

BÖRTÖNÜGYI SZEMLE

A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI SZERVEZET
SZAKMAI ÉS TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

Tanulmány
Műhely
Kitekintés
Röviden

2016. 2. szám

BÖRTÖNÜGYI SZEMLE

2016/2. SZÁM

BÖRTÖNÜGYI SZEMLE

Kiadja a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága

Megjelenik negyedévente * Harmincötödik évfolyam 2. szám

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Elnök:

CSÓTI ANDRÁS

Tagok:

DR. CSORDÁS SÁNDOR
DR. HUSZÁR LÁSZLÓ
DR. KABÓDI CSABA
LEHOCZKI ÁGNES
DR. LŐRINCZ JÓZSEF
DR. MEZEY BARNA
DR. NAGY FERENC
DR. PALLO JÓZSEF
DR. VÓKÓ GYÖRGY

Főszerkesztő:

SOMOGYVÁRI MIHÁLY

Olvasószerkesztő:

SZALAI TÍMEA

Nyomdai előkészítés és nyomdai munkálatok:

Duna-Mix Kft., Vác
www.dunamix.hu

Felelős vezető:

SZAKOLCZAI LÓRÁNT

ISSN 1417-4758 (Nyomtatott)

ISSN 2559-9771 (Online)

A szerkesztőség címe:

1054 Budapest V.,
Steindl Imre utca 8.

E-mail: szemle@bv.gov.hu

SZÁMUNK SZERZŐI

DR. BOGOTYÁN RÓBERT bv. ezredes, bv. főtanácsos, a BvOP Fogvatartási Ügyek Szolgálatának vezetője

DR. GUZI ZSUZSANNA jogi előadó, Bv. Holding Kft.

DR. HABIL. JUHÁSZ ZSUZSANNA egyetemi docens, SZTE AJTK, Büntetőjogi és Büntető Eljárásjogi Tanszék

KOVÁCS MIHÁLY bv. ezredes, bv. tanácsos, a BvOP Központi, Szállítási és Nyilvántartási Főosztályának vezetője

DR. MIKLÓSI MÁRTA adjunktus, Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Neveléstudományok Intézete, Andragógia Tanszék

DR. PÁZSIT VERONIKA szakmai tanácsadó, Igazságügyi Minisztérium, Büntetőjogi Jogalkotásért Felelős Helyettes Államtitkárság

PROF. DR. RUZSONYI PÉTER c. bv. dandártábornok, főtanácsos, egyetemi tanár, tanszékvezető, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar, Büntetés-végrehajtási Tanszék

SOMOGYI ZSÓFIA BORBÁLA főelőadó, BvOP Fogvatartási Ügyek Szolgálata

SOMOGYVÁRI MIHÁLY bv. őrnagy, BvOP Stratégiai, Elemzési és Tervezési Főosztály mb. főosztályvezetője

A borítófotót Fekete Attila készítette.

Szerkesztőségünk olyan dolgozatokat vár a szerzőktől, amelyek a társadalmi devianciákat, a büntetés-végrehajtásra vonatkozó joganyagot, a fogva tartás, a fogvatartotti népszerűség sajátosságait, problematikáját a tudományos közvélemény által elfogadott tudományterületek (kriminológia, szociológia, pszichiátria, pszichológiai, vezetéselmélet, pedagógia, műszaki tudományok, szakmatörténet stb.) szempontjából elemzik, értékelik. A dolgozatok eredetért és tartalmáért a szerző vállalja a felelősséget. Kérjük, a kéziratokon tüntessék fel nevüket, munkakörüket, munkahelyüket, telefonszámukat, lakcímeiket és – ha van – tudományos fokozatukat, rendfokozatukat is.

Közlési feltételek

A beérkezett írásokat a szerkesztőség név nélkül továbbítja a bíráló bizottság tagjainak, véleményezés céljából. A megjelenés feltétele ezen tagok támogató véleménye, illetve a szöveg szerzőhöz való visszaküldését követően az átdolgozásra javasolt szövegrészek (ha vannak) javítása.

Szerkesztőségünk mindenkor fenntartja magának a jogot – a szerzővel egyeztetve – a kéziratok stilizálására, szerkesztésére, esetleges javítására. Amennyiben a beérkezett kézirat nem felel meg a formai követelményeknek, vagy tartalma nem illeszkedik a kiadvány szellemiségéhez, úgy a szerkesztőségnek nem áll módjában megjelentetni azt.

TARTALOM

Tanulmány

- RUZSONYI PÉTER:
„Életre ítéelve” – sorozatgyilkosok a rácson innen I. rész 5
Serial Killers Behind Bars: “Sentenced to Live for Life” Part 1
- PÁZSIT VERONIKA:
Az emberi jogok védelmének garanciális elemei 27
az új büntetés-végrehajtási kódexben
Human Rights Guarantees in the new Prison Law
- SOMOGYI ZSÓFIA BORBÁLA:
Szabadság van-e a szabadulás után? III. rész 37
Is There Freedom after Release? Part 3
- GUZI ZSUZSANNA:
Elítélt fogvatartottak a státusz-hierarchiában 55
Convicted Offenders in the Status Hierarchy of Prisoners

Műhely

- KOVÁCS MIHÁLY:
Beszámoló a migrációs veszélyhelyzet kezelése során az idegenrendészeti 69
örizetbe kerülő személyek elhelyezésével és ellátásával kapcsolatos
célfeladatok végrehajtásával összefüggő tapasztalatokról
*Report on the Placement and Accommodation of the Foreigners Placed
under Policing Custody During the Migration Emergency Situation*
- JUHÁSZ ZSUZSANNA:
Digitális technológiák a büntetés-végrehajtásban 87
Digital Technologies in the Prison

Kitekintés

- BOGOTYÁN RÓBERT – KOVÁCS MIHÁLY – SOMOGYVÁRI MIHÁLY:
Kockázatelemzés és kezelés a horvát büntetés-végrehajtásban 101
Risk Assessment and Management in the Croatian Prison Service

Röviden

- MIKLÓSI MÁRTA:
A civil szervezetek szerepe és helye a büntetés-végrehajtásban konferencia 113
- Eseménynaptár 117

Fotó: Fekete Attila

Ruzsonyi Péter

„ÉLETRE ÍTÉLVE” – SOROZATGYILKOSOK A RÁCSON INNEN

I. rész

A Börtönügyi Szemle 2016/1. számában áttekintettük a sorozatgyilkosok¹ „rácson túli” életével és aktivitásával kapcsolatos főbb kérdésköröket. Átfogó képet adtunk a „sorozatgyilkos” kifejezés eredetéről és jelentéséről; tárgyaltuk a sorozatgyilkosok általános jellemzőit; valamint ismertettük a tipizálásukra vonatkozó főbb elképzeléseket; majd a női sorozatgyilkosok jellemzőit gyűjtöttük össze. A jelenlegi számban a sorozatgyilkosok „rácson inneni” életének nemzetközi és hazai jellemzőit vizsgáljuk. A következő Szemlelében pedig a sorozatgyilkosok többségét is érintő tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés (TÉSZ) alig több mint másfél évtizedes múltját elemezzük, górcső alá vesszük a jelenlegi gyakorlatot, és javaslatokat fogalmazunk meg a jogintézmény megváltoztatása érdekében.

In the 2016/1 issue of the Hungarian Prison Review we discussed the main issues related to the activities and life of the serial killers before their lock-up. We gave a comprehensive picture about the origin and the meaning of the term “serial killer”; we discussed the general characteristics of the serial killers. We gave an overview about the main ideas on how to make distinctions and how to classify them into different types, and we examined the features of the female serial killers. In this current issue we examine the characteristics of the lives of serial killers behind both international and Hungarian bars. In the following issue we will analyze the “real life imprisonment”, which has just over fifteen years of past to look back on. This sentence is imposed to the majority of the serial killers; we will examine its past, its current practices and will formulate proposals in order to change this legal institute.

¹ Az egységes értelmezés érdekében jelen tanulmányunkban is megadjuk a sorozatgyilkos definícióját: „Sorozatgyilkosnak azt tekintjük, aki legalább három egymástól elkülönülő alkalommal, legalább három különböző helyszínen, három, vagy több ember sérelmére követ el gyilkosságot úgy, hogy közben eltelik annyi idő, amennyi az elkövető érzelmi lenyugvásához szükséges”. (Douglas és mts., 1992)

A sorozatgyilkosok bebörtönzésének nemzetközi tapasztalatai

Sorozatgyilkosok büntetési tételei a nagyvilágban

A sorozatgyilkosok bebörtönzésének időtartamában, körülményeiben és tartalmában rendkívüli eltérések tapasztalhatóak az egyes országok között. A sok eltérés mellett tulajdonképpen az egyetlen azonosság, hogy az ilyen bűncselekmény mindenütt felháborítja a lakosságot, és az elkövetőkkel szembeni rendkívül szigorú – többször abszurd – ítéletek meghozatalára sarkallja a bíróságot:

Moses Sithole egy dél-afrikai sorozatgyilkos, aki 1997-ben megkapta a világ eddigi leghosszabb ítéletét erőszakos bűncselekményért. Összesen 38 gyilkosságot tudtak rábizonyítani: mindegyikért 50 évnyi szabadságvesztés büntetést kapott; az elkövetett 40 szexuális erőszakért egyenként 12 évet; valamint további 6 rablásért 5-5 évet. Az ítélete mindösszesen 2410 év. A bíró külön meghatározta az ítélethozatalkor, hogy leghamarabb 930 év letöltése után vizsgálhatják meg a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét!

Hasonló módon felfoghatatlan Maoupa Cedric Maake ítélete, aki 1996 és 1997 között, egy év leforgása alatt legalább 27 férfit és nőt gyilkolt meg Dél Afrikában, Johannesburg környékén. Tetteiért a bíróság 27 életfogytig tartó ítélettel sújtotta, ami 1159 év és 3 hónap időtartamot jelent.

Fontosnak tartjuk kiemelni, hogy a sorozatgyilkosokat sújtó ítéletek kiszabásakor a feltételes kedvezmény lehetőségének biztosítására tett bírói „engedménnyel” szinte minden esetben találkozunk. Álláspontunk szerint az ilyen gyakorlat pozitív törvényhozói szándékot jelenít meg – egyetlen elítéltet sem kívánnak automatikusan kizárni a szabadulás elvi lehetőségéből – azonban az adott ítéletek hossza miatt az ilyen „kedvezmény” biztosítása legtöbbször kontraproduktív, de legjobb esetben is cinikus. Az előzőekben ismertetett esetek mellett a mexikói Juan Vallejo Corona, alias „Machetás Gyilkos” példája is alátámasztja véleményünket, aki 1971-ben Kaliforniában három hónap alatt 25 férfi meggyilkolásáért 25 életfogytig tartó szabadságvesztés büntetést kapott – ez megközelítően 1000 évet jelent –, de feltételes kedvezmény lehetőségével. Úgy gondoljuk, hogy nem kell részletesen indokolnunk az ilyen gyakorlat értelmetlenségét; a feltételes kedvezmény jogintézményének ily módon történő teljes degradálását – hiszen ez az eljárás módjával sem jobb, mint a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés (továbbiakban: TÉS), sőt cinizmusa miatt még rosszabb is annál.

A szélsőséges ítéletek nem csak felfoghatatlanul és értelmetlenül hosszúak lehetnek, de vannak országok, ahol éppen a kiszabható maximális ítélet rövidege miatt számítanak abszurdnak:

Daniel Camargo Barbosa egy kolumbiai sorozatgyilkos, aki feltételezések szerint Kolumbiában és Ecuadorban több mint 150 fiatal lányt erőszakolt és ölt meg az 1970-es és 80-as években. Először Kolumbiában börtönözték be, de onnan megszökött.

Elkövetett tetteiért 1989-ben Ecuadorban is bíróság elé állították, ahol a számtalan gyilkossága miatt az országban akkor adható leghosszabb ítéletet kapta: 16 (!) évre ítélték. (A sorozatgyilkos végül nem került ki élve a börtönből, mert megölte egy rabtársa, aki az egyik áldozatának rokona volt.)

Az európai büntetési tételek nem ennyire szélsőségesek. Többségükre az „arany középút” érvényesítése a jellemző. Természetesen vannak országok kirívóan alacsony büntetési maximummal (Izland 15 év, Norvégia 21 év, Portugália 25 év), és vannak olyan országok is, amelyek beépítették a büntetési rendszerükbe a TЭСZ-t (pl. Anglia és Wales, Olaszország, Franciaország).²

A sorozatgyilkosok kezeléséről alkotott elképzelések

A 21. század világtendenciájaként tekinthetünk a börtönrendszerek szigorodására. Cavadino és munkatársai szerint a rehabilitációs irányzat válsága tette szükségessé az új utak keresését. Véleményük szerint a legkézenfekvőbbnek a „megérdemelt büntetés”³ filozófiához történő visszatérés tűnt, amely a gyakorlatban azonban a korábbiaknál is határozottabb szigorodást⁴ eredményezett. A döntéshozók a „törvényes rend tisztelete”⁵ ideológia bevezetésére, a fogva tartás szigorú és kemény végrehajtására úgy tekintettek, mint a bűnözés valahára megtalált ellenszerére.⁶ Napjainkban az amerikai büntető igazságszolgáltatás ideológiai ingája mozdul el legerősebben a korlátozás és büntetés irányába.

A sorozatgyilkosok büntetésének végrehajtásában – ha lehet – még karakteresebben megjelennek a szigorítás jelei. Ennek csak egyik oka a fent bemutatott büntető igazságszolgáltatási filozófia és az ebből következő gyakorlat szigorodása, a másik ok az, hogy a sorozatgyilkosok kezelésének lehetséges eredményével kapcsolatban a szkeptikusok vannak túlsúlyban.

Hickey szerint általánosnak tekinthető az a felfogás, miszerint a büntető igazságszolgáltatásnak napjainkban már nem a rehabilitáció a célja, sokkal inkább a bűnözők egyszerű összegyűjtése és megbüntetése azért, amit tettek. Ez a megközelítés fokozottan helytállónak tűnik a sorozatgyilkosok vonatkozásában. Sokan úgy gondolják, hogy a gyilkosok kezelése – függetlenül attól, hogy sorozatgyilkosokról van-e szó – nagyon csekély eséllyel kecsegtet.⁷ Mások egyszerűen úgy fogalmazzák, hogy a sorozatgyilkosok nem rehabilitálhatóak.⁸

Hickey nézőpontja szerint a kezelés várható eredményessége erősen kétséges. A szerző egyetért azokkal a kutatókkal, akik szerint a sorozatgyilkosok pszichológiai sérülései olyan kiterjedtek, hogy az már eleve kizárja a gyógyulást. A kezelés eredményeként maximum a következő két dolog valamelyikét érhetik el; (1) legjobb eset-

2 Nagy I. (2013)

3 Megérdemelt büntetés – „just deserts”

4 Határozott szigorodást - „new punitiveness”

5 Törvényes rend tisztelete / büntetés mindennekfelett – „law and order”

6 Cavadino, M., Dignan, J., Mair, G. (2013)

7 Hickey, E. W. (2002)

8 Keppel, R. D., Birnes, W. J. (1997)

ben a kezelés hatására egy sorozatgyilkos képes lesz szocializálódni egy nyitottabb börtönkörnyezethez, illetve a társaihoz; (2) a legrosszabb esetben a kezelés hatására a sorozatgyilkos pszichológiailag egészségesnek tűnhet a többiek szemében, és így képes lesz másokat manipulálni.⁹

Lehetséges-e a kezelés a pszichopata sorozatgyilkosok számára ?

Jelentős szakirodalmi támogatottsága van annak a nézetnek, miszerint a szexuális jellegű sorozatgyilkosságok elkövetői szignifikánsan pszichopáták.¹⁰ A hazai sorozatgyilkosok között is van egy fő, akinek az esetében egyértelműen kimutatható a bűnelkövetés szexuális indíttatása. Már csak ezért is indokolt feltenni a kérdést, hogy milyen esély van arra, hogy a szociopata sorozatgyilkosok személyiségében olyan kedvező változás következhet be a bebörtönzés ideje alatt, ami valószínűsítheti a későbbi „normális és törvénytisztelő” életvezetés kialakulását?

Scott szerint a Hickey által a sorozatgyilkosokra vonatkoztatott „manipulációs veszély” még fokozottabban áll fenn a pszichopata sorozatgyilkosok esetében, mivel a pszichopáták rendkívül manipulatívak, és könnyen elnyerik mások bizalmát. Könnyedén játszanak meg érzelmeiket, annak ellenére, hogy képtelenek ténylegesen érezni azokat, valamint teljesen átlagosnak tűnnek a gyanútlan emberek szemében. Néhányan annyira jók a manipulációban és az alakutánczásban, hogy az érintettek sosem gyanítják valódi természetüket.¹¹ Ezt az álláspontot osztja Stone is, aki elsősorban a pszichopata sorozatgyilkosokkal foglalkozó tanulmányában – számos meg-
rázó példa felsorakoztatásával – arra a veszélyre figyelmeztet, hogy az ilyen elkövetők a letartóztatásukat követően a kivizsgáló központokban, vagy a börtönben könnyedén becsapják és/vagy megtévesztik a szakorvosokat és a büntetés-végrehajtási alkalmazottakat is. Egy bizonyos idő elteltével elhittetik a szakemberekkel, hogy ők már „megtanulták a leckét”, és készek arra, hogy visszatérjenek a társadalomba. Sajnálatosan a hatóságok ilyen végzetes hibái a leendő új áldozatok életébe kerülhetnek.¹²

Scott egy másik tanulmányában arra a sommás véleményre hívja fel a figyelmet, miszerint a mentális problémákkal foglalkozó szakemberek meghatározó hányada arra a kérdésre, hogy a pszichopátia gyógyítható-e, határozott nemmel felel. A szerző hozzászól még, hogy szerinte a pszichopátákat lehet képezni és irányítani, meggyógyítani azonban nem.¹³ Dr. Blackwood, a King's College vezető törvényszéki pszichiáterének és munkatársainak álláspontja teljesen egybeesik Scott szakmai véleményével. Blackwood hozzászól még, hogy nézete szerint a pszichopáták nem félnek a bebörtönzés okozta fájdalomtól és nem törődnek a társadalom stigmatizációjával. A pszichopáták közömbösek a társadalom elvárásaival szemben és elutasítják a bűnözői magatartásukra vonatkozó rosszallást. Érzéketlenek és érzelemmentesek, egysze-

9 Hickey, E. W. (2002)

10 Beasley, J. O. (2004); Douglas, J., Olshaker, M. (1988); Gretton H. M. és mtsai, (2001); Langevin R. (2003)

11 Scott, A. B. (2014/a)

12 Stone, M. H. (2006)

13 Scott, A. B. (2014/b)

rúen nem úgy reagálnak a büntetésre, ahogy az átlagemberek teszik. Ebből következően a börtönben lévő felnőtt pszichopatakat lényegesen nehezebb rehabilitálni, mint az olyan bűnelkövetőket, akiknek nincs antiszociális személyiségzavara, vagy ha van, akkor az enyhébb fokú.¹⁴

Morana¹⁵ és szerzőtársai is arra figyelmeztetnek, hogy a társadalom nem tolerálná egy szabadon bocsátott sorozatgyilkos újabb erőszakos, vagy életellenes bűncselekményét. Az emberek – azoknak a bűnelkövetőknek a számára, akik a szemükben a sorozatos gyilkosságaikkal az emberiség „javíthatatlan” ellenségévé váltak, és így állandó veszélyforrást jelentenek, kizárólag az életfogytig tartó bebörtönzést tartják elfogadhatónak.

A másik pólusú vélemény talán legkarakteresebb képviselői Morton és Hilt. Álláspontjuk szerint: „a sorozatgyilkosok – mint az összes emberi lény – az öröklésük, a neveltetésük és a fejlődésük egész során hozott döntéseik „terméke”. A szerzők megközelítése eddig a pontig statikus is lehetne, azonban – jelentős pedagógiai optimizmusról tanúbizonyságot téve – hangsúlyozzák, hogy „az ember folyamatos változásban van fogamzásának pillanatától a haláláig. Magatartásunkat a beérkező és feldolgozott ingerek alapján a központi idegrendszerünk befolyásolja. Neurobiológusok szerint az idegrendszerünk érzékeny a környezetünkre, ezért feltételezik, hogy minden egyén idegrendszere az egész élet folyamán formálódik”.¹⁶

A pszichopata sorozatgyilkosok magatartásának kedvező irányú befolyásolására Scott azért lát némi esélyt, mert a pszichopatakat a büntetésre nem a megszokott módon reagálnak. Esetükben a jutalmazás központú kezelés látszik célravezetőnek. Véleménye szerint számos példa van már arra, hogy az ilyen stratégia alkalmazása eredményes a pszichopata körében zártintézeti viszonyok között. A pszichopata fogvatartottak a jutalmazás központú kezelés során a jó magaviseletük eredményeként olyan apró kiváltságokat szerezhetnek meg, mint extra időtartamú TV nézés, társasjátékok, illetve más mellékes kedvezmények, mint például a kedvenc ételük.¹⁷

A sorozatgyilkosok kezelésének gyakorlati megoldásai a nagyvilágban

A börtönrendszer állapotából eredő kudarcok

A világ több pontján történt számos olyan – a sorozatgyilkosokkal kapcsolatos – eseményről tudunk, melyek felszínre hozták egy-egy büntetés-végrehajtási intézet teljes alkalmatlanságát a súlyos bűncselekmények elkövetőinek fogvatartására vonatkozóan, de az is előfordult, hogy egy adott ország teljes börtönrendszeréről kaptunk lesújtó helyzetképet.

14 Rogers, T. és mtsai (2008)

15 Morana, H. C. P. és mtsai (2006)

16 Morton, R. J., Hilt, M. A. (2006) p. 11.

17 Scott, A. B. (2014/a)

Elképesztő állapotok uralkodhatnak például Brazíliában, ahol egy hírhedt sorozatgyilkos – Pedro Rodrigues Filho, aki összesen 71 ember meggyilkolásáért 128 évnyi ítéletét töltötte – a börtönviszonyoknak „köszönhetően” elítéltként is képes volt folytatni ámokfutását. A börtönben először saját apját ölte meg – aki szintén emberölésért töltötte büntetését –, majd további 47 fogvatartott társát.

A sorozatgyilkosokat – legalábbis a büntetésük első időszakában – szinte minden országban maximális biztonsági körülmények között, a többiekétől elkülönítve tartják fogva. Ennek ellenére sok esetben nem tudják megelőzni a további gyilkosságokat. Talán a legmegdöbbentőbb az USA-ban fogva tartott Gaskins esete. Ezt a sorozatgyilkost az USA déli államaiban 80-90 autóstoppos megöléséért először halálra ítélték, majd ezt az ítéletét életfogytig tartó szabadságvesztésre változtatták. Gaskins tovább folytatta a gyilkolást. Ő volt az első elítélt az Egyesült Államokban, aki a halálson képes volt megölni egy rabtársát. Gaskinst végül – éppen ezért a gyilkosságért – 1991-ben kivégezték.¹⁸

A sorozatgyilkosok sérelmére a rabtársak által elkövetett emberölések viszonylag nagy számban fordulnak elő. Ez a tény már önmagában is elgondolkodtató, hiszen ezek a leszámolás jellegű gyilkosságok többnyire maximális biztonságú egységekben, vagy minimum a mi terminológiánk szerinti fegyház fokozatnak megfelelő elhelyezési körülmények között történnek meg. A cselekmények háttérében a bosszútól az intézeti erőszakon át egészen a pozícióharcig számos ok húzódik meg. Példaként felsorolunk néhány hírhedt sorozatgyilkost, akiket rabtársai a börtönökön belül öltek meg:

- Ausztrália, Victoria állam: Carl Anthony Williams (2010);
- Ecuador: Daniel Camargo Barbosa (1994);
- Kanada: Léopold Dion (1972);
- Spanyolország: José Antonio Rodríguez Vega (2002);
- USA, Kalifornia állam: Thor Nis Christiansen (1981);
- USA, Wisconsin állam: Jeffrey Lionel Dahmer, alias Milwaukee Kannibál (1994).¹⁹

A felsorolásból látszik, hogy a probléma kontinenseken áthúzódó és permanens jellegű.

(A hazai helyzet a sorozatgyilkosok sérelmére elkövetett emberölések vonatkozásában összehasonlíthatatlanul jobb, ugyanis sem a vizsgált időszakban, sem korábban ilyen esemény Magyarországon nem történt.)

¹⁸ Greig, C. (2005)

¹⁹ Lásd bővebben: R v Williams (2007); Lane, B., Gregg, W., (1996); Raine, A., Sanmartin, J., (2001); Santa Barbara News Press (1981); Norris, J. (1992); Dvorchak, R. J. (1991)

Sorozatgyilkosok a magyar börtönökben

Nyilvántartási anomáliák

Kutatásunknak már kezdeti szakaszában egy alapvető problémával szembesültünk: senki sem tudta megmondani, hogy hány sorozatgyilkos van ma a magyar büntetés-végrehajtás intézményrendszerében. Annak ellenére, hogy a fogvatartotti adatok közötti kereséshez egy nemzetközileg elfogadott definíció alapján láttunk hozzá, hamar meg kellett tapasztalnunk, hogy kész adatsorok nem állnak rendelkezésre. A hazai nyilvántartási rendszer a 2012. C. törvény kategóriáira épül, a Btk. pedig nem ismeri a „sorozatgyilkos” bűncselekményi kategóriát. Nem maradt más számunkra, mint egy lépésről lépésre történő szűkítés alkalmazása.²⁰

Az általunk meghatározott tárgynapon (2016. január 12.) a fogvatartotti összlétszám: 17388 fő volt. A teljes fogvatartotti populációból kiemeltük az előzetesen letartóztatottakat, hiszen az ártatlanság vélelmét semmilyen módon sem kívántuk csorbítani. (A tárgynapon egy fő olyan előzetesen letartóztatott személy volt, akit a sorozatgyilkosság definíciójában leírt jellemzőknek megfelelő bűncselekmény elkövetésével vádoltak. A tanulmányban semmilyen vonatkozásban sem foglalkozunk vele, jellemzői nem kerültek be az adatsorokba.) A további munkánk során a fennmaradó 13171 fő jogerősen elítéltre, 235 fő elzárást töltőre és 162 fő kényszergyógykezeltre koncentráltunk. A következő lépés az életellenes bűncselekmények²¹ elkövetőinek kiszűrése volt. Megállapítottuk, hogy a tárgynapon 1240 fő jogerősen elítélt, valamint 62 fő kényszergyógykezelt töltött jogerős büntetést, illetve kényszergyógykezelést életellenes cselekmény elkövetése miatt.

A következő lépésként az életellenes cselekmények elkövetői közül kiválasztottuk a „több ember sérelmére” minősített eset elkövetőit (Btk./160/2/f). A szűrést követően 137 főre csökkentettük a vizsgálandó mintát, akik az ország 21 büntetés-végrehajtási intézetében töltik büntetésüket. A központi nyilvántartási rendszer eddig a pontig tudott a segítségünkre lenni. A továbbiakban kutatási módszerként kizárólag az intézetekben található nyilvántartási anyagok manuális feldolgozása maradt, az alap definícióban meghatározott sorozatgyilkosok számának pontos meghatározása érdekében.

Az adatok feldolgozását követően megállapítottuk, hogy a hazai büntetés-végrehajtási intézetekben 2016. január 12-én 16 fő sorozatgyilkos volt. Közülük 15 fő jogerősen elítélt (№1 – №15²²) és egy fő kényszergyógykezelt (№16). A tanulmány

20 A sorozatgyilkosok számának pontos meghatározása, majd a fogvatartottakról rendelkezésre álló dokumentumok összegyűjtése és esetenkénti pontosítása megoldhatatlan lett volna a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Fogvatartási Ügyek Szolgálatá, a Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztály, valamint az érintett büntetés-végrehajtási intézetek vezetőinek és munkatársainak közreműködő segítsége nélkül. Köszönjük pontos és segítőkész munkájukat!

21 Életellenes bűncselekménynek az alábbi tényállásokat vettük: emberölés, emberölés kísérlete, erős felindulásban elkövetett emberölés, újszülött megölése, magzatelhajtás, öngyilkosságban közreműködés.

22 Tanulmányunkban a hazai börtönökben büntetésüket töltő sorozatgyilkosok esetében nem adjuk meg az elítéltek nevét. A valós nevekhez egy-egy számot rendeltünk, amelyeket mindvégig konzekvensen használunk. Ezzel a megoldással több célt is el kívánunk érni: (1) a személyiségi jogi elvárásoknak eleget teszünk; (2) a számok konzekvens használatával biztosítjuk azt, hogy a különböző kimutatások, illetve táblázatok adatai egy-egy „virtuális” személyhez köthetőek legyenek, így egy esetleges további elemzéshez forrásként korrekt adatokat szolgáltatunk.

további részében főszabályként csak a 15 fő jogerősen elítélt sorozatgyilkos anyagával dolgoztunk. Ez alól négy alkalommal tettünk kivételt: (1) a sorozatgyilkosok bűncselekményeinek motivációs alapú csoportosítása során tértünk ki a kényszergyógykezelt személyre; (2) az öngyilkossági kísérletek elkövetésének elemzése során; (3) a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés (TÉSZ) kiszabási gyakorisága alakulásának szemléltetésekor, valamint (4) a szándékos egészségrontás előfordulása statisztikai mutatóinak kiszámításakor pedig egy másik sorozatgyilkos (№17) adatait is beszámítottuk. Ez a személy azért nincs benne az általánosan vizsgált mintába, mert 2015-ben öngyilkosságot követett el. Ennek ellenére – és részben pont ezért – az utóbbi három kérdés vonatkozásában indokolt és fontos volt az adatainak felhasználása.

A hazai sorozatgyilkosok jellemzői

Csoportosításuk az elhelyezésük és ítéleti időtartamuk alapján

A sorozatgyilkosok elhelyezése jelenleg 6 büntetés-végrehajtási intézetben történik:

Intézet neve	Fő
Budapesti Fegyház és Börtön: №6, №8, №11, №12, №13, №14, №15	7
Márianosztrai Fegyház és Börtön: №10	1
Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön: №9	1
Szegedi Fegyház és Börtön: №1, №3, №4, №5, №7	5
Tiszalöki Országos Bv. Intézet: №2	1
Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet (IMEI): №16	1
ÖSSZESEN	16

A sorozatgyilkosok ítéleti időtartam szerinti megoszlása:

Ítélet időtartama	Fő
Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés (TÉSZ) №4, №5, №7, №8, №9, №11, №12, №13, №14, №15	10
Életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés felülvizsgálat lehetőségével	–
Számos (konkrét években meghatározott) szabadságvesztés büntetés №1, №2, №3, №6, №10, №16	6
ÖSSZESEN	16

A sorozatgyilkosságok elkövetésének motivációi

A nyilvántartási adatok és a hozzáférhető információk alapján feltárt elkövetési motivációk csoportosítását az FBI által széles körben használt²³ típusalkotási rendszer alapján végezzük el:²⁴

Motívum	Fő
Haragvezérelt – szenvedélyes dühöt, vagy gyűlöletet érez a népesség egy adott alcsoportja, vagy akár a társadalom egésze iránt: –	0
Bűnelkövetés, mint vállalkozási forma: №2	1
Pénzügyi nyereségvágy: №1, №3, №5, №10, №11, №12, №13, №14, №15	9
Ideológiai alapú gyilkosság – akik egy speciális faji, nemi, vagy etnikai csoportot támadnak: №7, №8, №9	3
Uralomra törés/izgalmi állapotba kerülés: amikor az elkövető élvezzi az áldozat feletti hatalmát és/vagy felizgatja a gyilkolást: №6	1
Pszichózis – amikor az elkövető súlyos elmebetegségben szenved, és a gyilkosságokat éppen a betegsége miatt követi el: №16	1
Szexuális eredetű: №4	1
ÖSSZESEN	16²⁴

A hazai sorozatgyilkosságok kiváltó okainak előfordulási gyakorisága jelentősen eltér a nemzetközi kutatások által kimutatott belső arányoktól. A szexuális indíttatású sorozatgyilkosságok előfordulása a legnagyobb arányú a nemzetközi szinten, míg Magyarországon összesen egy fő (6%) ölt ilyen motivációval. Hazánkban az anyagi haszonszerzés a legmeghatározóbb, illetve a leggyakoribb motívum (kettes és hármas alcsoport; összesen 10 fő, azaz 62,5%).

A továbbiakban a részletesebb elemzés során a vizsgálódásunkat kizárólag a jogerősen elítélt sorozatgyilkosok körére szűkítjük le. Döntésünk háttérben az áll, hogy az IMEI-ben kényszergyógykezelésre beutalt elkövető (№16) bűncselekménye a sorozatgyilkosság kritériumai közül az első két feltételnek ugyan megfelel (összesen négy áldozat; az emberöléseket három egymástól eltérő időpontban követte el), azonban a gyilkosságok között rendkívül kevés idő telt el (a bűncselekményeket három egymást követő napon vitte véghez). Annak ellenére, hogy Douglas és munkatársai²⁵ szerint a „lenyugváshoz” szükséges időmennyiség egyéenként rendkívül eltérő, a naponkénti gyilkolás miatt valószínűsíthető, hogy a cselekmények között a „lenyugvás – megnyugvás” ténylegesen nem következhetett be. Az érintett személy súlyos elmebetegségben szenved, tetteit látomások és hangok vezérelték – a démonnal való egyesülését követően sugallatok hatására irtotta ki szinte a teljes családját. Véleményünk szerint akkor járunk el korrektül, ha az elkövetőt a motivációs alapú kategorizálásnál még

23 Morton, R. J., Hilts, M. A. (2006) p. 18.

24 Jelen esetben mind a 16 élő sorozatgyilkos motivációit kategorizáltuk, tehát az IMEI-be kényszergyógykezelésre beutalt fogvatartott adatait is szerepeltetjük ebben a kimutatásban.

25 Douglas, J. E. és mtsai (1992)

megjelenítjük a sorozatgyilkosok között (mivel a felhasznált tipizálásban van egy külön kategória az elmebeteg elkövetők számára), azonban a tanulmány további részében – éppen elmebetegsége miatt – már nem szerepeltetjük.

A sorozatgyilkosok börtönszocializációjának jellemzői

Álláspontunk szerint a sorozatgyilkosságok a legszélsőségesebb megnyilvánulási formái az erőszakos bűncselekményeknek, a sorozatgyilkosok pedig a legplasztikusabban jelenítik meg az emberölést elkövetők legnegatívabb tulajdonságait. Formállogikai következtetésünk szerint; ha a börtönbüntetés időtartama alatt a sorozatgyilkosok esetében bármilyen – akár a legcsekélyebb – személyiségkorrekciót tudunk elérni, akkor ez a célkitűzés sokkal reálisabb eredménnyel kecsegtet a többi bűnelkövető esetében.

A sorozatgyilkosokról beszélve – az esetek túlnyomó részében – nem lehet a tervezett cél a reintegráció elősegítése. Többségüknek nincs lehetősége szabad emberként visszatérni a normál társadalomba, így esetükben a börtönszocializáció lehet a kizárólagos törekvés.

Kapcsolattartás – kötődés a külvilághoz

Solt Ágnes kimutatta, hogy az elítéltek háromnegyed részének volt olyan kapcsolata, ami megszakadt. Jellemző, hogy az elszakadás oka a barátok, ismerősök és a távolabbi rokonok esetében a távolság és az idő múlása, amelyek hatására lemorzsolódnak az emberek, hiszen közülük sokakban felmerül: nincs értelme az ilyen szűk keretek között tartható kapcsolatnak. A kapcsolat a közvetlen családtagokkal viszont nem a távolság és eltelt idő hatására szakad meg, hanem veszekedésnek, összeveszésnek, válásnak köszönhetően, illetve haláleset következtében. A kapcsolatok megszakadásának okait vizsgálva azt látjuk, hogy jellegzetesen elkülönültek a tényleges életfogytiglani szabadságvesztésre ítélték, aki esetében a kapcsolatok a közvetlen családtagokkal is a vélelmezett értelmetlenség, hiábavalóság miatt szakadtak meg. A szerző a kutatási jelentésében igazolja azt a feltárt tendenciát, hogy *„a fogvatartottak mentálhigiénés állapota a körülmények hatására folyamatosan romlik. Kiábrándultságuk, reményvesztettségük vagy elkeseredésük az évtizedek folyamán egyre inkább előtérbe kerül.”*²⁶ Ez a folyamat még plasztikusabban jelentkezik a hosszú időtartamú szabadságvesztésre ítélték esetében, akik *„az évek folyamán introvertáltabbakká, bizalmatlanabbakká válnak. Az önértékelésük alacsonyabbá vált. A szociális aktivitásuk csökken, s egyre inkább jellemző az, hogy mindennapi tevékenységeiket rutinszerűen végzik. Külső kapcsolataik folyamatosan szegényednek el, és szűnnek meg, s ez okozza a legnagyobb nehézséget és a legtöbb kint számukra.”*²⁷

²⁶ Solt Á. (2009) p. 92.

²⁷ Solt Á. (2009) p. 98.

A sorozatgyilkosok esetében nem állt módunkban a baráti és a családi kapcsolatok lazulásának, illetve megszakadásának pontos okait összegyűjtenünk. A rendelkezésre álló dokumentumokból „pillanatfelvételt” tudtunk készíteni, ami a konkrét pillanati helyzetre mutatott.

Kapcsolattartásuk rendezett	Kapcsolattartásuk rendezetlen
№2; №3; №7; №8; №10; №11; №12	№1; №4; №5; №6; №9; №13; №14; №15

Általánosságban megállapíthatjuk, hogy 7 főnek rendezett (közülük 4 fő TÉSZ-es), míg 8 főnek rendezetlen (közülük 6 fő TÉSZ-es) a kapcsolattartása. Szembetűnő, hogy a rendezetlen kapcsolattartással rendelkezők 75%-ának tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés a büntetése, tehát esetükben tetten érhető a külvilággal való tényleges kapcsolattartás meglazulása; valamint az a tendencia, hogy a barátok és hozzátartozók „lemondanak” az érintettekről.

A következő táblázatban a rendezett – rendezetlen kapcsolattartást a letöltött évek függvényében vizsgáljuk.

Eltelt évek	Rendezett	Rendezetlen
0 – 5		№14; №15
6 – 10	№7; №8; №10; №11; №12	№9
11 – 15		№1; №4; №5
16 +	№2; №3	№6; №13

A feltárt összefüggések több vonatkozásban eltérnek a szakirodalomban megfogalmazott előzetes elvárásoktól:

(1) a jelenleg vizsgált mintában 2 fő befogadása történt meg 5 éven belül. Az ő kapcsolattartásuk az eltelt idő viszonylagos rövidege ellenére rendezetlen és esetleges, de minden valószínűség szerint ennek az a legfőbb oka, hogy mindketten külföldi állampolgárok és nem él rokonuk Magyarországon;

(2) a büntetésüket 6-tól 10 éve töltők 86 %-ának (hat főből öt) rendezett a kapcsolattartása. Ez az adat meghaladja az előzetes elvárásokat;

(3) a hazai sorozatgyilkosok körében a 10 éves bebörtönzési időtartam látszik „határkönek” a kapcsolattartás vonatkozásában. Az ennél több időt már letöltöttek kapcsolattartása esetlegessé és rendszertelenné vált. Ez a tendencia megegyezik a szakirodalom által „elvárt” irányultsággal;

(4) a szakirodalmi előrejelzésektől teljesen eltérő példát mutat №2 és №3 esete, akik 21, illetve 18 éve töltik büntetésüket, mégis rendszeres és kiegyensúlyozott kapcsolattartással rendelkeznek. Nagy valószínűséggel ennek a „kivételes” példának a létrejöttében jelentős szerepe van annak, hogy mindkét fogvatartott számos ítélettel rendelkezik, így szabadulásukra reális esély van.

Beilleszkedési nehézségek, a helyzet elutasítása: szándékos egészségrontás – öngyilkossági kísérlet – öngyilkosság

A nemzetközi kutatások mutatói az öngyilkossági hajlam vonatkozásában egyhangzóak. Statisztikailag igazolták, hogy a hosszúidős fogvatartottak körében elkövetett öngyilkosságok száma az idő előrehaladtával növekszik.²⁸ Több szerző hangsúlyozza továbbá, hogy az életfogytig tartó bebörtönzésre ítélték ebből a szempontból fokozott veszélynek vannak kitéve.²⁹

Solt Ágnes a hazai fogvatartottak körében a bevallott öngyilkossági kísérletek alakulását elemezve hasonló eredményre jutott. Következtetése szerint „a börtönben eltöltött évek függvényében folyamatosan nő az öngyilkosságot megkísérlők aránya. Míg az első 8 évben az elítéltek alig több mint tizede kísérelt meg bevallottan öngyilkosságot elkövetni, addig a több évtizedet ült elítéltek csaknem negyedéről mondható el ugyanez.”³⁰ A sorozatgyilkosok esetében vizsgálatunk kizárólag a dokumentált esetek feldolgozásán alapszik, azonban az érintettek elhelyezési sajátosságai és a folyamatos kontroll miatt látencia gyakorlatilag nem fordulhat elő. Esetünkben az adatsorok a „bevallott öngyilkossági kísérletek” szubjektív megítélésénél lényegesen konkrétabbak, így eredményeink – éppen azok objektivitása miatt – pontosabbak és jobban tükrözik a valós helyzetet.

A jelenleg szabadságvesztés büntetést töltő sorozatgyilkosok közül a legkorábbi befogadás 1995-ben történt (№6), így a vizsgálat az utóbbi 21 évre terjed ki. Ebben az időintervallumban egy fő (№17) követett el öngyilkosságot. (Ez az esemény 2015-ben történt.) Statisztikai szempontból ez az előfordulási adat, valamint az érintettek körének száma annyira alacsony, hogy önmagában nem alkalmas messzemenő következtetések levonására, azonban az öngyilkossági kísérletek és a szándékos egészségrontások előfordulásával együtt már statisztikai szempontból is értékelhető adatsort szolgáltatnak.

Fogvatartott száma	Befogadás éve	Öngyilkossági kísérlet		Szándékos egészségrontás	
		előfordulás	időpont	előfordulás	időpont
№12 / TÉSZ	2009	–	–	1 alkalom	2014
№14 / TÉSZ	2011	1 alkalom	2015	2 alkalom	2015
№17 / TÉSZ	2004	befejezett	2015	3 alkalom	1985 ³¹ 2004 2006

A sorozatgyilkosok körében elkövetett egy öngyilkosság (№17), az egy öngyilkossági kísérlet (№14), valamint a hat szándékosan elkövetett egészségrontó cselekmény (№12 egy alkalommal; №14 két alkalommal,³² №17 három alkalommal) egyértelműen jelzi

28 Frottier, P. és mtsai (2002)

29 Lásd: Liebling, A. (2006) és Borrill, J. (2002)

30 Solt Á. (2009) p. 93. o.

31 Korábbi szabadságvesztés büntetése alatt

32 №14 két egymást követő napon követett el szándékos egészségrontást. Abszurd módon második alkalommal az „életfogyt” feliratot véste a karjába.

az érintettek esetében a helyzet elutasítását, és egyben annak – önmaguk által megélt – elviselhetetlenségét. Úgy érezték, hogy saját maguk ellen fordulva tevőlegesen kell cselekedniük valamit annak érdekében, hogy véglegesen „kimeneküljenek” a számukra elviselhetetlennek megélt helyzetből, vagy legalábbis – az önmaguknak okozott fizikai fájdalom megélésével – enyhítsék a pszichés nyomást. Az érintettek rövidzárlati cselekvéseinek valószínűsíthető okai között találhatjuk, hogy mindhárom elítélt tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetést töltött, és elhelyezésük a HSR körleten, speciális biztonsági körülmények között történt. A maximális biztonsági intézkedések, az állandó és fokozott kontroll, az idő végtelenségének felfoghatatlansága pszichés krízishelyzetet indukált. Garami³³ szerint figyelembe kell venni továbbá, hogy a büntetés súlyának nyilvánvaló következménye lehet a depresszió, melynek elsősorban nehezen megközelíthetőség, öngyilkossági kísérlet lehet a kísérője, illetőleg következménye.

Az érintettek szubjektív és egyre tartósabb „negatív életérzését” tovább erősíthette, hogy kapcsolattartásuk esetleges (ebből a szempontból №12 van a legkedvezőbb helyzetben, mert őt 2-3 havonta látogatják; №14 kapcsolattartása rendezetlen, míg №17 senkivel sem tartott kapcsolatot, számára a kapcsolat a „külső világgal” végérvényesen lezárult). Mindennapjaik monotonására jellemző, hogy egyikük sem vett, illetve vesz részt képzésben, oktatásban, vagy szakképzésben.

Erőszakos jellegű fegyelemsértések/bűncselekmények

A sorozatgyilkosok intézetben belüli magatartásának vizsgálata során az önmaguk sérelmére elkövetett cselekményeik mellett érdemes megvizsgálni a személyzethez, illetve a társaikhoz való viszonyulásuk jellemzőit is. Ennek legjobb indikátora az általuk elkövetett erőszakos jellegű fegyelemsértések száma és jellege.

Fogvatartott száma	Befogadás éve	Erőszakos jellegű fegyelemsértés	
		Időpont	Típus
№1	2001	2006	Fogolyszökés
№2	1994	1999	Személyi állomány tagja elleni erőszak
		2002	Elítélt társ megfenyegetése
		2003	Személyi állomány tagja elleni erőszak
№4/ TÉSZ	2002	2004	Terrorcselekmény előkészülete, fogolyszökés kísérlete, előkészülete
№5 / TÉSZ	2002	2004	Terrorcselekmény előkészülete, fogolyszökés kísérlete, előkészülete
№6	1995	2002	Fogvatartott társ bántalmazása
№14 / TÉSZ	2011	2014	Fogvatartott társ bántalmazása
		2015	Fogvatartott társ bántalmazása
№17 / TÉSZ ³⁴	2004	2007	Fogvatartott társ bántalmazása

33 Garami (1999)

34 № 17 elhalálozott, 2015-ben öngyilkosságot követett el.

Összesen 7 fő (a sorozatgyilkosok 44 %-a) 10 alkalommal követett el erőszakos cselekményt. Ebből 4 fő 5 alkalommal elítélt társ sérelmére követte el tettét (a sorozatgyilkosok 25 %-a), míg 1 fő (№2) két alkalommal a személyi állomány tagját támadta meg. Ezek a cselekmények is sokszorosan meghaladják a „normál” fogvatartotti populáció által elkövetett hasonló fejelemisértések/bűncselekmények elkövetési arányát, azonban a börtönrendszert legjobban veszélyeztető, így számunkra is a legriasztóbb és leginkább figyelemfelhívó cselekménysor a „fogolyszökés” (№1), valamint a „terrorcselekmény előkészülete, fogolyszökés kísérlete, előkészülete” (№4 és №5). Ezeknek a cselekményeknek az elkövetése során az érintettek nem riadnak vissza – sőt esetenként direkt tervezik – a személyi állomány bántalmazását, illetve túszul ejtését, de valószínűsíthetően a meggyilkolását is reális opcióként kezelik. A hazai börtönügy történetében nincs tudomásunk másik olyan fogvatartotti csoportról, ahol ennyire koncentráltan és ilyen magas számban fordulnának elő ezek a súlyos és veszélyes cselekmények. Véleményünk szerint a riasztóan magas elkövetési arány (a sorozatgyilkosok 19 %-a involválódott ilyen cselekménybe – szemben a 2015-ös statisztikai mutatóval, amely szerint a teljes fogvatartotti kör 0,03 %-a követett el ilyen jellegű cselekményt) két alapvető okra vezethető vissza: (1) a 3 elkövető közül 2 fő TÉS-es büntetést tölt, tehát számunkra – a jelenlegi szabályozás szerint – a büntetés-végrehajtási intézetből történő kijutásnak nincs legális útja, ráadásul a jelenlegi büntetésük már nem súlyosbítható, tehát praktikusán nincs veszítenivalójuk. (2) Az emberölés számukra nem „életidegen” bűncselekmény, hiszen №1 három főt, №4 kilenc főt és №5 négy főt ölt meg.

Annak az örömteli ténynek, hogy ezeknek a támadásoknak az egyike sem járt súlyos, vagy életveszélyt okozó, illetve halálos kimenetelű sérüléssel, több oka lehet:

- (1) az érintett fogvatartotti kör meghatározó részének elhelyezése HSR körleten történik, ahol a szolgálatot ellátó személyi állomány az általánosnál magasabb kiképzéssel és nagy szakmai gyakorlattal rendelkezik;
- (2) az érintett fogvatartotti kör viszonylag alacsony száma miatt a személyi állománytól több figyelmet és nagyobb odafigyelést kapnak; magánéleti, vagy életvezetési problémáikra hamarabb fény derül;
- (3) idejük meghatározó részét egyedül töltik;
- (4) a fogvatartottak zárkán kívüli mozgása komoly biztonsági intézkedések mellett, állandó kontroll alkalmazásával történik;
- (5) a speciális zárkák biztonsági ellenőrzése gyakori és alapos.

Jutalmazások

A jutalmazás a börtönökön belül is az egyik legfontosabb pedagógiai eszköz. Ennek alkalmazásával valamennyi fogvatartotti csoport esetében lehet, és kell is élni. Csóti hangsúlyozza, hogy a hosszúidős elítéltek körében *„az egyéniesített döntések megalapozása érdekében kiemelten nagy jelentősége van a velük való foglalkozók információ-cseréjére, a valóban team-munkában történő foglalkozásra. Kezdetől fogva szorgalmazzuk, hogy nem lehet őket kizárni a jutalmazási lehetőségekből, amelynek*

során elsősorban a személyes kapcsolatuk erősítésére, illetve a személyes szükségletek lehetőség szerinti kiegészítésére helyezzük a legnagyobb hangsúlyt.”³⁵

A sorozatgyilkosok esetében célszerű a jutalmak számát két dimenzió szerint vizsgálni:

(1) A börtönrezsím, és az abból következő élethelyzet elfogadásának mértékére a megszerzett jutalmak számából következtethetünk. Ez azonban csak külön – külön, az egyes elítéltek egyedi elemzéséhez ad támpontot. Ezt a képet tovább árnyalja, valamint a fogvatartottak viselkedésének összehasonlítására is lehetőséget biztosít, ha a megszerzett jutalmak és a letöltött évek hányadosát számítjuk ki.

	№1	№2	№3	№4	№5	№6	№7	№8
Összes	20	12	37	26	16	10	1	0
Jutalom / év	1,3	0,6	2,0	2,0	1,2	0,5	0,1	0

	№9	№10	№11	№12	№13	№14	№15
Összes	1	13	3	2	13	14	15
Jutalom / év	0,1	1,9	0,4	0,3	0,8	0,4	1,6

A sorozatgyilkosok átlagos évenkénti jutalmainak száma megközelíti az egyet (0,9). Ezt az adatot önmagában nem érdemes értelmezni, mert könnyen félrevezetheti az olvasót, hiszen azt jelenthetné, hogy az érintettek kifejezetten együttműködőek. Természetesen a kép ennél sokkal árnyaltabb. Vannak olyan sorozatgyilkosok, akik extrém módon szabálykövetően viselkednek – legalábbis a felszínen. A két legtöbb jutalmat összegyűjtő elítélte (№3 18 év alatt 37 jutalom; №4 13 év alatt 26 jutalom) akár „minta rabként” is tekinthetnénk, de ezzel valószínűen nagy hibát követnénk el, mivel №4 pszichopata, aki a megjátszás képességének tökéletes példáját mutatja be. Esetünkben azonban a pszichopata gyilkosok sem igazolják teljeskörűen a szakirodalmi elvárásokat: a másik pszichopata fogvatartott (№6) az eddig letöltött 21 év alatt „mindössze” 10 jutalmat gyűjtött össze.

(2) A fogvatartotti együttműködés dinamizmusát is érdemes megvizsgálni, mert ezzel a módszerrel az egyes személyek börtönléthez történő szocializálódásának folyamatáról, és annak mértékéről alkothatunk képet. Ennek érdekében a jelenlegi bűncselekményük miatti befogadásuktól kezdve hároméves idő intervallumokra osztottuk fel az eddig eltelt időszakot.

35 Csóti A. (2005) p. 28.

	№1	№2	№3	№4	№5	№6	№7	№8
1. 3 év	3	0	0	0	0	1	1	0
2. 3 év	4	0	0	3	5	0	0	0
3. 3 év	0	1	0	10	6	3	0	0
4. 3 év	9	0	9	10	4	0		
5. 3 év	4	1	15	3	1	4		
6. 3 év		8	13			2		
7. 3 év		2				0		
ÖSSZES	20	12	37	26	16	10	1	0

	№9	№10	№11	№12	№13	№14	№15
1. 3 év	0	3	2	1	0	1	8
2. 3 év	1	2	0	0	0	1	0
3. 3 év	0	8	1	1	0		
4. 3 év					6		
5. 3 év					4		
6. 3 év					3		
7. 3 év							
ÖSSZES	1	13	3	2	13	2	8

A sorozatgyilkosok egyenként átlagosan közel 11 (10,9) jutalmat gyűjtöttek össze. A jelentős egyéni eltérések mellett (№3 – 37 jutalom; №8 – 0 jutalom) az idő intervallumok között is találunk eltérést. Az első 6 év alatt a sorozatgyilkosok közül 11 fő mindössze 3, vagy annál kevesebb jutalomban részesült. Megfigyelhető továbbá, hogy az érintettek nagy általánosságban a 3. hároméves ciklustól kezdenek együttműködőbbé válni. Ennek a változásnak az egyik elképzelhető okára Solt³⁶ mutat rá, aki szerint a hosszú börtönéveknek az a pozitív hatása, hogy a fogvatartottak viselkedéskontrollja nő, s ez hozzájárul az elítéltek alkalmazkodásához, visszaszorulnak az impulzív, meggondolatlan és agresszív tettek körükben.³⁷ Boros álláspontja összecseng a fenti megállapítással. Véleménye szerint „a börtön szervezete olyan racionális módon van felépítve, a fogvatartottak élete úgy van megszervezve, olyan motivációs rendszerek működnek, amik arra készítetik a fogvatartottakat, hogy alkalmazkodjanak, hogy ez a bizonyos viselkedés-kontroll, vagy önkontroll kialakuljon és fejlődjön”.³⁸

Matovics az „életfogytosok” magatartását vizsgálva úgy látja, hogy az érintettek „általában együttműködő, konformista viselkedés jellemzi. Ítéletük jellege, az izolált körletrészen történő elhelyezés miatt viszont a kiszolgáltatottság érzése magasabb bennük, mint az átlagos elítélt-populációban, ezért egyéni kéréseik elutasítását nehezen

36 Solt Á. (2009)

37 Solt Á. (2009)

38 Boros J. (2005) p. 24.

fogadják el, gyakran a döntéshozó személyes ellentétéként értékelik. Érzékenyen reagálnak a személyzet magatartására, hangulatára, napi ügyekben hozott döntéseire.”³⁹

Fenyítések

A jutalmazás mellett a másik meghatározó pedagógiai eszköz a büntetés (a büntetés-végrehajtási szakterminológia szerint a fenyítés).

A vizsgált populációban a fenyítések száma a jutalmakhoz viszonyítva lényegesen alacsonyabb (az átlag: 3,4 fenyítés / fő; ez évenként átlagos bontásban 0,37 fenyítést jelent).

	№1	№2	№3	№4	№5	№6	№7	№8
Összes	5	10	0	2	2	7	0	0
Fenyítés / év	0,3	0,5	0	0,2	0,2	0,3	0	0

	№9	№10	№11	№12	№13	№14	№15
Összes	0	0	4	01	4	14	2
Fenyítés/év	0	0	0,6	0,1	0,2	2,8	0,4

A táblázatból látszik, hogy 5 fő (№3; №7; №8; №9; №10) az együttműködési szándékát azzal is kifejezi, hogy egyáltalán nem követ el fejelemisértést. További 4 fő (№4; №5; №12; №13) elhanyagolható számban szegül szembe a börtönrendszerrel. Az összes sorozatgyilkos között „mindössze” egyetlen olyan elítélt van (№14), aki folyamatosan és tevőlegesen szembeszáll az intézet rendjével.

A fogvatartotti együttműködés mérőszámának kidolgozása

A fogvatartotti együttműködés szintje objektív módon nehezen mérhető. Tanulmányunkban mégis kísérletet teszünk egy új értékelési rendszer kidolgozására. Véleményünk szerint statisztikai módszerrel kialakítható egy olyan mérőszám, amellyel következtetni tudunk egy-egy elítélt együttműködésének mértékére, illetve ennek a magatartásnak a stabilitására.

Eljárásunk a következő: az adott személy által megszerzett jutalmak számából kivonjuk az elkövetett fejelemisértések számát. (A „sima” fejelemisértéseket egy-egy pontértékkal, míg a társak sérelmére elkövetett erőszakos jellegű fejelemisértéseket hármas szorzóval; a személyi állomány, valamint a büntetés-végrehajtási intézményrendszer ellen elkövetett erőszakos cselekményeket, vagy azok kísérletét négyes szorzóval számítjuk.) Az eredmények alapján öt csoport alakítható ki.

39 Matovics Cs. (2009) p. 105.

Ha a két adat különbsége:

- (1) pozitív és legalább három, valamint a kapott eredmény meghaladja a fogva tartás éveinek számát, akkor a fogvatartott *kifejezetten együttműködő* (++);
- (2) ha a különbség pozitív és legalább három, de a kapott eredmény elmarad a fogva tartás éveinek számától, akkor a fogvatartott *inkább együttműködő* (+);
- (3) ha a különbség a nullához közelít (mínusz egy, nulla, plusz egy), akkor két alapvető alcsoport alakítható ki:
 - (3-1) amennyiben a jutalmazások és a fenyítések száma külön – külön nem haladja meg a hármat, akkor a fogvatartott viszonyulása *semleges* (+0);
 - (3-2) amennyiben a jutalmazások és a fenyítések száma külön – külön meghaladja a hármat, akkor a fogvatartott viselkedése *esetleges és kiszámíthatatlan* (-0);
- (4) ha a különbség negatív, de nem haladja meg a hármat, akkor a fogvatartott *inkább ellenszegülő* (-);
- (5) ha a különbség negatív, és az értéke négy vagy annál több, akkor a fogvatartott *nyíltan ellenszegülő és veszélyes* (--).

Szám	№1	№2	№3	№4
Jutalom	20	12	37	26
„Sima” fegyelemsértés	4	8	0	1
Erőszakos fegyelems.: bv ellen = 4 pont társ ellen = 3 pont	1bv = 4	1bv+ 1társ= 7	0	1bv = 4
Mérőszám	20-8= +12	12-15= -3	37-0= +37	26-5= +21
Letöltött évek	15	21	18	13
Minősítés	+	-	++	++

Szám	№5	№6	№7	№8
Jutalom	16	10	1	0
„Sima” fegyelemsértés	1	6	0	0
Erőszakos fegyelems.: bv ellen = 4 pont társ ellen = 3 pont	1bv = 4	(1) = 3	0	0
Mérőszám	16-5= +11	10-9= +1	1-0= +1	0-0= 0
Letöltött évek	13	7	7	7
Minősítés	+	+0	+0	+0

Szám	№9	№10	№11	№12
Jutalom	1	13	3	2
„Sima” fegyelemsértés	0	0	4	1
Erőszakos fegyelems.: bv ellen = 4 pont társ ellen = 3 pont	0	0	0	0
Mérőszám	1-0= +1	13-0= +13	2-1= +1	2-1= +1
Letöltött évek	7	7	7	7
Minősítés	+0	++	+0	+0

Szám	№13	№14	№15
Jutalom	13	2	8
„Sima” fegyelemsértés	4	12	2
Erőszakos fegyelems.: bv ellen = 4 pont társ ellen = 3 pont	0	2 társ = 6	0
Mérőszám	13-4= +9	2-18= -16	8-2= +6
Letöltött évek	17	5	5
Minősítés	+	-	+

A fenti értékelési rendszer alapján a sorozatgyilkosok viselkedése:

3 fő esetében *kifejezetten együttműködő* (20 %) – közülük 2 fő számos ítélettel rendelkezik, míg 1 fő TÉSZ-es;

4 fő esetében *inkább együttműködő* (27 %) – közülük 1 fő számos ítélettel rendelkezik, míg 3 fő TÉSZ-es;

4 fő esetében *semleges* (27 %) – mind a 4 fő TÉSZ-es;

2 fő esetében *esetleges és kiszámíthatatlan* (13 %) – közülük 1 fő számos ítélettel rendelkezik, míg 1 fő TÉSZ-es;

1 fő esetében *inkább ellenszegülő* (7 %) – számos ítélettel rendelkezik;

1 fő esetében *nyíltan ellenszegülő és veszélyes* (7 %) – TÉSZ-es.

Az elemzés alapján megállapíthatjuk, hogy:

- (1) a börtönszocializáció során a helyzetét 7 fő (47 %) nem csak elfogadta, hanem kisebb, vagy nagyobb mértékben folyamatosan együttműködik a rezsimmel – közülük 3 fő számos ítélettel rendelkezik, míg 4 fő TÉSZ-es;
- (2) semleges magatartást 4 fő tanúsít (27 %) – mind a 4 fő TÉSZ-es;
- (3) a börtönrendszert, az ítéletét és a jelenlegi élethelyzetét a maradék 4 fő nem csak elutasítja, hanem ezt esetleges módon, vagy rendszeres ellenszegüléssel ki is fejezi – közülük 2 fő számos ítélettel rendelkezik, míg 2 fő TÉSZ-es.

Az intézetben belüli viselkedés alapján tehát nincs szignifikáns különbség a számos ítélettel rendelkező és a TÉSZ-es fogvatartottak egyes csoportokon belüli részaránya

között. Kivételt a semleges viselkedők csoportjában találunk, hiszen ott mindenki TÉSZ-es. Ennek egyik magyarázata az lehet, hogy a 4 érintett fogvatartott közül 3 fő csak 2016-ban kapta meg a jogerős ítéletét. Valószínűsíthetően ők „kivártak”, és igyekeztek a bíróság előtt a lehető legkevésbé rossz színben feltűnni. Magatartásuk tendenciája nagy valószínűséggel a közeljövőben fog eldőlni, amikor tudatosul bennük, hogy a börtönlétre az életük végéig kell berendezkedniük.

A hazai börtönökben jogerős ítéletet töltő sorozatgyilkosok 67%-ának TÉSZ az ítélete. A Börtönügyi Szemle következő számában elsősorban ennek a büntetési nemnek a jellemzőit elemezzük, és javaslatot fogalmazunk meg a jogintézmény megváltoztatása érdekében.

Felhasznált irodalom

- Beasley, J. O. (2004): Serial murder in America: case studies of seven offenders, *Behavioral Sciences and the Law* 22 (2004) 395–414. o.
- Boros János (2005): A hosszú tartamú szabadságvesztés hatása a fogvatartottak személyiségére. *Börtönügyi Szemle* 2005/2. 19-24. o.
- Borrill, J. (2002): Self-inflicted deaths of prisoners serving life sentences 1988-2001. *British Journal of Forensic Practice*, 2002/4. 30-38. o.
- Cavadino, Michael – Dignan, James – Mair, George (2013): *The Penal System An Introduction*. (Fifth edition) SAGE, London
- Csóti András (2005): A magyar börtönügy új kihívása: a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés. *Börtönügyi Szemle*, 2005/2. 25-28. o.
- Douglas, J. – Olshaker, M. (1988): *Obsession*, Scribner, New York
- Douglas, John E. – Burgess, Ann W. – Burgess, Allen G. – Ressler, Robert K. (1992): „Crime Classification Manual: A Standard System for Investigating and Classifying Violent Crimes.” Lexington, Mass., Lexington Books
- Dvorchak, Robert J. (1991): *Milwaukee Massacre: Jeffery Dahmer and the Milwaukee Murders*. Dell. New York
- Frottier, P. – Fruehwald, S. – Ritter, K. – Eher, R. – Schwaerzler, J. – Bauer, P. (2002): Jailhouse Blues revisited. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 2002/37. 68-73. o.
- Greig, Charlotte (2005). *Evil Serial Killers: In the Minds of Monsters*. Barnes & Noble, New York
- Gretton, H.M. – McBride, M. – Hare, R.D. – Shaughnessy, G. – Kumka, R.O. (2001): Psychopathy and recidivism in adolescent sex offenders, *Criminal Justice and Behavior* 28 (2001) 427–449. o.
- Hickey, E.W. (2002): *Serial murderers and their victims*. Wadsworth/Thomson Learning, Belmont, CA
- Keppel, R.D. – Birnes, W.J. (1997): *Signature killers: Interpreting the calling cards of the serial murders*. Pocket Books, New York
- Lane, Brian – Gregg, Wilfred (1996): *The New Encyclopedia Of Serial Killers*. (Revised Edition) Headline Book Publishing, London

- Langevin, R. (2003): A study of the psychosexual characteristics of sex killers: can we identify them before it is too late? *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 47 (2003) 366–382. o.
- Liebling, A. (2006): The role of the prison environment in prison suicide and prisoner distress. In: Dear, G.E.: Preventing suicide and other self-harm in prison. Basingstoke (UK): Palgrave-Macmillan, 16-28. o.
- Matovics Csaba (2009): A Szegedi Fegyház és Börtön hosszúidős speciális rezsimű (HSR) körletének működési tapasztalatai. *Börtönügyi Szemle*, 2009/2. 99-108. o.
- Morana, Hilda C. P. – Stone, Michael H. – Abdalla-Filho, Elias (2006): Personality disorders, psychopathy, and serial killers. *Revista Brasileira de Psiquiatria*, vol. 28 suppl. 2 São Paulo Oct. 2006
- Morton, Robert J.– Hiltz, Mark A. (2006): Serial Murder. Multi-Disciplinary Perspectives for Investigators. Behavioral Analysis Unit-2, National Center for the Analysis of Violent Crime Critical Incident Response Group, Federal Bureau of Investigation, Quantico, Virginia
- Nagy Ferenc (2013): Gondolatok a hosszú tartamú szabadságvesztésről és az európai börtönnépességről. *Börtönügyi Szemle* 2013/1. 1-16. o.
- Norris, Joel (1992): Jeffrey Dahmer. Constable Limited, London
- R v Williams (2007) VSC 131, Supreme Court of Victoria, 7 May 2007
- Raine, Adrian – Sanmartin, Jose (2001): Violence and Psychopathy. Springer. 92–93. o.
- Rogers, T. – Blackwood, N. – Farnham, F. – Pickup, G. – Watts, M. (2008): “Fitness to plead and competence to stand trial: A systematic review of the construct and its application.” *Journal of Forensic Psychiatry and Psychology*, 19. 576-596. o.
- Santa Barbara News Press, 31 March 1981
- Scott, A. Bonn (2014/a): How to Tell a Sociopath from a Psychopath – Understanding important distinctions between criminal sociopaths and psychopaths. *Psychology Today*, Sussex Publishers, LLC HealthProfs.com <https://www.psychologytoday.com/blog/wicked-deeds/201401/how-tell-sociopath-psychopath>
- Scott, A. Bonn (2014/b): Psychopathic Criminals Cannot Be Cured. Psychopaths can be trained and managed but not cured. *Psychology Today*, Sussex Publishers, LLC HealthProfs.com <https://www.psychologytoday.com/blog/wicked-deeds/201408/psychopathic-criminals-cannot-be-cured>
- Solt Ágnes (2009): Az életfogytig tartó szabadságvesztés empirikus vizsgálata. *Börtönügyi Szemle*, 2009/2. 77-98. o.
- Stone, M.H. (2006): Personality disordered patients: treatable and untreatable. American Psychiatric Press, Washington DC.

Hivatkozott jogszabály

2012. évi C. törvény

AZ EMBERI JOGOK VÉDELME NEK GARANCIÁLIS ELEMEI AZ ÚJ BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI KÓDEXBEN

A tanulmány a Magyar Börtönügyi Társaság Jogi Szekciójának 2015. december 10-én megrendezésre kerülő ülésén elhangzott előadás írásos változata. A szerző elemzésének fókuszában az emberi jogok védelme, annak jelentősége áll, hangsúlyozva az egyén és közösség, az egyén és az állam közötti viszony egyensúlyának törékenységét. A tanulmányban az emberi jogok történeti fejlődésének, különféle szempontú csoportosításainak bemutatása után a magyar jogi szabályozás jelenlegi helyzetét tárgyalja a szerző a speciális büntetés-végrehajtási jogviszony és az alapvető jogok kapcsolatának szögéből.

The study is a written and edited version of the presentation performed at the meeting of the Hungarian Prison Association Legal Section 10 December 2015. The author's analysis focuses on the protection of human rights and its significance while emphasizing the fragility of the balance between the individual and the community, furthermore the balance between the individual and the state. In this article the historical development of human rights and their grouping based on different viewpoints are discussed. Following those, the author outlines the current situation of the Hungarian Legislation from a special point of view, namely the connection between the penitentiary legal relations and the fundamental rights.

Bevetőként némi magyarázattal szolgálnék az előadás témájának és címének megválasztását illetően. Az előadás megtartására történő felkérés az elítélt jogállásának dogmatikai elemzésére szólt, s miután a Szekcióülés napja december 10-ére, az emberi jogok világnapjára esett, pontosítottam a témán, és az elemzés fókuszába az emberi jogok védelmét helyeztem. Aktualitását adja e vizsgálódásnak az is, hogy az Emberi Jogok Európai Bíróságának a Varga és társai kontra Magyarország ügyben meghozott vezető ítélete ráirányította a figyelmet a magyarországi büntetés-végrehajtási viszonyokra. A témaválasztással minél inkább hangsúlyozni kívántam az emberi jogok jelentőségét a büntetés-végrehajtás jog területén, amely jogviszonyban az elítélt és az egyéb jogcímen fogvatartott állami kényszerrel szembeni kiszolgáltatott helyzete e jogok érvényesülését még inkább megköveteli. Éppen ezért e jogok védelme, mint viszonyítási szempont és érvényesülésük garanciális biztosítékai át kell, hogy itassák a demokratikus jogállamok büntetés-végrehajtási jogi szabályozását. Előadásomban ezt a viszonyrendszert veszem górcső alá a magyar jogi szabályozást illetően. Mindazonáltal az írott jog csak a keret, az emberi jogok érvényesülésének milyensége a gyakorlatban formálódik ki, ideértve a törvényességi felügyeletet gyakorló ügyész munkáját és a kontrollt gyakorló egyéb mechanizmusok működését is.

Az emberi jogok történeti fejlődése, és azok lehetséges kategorizálása

Az emberi jogok az egyén és a közösség, illetve az egyén és az állam (közhatalom) viszonylatának problematikájaként már régmúlta visszamenően foglalkoztatja az emberiséget. Az emberi jogok alatt a jogosultságoknak azt a körét értjük, amelyek az embert mint természeti és társadalmi lényt, emberi mivoltánál fogva egyenlően illetik meg. Ezeket nem az állam „adja”, teremti meg, de köteles ezeket elismerni és tiszteletben tartani. Az emberi jogok alapját az egyén iránti tisztelet elve képezi, ami alapvetően abból indul ki, hogy minden ember erkölcsös és ésszerűen gondolkodó lény, aki megérdemli, hogy méltósággal kezeljék. Azért hívják ezeket emberi jogoknak, mert egyetemes érvényűek, vagyis az emberi jogok minden embert megilletnek függetlenül attól, hogy hol él és mi a társadalmi státusza.

Az a felfogás, hogy az embernek vannak veleszületett elidegeníthetetlen és sérthetetlen jogai, és azok mindenkit megilletnek, csak hosszú történelmi fejlődés eredményeként kerültek jogi dokumentumokban (deklarációkban) elismerésre a XVIII. századi polgári forradalmak és önállósodási törekvések eredményeként. Az alapjogok eszmetörténeti forrásai a természetjogi gondolkodás, és az ehhez szorosan kötődő társadalmi szerződéses elméletek.

Az emberi jogok első összefoglaló dokumentumának a Virginiai Nyilatkozat (1776. június 12.), Virginia állam alkotmányának a bevezetője tekinthető. A Deklaráció minden ember „természetes” és „veleszületett” jogaiból indult ki, mint amilyen az élet és szabadság öröme, a tulajdon megszerzése és birtoklása, valamint a boldogságra és biztonságra törekvés, és azok elnyerésének a joga. Azonos felfogást képvisel az amerikai Függetlenségi Nyilatkozat (1776. július 4.) is. Az „Ember és Polgár Jogainak Deklaráci-

ója” (1789. augusztus 26.) pedig az emberi jogok valóságos történetét nyitotta meg. Ez a dokumentum már az egyetemesség igényével fogalmazódott, és egy forradalmian új állam- és jogrendszer alapjait határozta meg. A nyilatkozatban megjelentek a felvilágosodás kori eszmék, mint például a szabadságjog, az egyenlőség és a deizmus eszméje.

Az emberi jogok természetéről számomra a legérthetőbb üzenete az Amerikai Függetlenségi Nyilatkozatnak (1776) van, amelynek egy részletét idézném az alapvető emberi jogok tartalmának megvilágítására: *„Magától értetődőnek tartjuk azokat az igazságokat, hogy minden ember egyenlőként teremtett, az embert teremtője olyan elidegeníthetetlen Jogokkal ruházta fel, amelyekről le nem mondhat, s ezek közé a jogok közé tartozik a jog az Élethez és a Szabadsághoz, valamint a jog a Boldogságra való törekvésre. Ezeknek a jogoknak a biztosítására az Emberek Kormányzatokat létesítenek, amelyeknek törvényes hatalma a kormányzottak beleegyezésén nyugszik.”*¹

Az emberi jogok köre szűkebb, mint az embereket a legkülönbözőbb területen (jogviszonyokban) megillető jogok, jogosultságok összessége. Az emberi jogok elsődleges funkciója az, hogy védelmet nyújtson az egyén számára az állami beavatkozásokkal szemben. A hagyományos megközelítésben az emberi jogok negatív jellegűek, az államot tartózkodásra kötelezik, azaz az állami beavatkozástól mentes, szabad cselekvés lehetőségét biztosítják az egyén számára. Az emberi jogok másik fontos jellemzője az egyenlőség, vagyis az állam területén tartózkodó minden egyént egyenlően megilletik. Az egyetemesség elvéből továbbá következik egy tilalom is, mégpedig a hátrányos megkülönböztetés tilalma. Az idézetből továbbá kiolvasható a kormányzat legitimitációjának alapja is, miszerint az államhatalom közmegegyezésen alapszik, és az állam, illetve a mindenkori kormányzatok feladata az emberi jogok érvényesülése érdekében azok intézményi védelme.

A francia deklarációt követően az emberi jogok „kinyilatkoztatása” egyre inkább a tételes jog részévé vált, a folyamat első állomásaként a jogok alkotmányba foglalása történt meg. Az egyetemesség igénye a jogok védelmére is kiterjedt és – főként a második világháború után – nemzetközi jogi dokumentumokban is manifesztálódott. Az emberi jogok egyetemes nyilatkozatát 1948. december 10-én fogadta el az ENSZ közgyűlése, innen ered az emberi jogok világnapja. Napjainkra az emberi jogok kikényszeríthetősége is nemzetközivé vált, az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlata nemcsak a jogi szabályozásra hat közvetlenül, hanem az Alkotmánybíróság jogértelmezése körében is orientáló jellegű. Az alkotmányozással és nemzetközi dokumentumokkal megjelent tehát az emberi jogok katalógusa, amelyet a nemzetközi közösség tagjai mérvadónak tekintenek. Az Európai Unió mint egy nemzetek feletti gazdasági és politikai unió egységes piacot teremtett egy egységesített jogrendszer révén, így biztosítva a személyek, áruk, szolgáltatások és a tőke szabad áramlását. Ezen egységesített jogrendszer meghatározó része az Európai Unió Alapjogi Chartája, amely az Európai Unió Bíróságának gyakorlatában és értelmezése során érvényesülő – a nemzetközi dokumentumok szövegével visszaköszönő – alapjogi katalógus.

Az emberi jogok, illetve mai terminológiával élve az alapvető jogok védelme az alkotmányban vagy nemzetközi dokumentumokban való deklarációjuk mellett megköveteli azok érvényesítését a teljes jogrendszerben, vagyis a törvényekkel válnak a tételes jog részévé.

1 Az amerikai Egyesült Államok népének Függetlenségi Nyilatkozata

Az emberi jogok csoportosítása

A csoportosítást elvégezhetjük az emberi jogok megjelenésének időrendje (keletkezéstörténete) alapján, ez a legismertebb rendszerezése az emberi jogoknak, az ún. generációk szerinti elrendezés:

- Első generációs jogok (XVIII. század), ide sorolhatók a klasszikus szabadságjogok, amiket negatív jogként is szokás jellemezni, mivel az állam részéről elsősorban be nem avatkozást követelnek meg.
- Második generációs jogok (XIX. sz. vége- XX. sz. eleje), ide sorolhatók a gazdasági, szociális és kulturális jogok. Ezek pozitív jogok, mert ehhez az állam tevőleges magatartása kell és szükséges, pl. az intézményi feltételek megteremtésével.
- Harmadik generációs jogok (XX. sz. második fele) esetében a kollektív jogok megjelenésének lehetünk tanúi, amelyek nemzetközi együttműködést igényelnek, mint pl. az egészséges környezethez való jog, gyermekek, betegek, fogyatékkal élők jogai, kisebbségek jogai.
- Egyes tudományos vélemények megkülönböztetnek továbbá negyedik generációs jogokat is, amelyek inkább elérendő célokat fogalmaznak meg, mint a békéhez való jog, a fejlődéshez való jog vagy a jövő nemzedék védelme stb.

Az állami beavatkozás szempontjából is tehetünk különbséget, attól függően, hogy az adott alapvető jog az állam oldaláról passzív vagy aktív fellépést igényel. Ismert olyan csoportosítás is, amely a szerint sorolja be az alapvető jogokat, hogy azok egyénileg vagy másokkal együttesen gyakorolhatók, lásd pl. gyülekezési jog. Megkülönböztethetjük az alapvető jogokat azok kikényszeríthetősége alapján is, így beszélhetünk a klasszikus alapvető jogokról, melyek alanyi jogként értelmezendők, állami vagy bírói úton kikényszeríthetők. A második és harmadik generációs jogok esetében konkrét számon kérhetőségről nem beszélhetünk, de az állam részéről az intézkedési kötelezettség fennáll. A negyedik generációs jogok ún. államcélok, törekvéseket jelentenek meg és a stratégiai irányokat határozzák meg.

Témánk szempontjából a leginkább lényeges felosztása az alapvető jogoknak az azok korlátozhatósága szerinti besorolás, ugyanis az elítelt és az egyéb jogcímen fogvatartott jogállásának meghatározó eleme, hogy a fogvatartás tényéből eredően mely alapvető és egyéb alkotmányos jogai miként változnak, korlátozhatók-e egyáltalán, és ha igen, akkor felfüggesztődnek vagy módosulnak.

Sérthetetlen és korlátozhatatlan, ún. abszolút jog az emberi élet, illetve az emberi státusz meghatározójaként, az élethez való joggal fennálló egységében az emberi méltóság. A többi jog más alapvető jog érdekében korlátozható vagy – az Alaptörvényben meghatározott bizonyos kivételekkel – rendkívüli jogrend idején felfüggeszthető, illetve korlátozható. Az Alkotmánybíróság mind a jogok kollíziójával, mind az alapvető jog korlátozásával részletesen foglalkozott határozataiban, kimunkálva a szükségesség–arányosság tesztjét. Alapvető jog korlátozása alkotmányosan csak törvényben rendelhető el, a korlátozásnak szükségesnek és arányosnak kell lennie. Ez akkor mondható el, ha a beavatkozás legitim, alkotmányosan elismert célt szolgál, a beavatkozásnak a cél eléréséhez szükségesnek kell bizonyulnia, és a mértékének

arányban kell állnia az elérendő céllal, tehát a más védendő jog biztosításához szükséges mértékkel.

Az alkotmányos államokkal szembeni alapvető fontosságú követelmény az, hogy ismerjék el és érvényesítsék az alapvető jogokat. Ennek megfelelően az alkotmányos demokráciák az alkotmányukban sorolják fel, és jogrendszerükben szabályozzák a minden embert megillető jogosítványokat. Az alapvető jogok az egyes államok alkotmányaiban és a nemzetközi emberi jogi egyezmények révén – ez utóbbiaknak az elfogadásával és kihirdetésével – a tételes jog részévé váltak. Az alapvető jogok az egyént jogosítják, az államot pedig kötelezik. Az emberi jogok tiszteletben tartása az állam részéről intézményi kötelezettség, ezért az új büntetés-végrehajtási kódex előkészítésekor a szabályozási elvek között határozott elvárásként szerepelt, hogy az Európa Tanács dokumentumait, az Emberi Jogok Európai Bírósága és a magyar Alkotmánybíróság gyakorlatát, valamint az állampolgári jogok, illetve az alapvető jogok biztosának vonatkozó ajánlásait messzemenően figyelembe kell venni a szabályrendszer kialakításakor.

Az elítélt és az egyéb jogcímen fogvatartottak kiszolgáltatott helyzete megköveteli a nemzetközi, illetve a kormányzattól független kontroll biztosítását. Ezt az ENSZ Kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezménye (1988. évi 3. törvényerejű rendelet) – és a nemzeti megelőző mechanizmus (azaz az OPCAT) működtetése –, valamint a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló európai egyezmény – és a megelőzésre létrehozott Bizottság (1995. évi. III. törvény) azaz a CPT működése – testesíti meg. Ezekre részletesen az időkeret szükségessége miatt nem tértek ki, de említésük elengedhetetlen a garanciák között, ha a fogvatartott jogainak védelméről van szó.

A magyar jogi szabályozás bemutatása

A magyar jogi szabályozásban a büntetés-végrehajtási jogterületet érintően az alapvető jogok forrásai elsődlegesen Magyarország Alaptörvénye, a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény, a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény, a terhelti jogokat érintően a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény, valamint a büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény.

Fontos rögzítenünk, hogy az alapvető jogok érvényesülése egyrészt az egyén és az állam, másrészt az egyén és más egyének vagy egyének csoportja közötti viszonylatban is megjelenik, de mindkét viszonylatban a másik fél részéről ezek tiszteletben tartását feltételezi. Alapvető jogaink gyakorlása azonban nem akadálymentes közegben valósul meg, bonyolult társadalmi viszonyok között élünk, és annak korlátját képezi mások érdeke és alapvető jogaik védelme. Éppen az egyén és a társadalmi rend védelme hívta életre a büntetőjogot, és bár az elkövető sérti a jogrendet, de ez ma már nem jelentheti alapvető jogainak teljes elvesztését, mint inkább egyes jogai korlátozását, de ebben a speciális viszonyban az alapvető jogok új értelmet nyernek, s kialakulnak új jogok, lásd pl. a büntetőeljárásban az ártatlanság vélelme elvét.

Ugyanez megfigyelhető értelemszerűen a büntetés-végrehajtási jogterületen is, amelynek sajátossága, hogy a fogvatartottat totalitásban érinti, szinte az egyén valamennyi alapjogát, életviszonyát átfogja. A büntetés-végrehajtási jogviszony fogalmának meghatározása éppen azért volt hiánypótló, mert rávilágít e sajátos jogviszony jellemzőire, amikor rögzíti, hogy az elítéltet és az egyéb jogcímen fogvatartottat sajátos jogok illetnek és kötelezettségek terhelnek. Az alapvető jogok állami oldalról fennálló intézményvédelmi kötelezettsége sajátos jogokat hív életre, pl. az elítélt ellátásáról való gondoskodást, vagy például a panaszjogot.

Rátérvén a büntetés-végrehajtási kódex konkrét elemzésére, az alapvető jogokkal összefüggésben már a preambulumnál meg kell állnunk. A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény preambulumban foglaltak szerint a törvény megalkotásának egyik elsődleges célja *„az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogainak védelme, kiemelten az elítéltek és az egyéb jogcímen fogvatartottak emberi méltóságának a tiszteletben tartása érdekében, a kínzás, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód tilalma és az egyenlő bánásmód követelménye érvényesülésének a biztosítása”*.

A következő kiemelt rendelkezés az alapvető jogok alcím², amely a preambulumban foglalt elvekkel együtt, úgymond iránytűként szolgál az egész kódex értelmezésekor és a végrehajtás rendjében. A 9. § (1) bekezdése kimondja, hogy az elítélt és az egyéb jogcímen fogvatartott az Alaptörvényben meghatározott alapvető jogait, valamint egyéb jogait és kötelezettségeit – a törvényben, a bíróság ítéletében, valamint a bíróság és az ügyészség egyéb határozatában meghatározott korlátozásokkal vagy tilalmakkal – a büntetés-végrehajtás rendjével összhangban gyakorolja, illetve teljesíti. Meghatározza tehát e rendelkezés azokat a kereteket, amellyel a bűncselekmény elkövetőjének szembe kell néznie a büntetés-végrehajtás során. A büntetés mindig magában hordoz joghátrányt, ebből következően az elítéltnak tőrnie kell jogainak a büntetéssel összefüggésben történő korlátozását, vagy akár kizárását. Ugyanakkor korlátot is állít a beavatkozás mértékének, mégpedig a jogállami kereteket biztosító szükségesség-arányosság elv beidézésével, miszerint a jogkorlátozás során a célhoz szükséges legenyhébb eszközt kell alkalmazni.

A továbbiakban a szabadságvesztés büntetésre korlátozom az elemzést, mivel ez jelenti a legszélesebb szintű beavatkozást az emberi jogokba. A szabadságvesztés a végrehajtást tekintve is rendkívül összetett büntetés, az elítélt jogainak széles spektrumát érinti. A személyi szabadság elvonása adja e büntetés lényegi tartalmát, ebből következően az elítélt szabad mozgáshoz, a tartózkodási hely szabad megváltoztatásához való joga nem érvényesülhet, de a végrehajtás körülményeit és feltételrendszerét úgy kell kialakítani, hogy az elítélt emberi méltósága, alapvető emberi és általában a büntetéssel össze nem függő jogai ne csorbuljanak. A végrehajtás rendje szinte valamennyi élethelyzetét érinti az elítéltnak az ébresztőtől a lefekvésig, vagyis a kötött

2 Alapvető jogok

9. § (1) Az elítélt és az egyéb jogcímen fogvatartott az Alaptörvényben meghatározott alapvető jogait, valamint egyéb jogait és kötelezettségeit - a törvényben, a bíróság ítéletében, valamint a bíróság és az ügyészség egyéb határozatában meghatározott korlátozásokkal vagy tilalmakkal - a büntetés-végrehajtás rendjével összhangban gyakorolja, illetve teljesíti.

(2) A jogkorlátozás során az adott cél elérésére alkalmas legenyhébb eszközt kell alkalmazni.

napirendből eredően mindenképpen korlátozódik az elítélt önrendelkezési joga. A szabadságvesztésre ítélt számára a büntetés egész tartamára a végrehajtó intézet jelenti az élet- és mozgásteret, az általa kevésbé befolyásolható létfeltételeket, az elítél-társak és a börtön-személyzet a személyes kapcsolatokat és azok jellegét, továbbá azt, hogy mivel és milyen módon töltheti az idejét.

A szabadságvesztés végrehajtásának tényéből önmagából eredően vannak olyan jogok, amelyek nem érvényesülnek és a végrehajtás idejére szünetelnek, vannak olyanok, amelyek csak törvényben meghatározott korlátozásoknak megfelelően gyakorolhatók és vannak, amelyek teljes mivoltukban érvényesülnek, mint pl. az emberi élet és méltóság joga, mint sérthetetlen és korlátozhatatlan alapjog.

Ami talán a legfőbb különbségként megállapítható az 1979. évi 11. tvr. és az új kódex között, az pontosan az elítélt alapvető jogait biztosító garanciális rendelkezések rendszerbe foglalása. Az új kódex külön címekbe foglalva rendelkezik arról, hogy a szabadságvesztés végrehajtása milyen jogokat és köteleességeket érint - szüneteltet, módosít, vagy éppen keletkeztet. A szabadság elvonása együtt jár mindazoknak a hozzá szorosan kapcsolódó jogosultságoknak, lehetőségeknek az elvesztésével, amelyek szabad gyakorlásának az előfeltétele a személyi szabadság megléte. Kiemelést érdemelnek az elítélt jogai gyakorlásának és kötelezettségei teljesítésének általános szabályai (118. §), amelyek egyrészt rögzítik a szabadságvesztés lényegi elemét, miszerint a végrehajtás alatt az elítélt elveszti a személyi szabadságát, köteles eltérni a végrehajtás tényéből eredően egyes alapvető jogainak és a jogszabályok által biztosított egyéb jogosultságainak szünetelését, korlátozását, módosulását. Másrészt meghatározzák a joggyakorlás kereteit, miszerint azok a büntetés-végrehajtás rendjéhez és biztonságához igazodva gyakorolhatók. Garanciális elem, hogy a rendelkezés a büntetés-végrehajtási szervezet kötelezettségeként jeleníti meg az elítélt jogainak gyakorlásának biztosítását, illetve elősegítését.

A kódex átlátható rendszerben jeleníti meg a szabadságvesztés alatt szünetelő, módosuló vagy korlátozásokkal érvényesülő jogokat.³

3 Az elítélt jogainak korlátozása, módosulása

119. § A szabadságvesztés végrehajtása alatt az elítélt

- a) munkához és foglalkozása szabad megválasztásához való joga és a vállalkozáshoz való joga,
 - b) művelődéshez való joga, illetve a tanulás és a tanítás szabadsága,
 - c) önrendelkezéshez való joga,
 - d) kegyeleti joga,
 - e) szülői felügyeleti joga,
 - f) közérdekű adatokhoz való hozzáférésehez és azok terjesztéséhez való joga,
 - g) véleménynyilvánítási szabadsága,
 - h) egyesülési joga,
 - i) tulajdonhoz való joga,
 - j) a szabadidő eltöltéséhez való joga,
 - k) ha munkát végez, az éves fizetett szabadsághoz való joga,
 - l) magántitkokhoz való joga,
 - m) általános cselekvési szabadsága a szünetelő jogokra való tekintettel,
 - n) lelkiismereti és vallási szabadsága
- e törvényben meghatározott korlátozásoknak megfelelően gyakorolható.

120. § (1) Az elítélt véleményét - ellenőrzés mellett az e törvényben meghatározott korlátozás kivételével - olyan formában nyilváníthatja ki, amely nem zavarja a bv. intézet rendjét és biztonságát.

(2) A vélemény nyilvánosságra hozatala

- a) a nemzetbiztonság védelme,

A büntetés-végrehajtási jogviszonyról már esett szó, és a szabadságvesztés az a szankció, amelynél ez hangsúlyos szerepet kap. Az elítélt büntetés-végrehajtási jogviszonyból eredő jogait a kódex 122- 132. §-ai szabályozzák. E rendelkezések sajátosságok, mert egyrészt itt kerülnek meghatározásra azok a feltételek, amelyek egy-egy alapjog gyakorlásának módját, mikéntjét módosítják, másrészt önálló jogokat is teremtenek, lásd pl. egészséges elhelyezés, ételmezés, kapcsolattartás biztosítása.

A büntetés-végrehajtás, és kiemelten a szabadságvesztés végrehajtásának célját vizsgálva megállapítható, hogy a modernkori büntetés-végrehajtás nem lehet öncélú, és a társadalom védelmén kívül az egyén fejlődését is kell, hogy szolgálja. A büntetés-végrehajtási jogviszony ugyan hierarchikus jogviszony, de a büntetőjoghoz képest az egyes elítélteket tekintve értéksemleges. No persze nem abban, hogy mit tekint társadalmilag követendő magatartásnak, hanem a jövőre vonatkoztatva, az egyes elítélt lehetséges fejlődését tekintve. Talán nem elrugaszkodott az az állítás, hogy az elítélt a végrehajtás során tiszta lappal indul, és számára a büntetés-végrehajtás intézményrendszere az új kódexben – progresszív rezsimrendszer, kockázatértékelési és kezelési rendszer és a reintegrációs programok révén, valamint a szabadításra felkészítés egyes intézményein keresztül – a társadalmi visszailleszkedés lehetőségét kínálja fel.

Diszkriminatív-e az új bv. kódex, teszem fel a kérdést? A válaszom igen, de ez a pozitív diszkrimináció és nem mást szolgál, mint az elkövető beilleszkedését. A büntetés-végrehajtási kódex 97. § (3) bekezdése ennek jogi alapját tételesen is megteremti, miszerint a szabadságvesztés végrehajtása során az elítélt kockázati elemzése, magatartása és a reintegrációs tevékenységben való részvétele függvényében az egyes fokozatokon belül a végrehajtás rendje és az elítélt részére adható kedvezmények az egyes fokozatokhoz kapcsolódó rezsimszabályok szerint eltérőek lehetnek.

Az az elképzelés, hogy az elítélt is tegyen a sorsa alakulásáért éppen az ember lényegi mivoltából fakad, az ember öntudatra ébredéséből és szabad akaratából. Az embert éppen ez az öntudat különbözteti meg más élőlényektől, hogy képes észlelni önmagát, a környezetét és saját magát ebben a környezetben. Az ember szabad akaratára szerint tudja alakítani viszonyulását a világhoz és a többi emberhez, tudja alakítani

- b) a minősített adat közlésének megakadályozása,
 - c) a bűncselekmény közvetlen veszélyének fennállása esetén, annak megakadályozása,
 - d) a bv. intézet rendje és biztonsága,
 - e) a bűnöző életmód népszerűsítésének megakadályozása, valamint
 - f) az elítélt, vagy hozzátartozója számára a bűncselekménnyel kapcsolatos vélemény nyilvánosságra hozatalából eredő vagyoni előny elérésének megakadályozása
- érdekében korlátozható.

Az elítélt jogainak szünetelése

121. § (1) A szabadságvesztés végrehajtása alatt szünetel az elítélt joga

- a) a szabad mozgáshoz,
 - b) a tartózkodási hely szabad megváltoztatásához,
 - c) a békés gyülekezéshez,
 - d) a sztrájkhoz,
 - e) a szabad orvosválasztáshoz,
 - f) ahhoz, hogy az országgyűlési képviselők, a helyi és kisebbségi önkormányzati képviselők és polgármesterek, valamint az európai parlamenti képviselők választásán választható legyen.
- (2) A szabadságvesztés végrehajtása alatt szünetelnek az elítélt azon jogai, amelyekre a közügyektől eltiltás, illetve a bíróság ítéletében meghatározott foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás és kiltiltás kiterjed.

céljait és ennek megfelelően cselekedeteit, amik meghozhatják a kívánt eredményt. A progresszív rezsिमrendszer e pozitív változás lehetőségét teremti meg, fogalmazhatnánk úgy is, hogy „*alapvető jog a fejlődéshez*”.

Felhasznált irodalom

Az amerikai Egyesült Államok népének Függetlenségi Nyilatkozata <http://mek.oszk.hu/02200/02256/02256.htm>

Sári János – Somody Bernadette (2008): Alapjogok Alkotmánytan II. 4. átdolgozott kiadás, Osiris Kiadó, Budapest

Fotó: Fekete Attila

Somogyi Zsófia Borbála

Szabadság van-e a szabadulás után?¹

III. rész

A büntetés-végrehajtási intézetből való szabadulást követő időszak a legtöbb elítélt számára traumatikus jellegű és különböző mértékű szorongással jár. A tanulmány harmadik részében a velük foglalkozó szakembereknek készített, úgynevezett „Checklist” kerül bemutatásra, melynek használatával könnyebben beazonosíthatják a szabadulók élményvilágában a szorongásos tüneteket, valamint útmutatást kapnak a segítségnyújtás lehetőségeivel kapcsolatban.

The post-release period is traumatic for the majority of prisoners and is accompanied by a varying extent of anxiety. In this third part of the study the so called “Checklist” is presented, which is created for the professionals working with released prisoners. Using this checklist they may identify the anxiety symptoms present more easily within the experiences of the released prisoners and receive guidance about the possibilities of help.

¹ Az eredeti tanulmány a TÁMOP-5.6.3-12/1-2012-0001 azonosítószámú kiemelt projekt keretében, a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal megbízásából készült. Annak szerzői: Somogyi Zsófia Borbála, Rákóczi Balázs, Balasi Margit és Somoskői Dániel. Jelen írás a megbízó és a szerzők szóbeli hozzájárulásával készült.

Előszó

Az előző két részben áttekintettük a szabadulást követő pszichés tünetegyütteshez kapcsolódó nemzetközi szakirodalmi ismereteket, valamint bemutatásra került saját vizsgálatunk. Ebben, az utolsó számban ismertetésre kerül egy segédlet, amit a szerzők „Checklist”-nek neveztek el. Ez az anyag részben az elméleti ismeretekre, részben pedig a kutatás eredményeire épülve készült a szakemberek részére annak érdekében, hogy a szabadulást követően segítsék felismerni azokat a pszichés problémákat, amelyekkel az élethelyzet hirtelen és drasztikus változásával általában küzdenek a szabadulók.

A szabadulók általános lelki és szomatikus állapotát monitorozó checklist elkészítésének és alkalmazhatóságának bemutatása

Tanulmányunk elkészítésének egyik fő célja volt, hogy feltárja, hogy a büntetés-végrehajtási intézetből szabadulók a jelentős életkörülmény változás következtében, miként birkóznak meg az ezzel együtt járó fokozott stresszel, és azonosítsa azokat a tünet értékű jelzéseket, amelyek arra utalnak, hogy az érintettek valamilyen formában további támogatást és segítségnyújtást igényelnének. Egy általánosan megfigyelhető jelenség, hogy míg az elítéltek a büntetésüket töltik, addig minden olyan eseményt és körülményt, ami a börtönhöz köthető, rossznak ítélnék meg, és ha majd újra a szabadságot élvezhetik, akkor majd „minden jó lesz” (ezt a pszichológiai szakzsargon *hasításnak* nevezi). Sokuk nem számol azzal, hogy az önálló élet számos olyan kihívást és döntési helyzetet tartalmaz, amellyel már régóta nem találkoztak, és olyan egzisztenciális kérdésekkel kell nap, mint nap megbirkózniuk, amelyekkel szemben a börtönben védve voltak. Ez a hirtelen jövő megnövekedett felelősség, az új életkörülményekhez való alkalmazkodás, valamint a korábban maguk mögött hagyott problémák és a lezáratlan kapcsolati kérdések mintegy sokként érhetnek egyeseket, amelyek bennük szorongásos vagy akár szomatizációs tüneteket idézhetnek elő. Ezért is tartjuk lényegesnek, hogy ezen tünetek etiológiájával a velük találkozó szakemberek tisztában legyenek, és adekvátan tudjanak rájuk reagálni. Ennek mentén fogalmazódott meg az a felismerés, hogy hasznos lehet egy olyan segédanyag létrehozása, amely megkönnyíti az érintett szabadulók kiválasztását, és amely mentén a megfelelő támogatást lehet nyújtani számukra.

A kutatás tervezési szakaszában egy olyan eszköz létrehozását tűztük ki célul, amely könnyen használható, alkalmazásának elsajátítása nem jár jelentős időráfordítással, és amely segítségével hatékonyan kiszűrhetőek azok a személyek, akik további pszichológiai vagy pszichiátriai gondozásra szorulnak. Felmerült, hogy esetleg egy strukturált interjú vagy egy sztenderdizált/ható teszt megalkotása indokolt lehet, azonban az előbbieken említett szempontokat szem előtt tartva, egy állításokból álló szempontsor, úgynevezett *checklist* (teljes nevén: Checklist a Szabadulók Adaptációs Szorongásának Monitorozása, későbbiekben röviden csak *checklist*) mellett

döntöttünk. Az *interjú* ellen szól, hogy annak felvétele hosszadalmas, emiatt a napi szinten nagyszámú ügyféllel találkozó szakemberek számára kevésbé lenne praktikus. A tudományos pszichológiai értelemben vett *tesztek* lennének talán erre a célra a legalkalmasabbak, azonban egy ilyen teszt létrehozásához és a fejlesztés során a pszichometriai kritériumok betartásához nagy elemszámú mintára lenne szükség, amely a jelen tanulmány működési keretétől szolgáló TÁMOP-5.6.3-12/1-2012-0001 számú pályázat során nem volt biztosított az utógondozásban részt vevő, és interjút vállaló szabadulók alacsony száma miatt. Emellett eredményeink rámutattak arra, hogy a szabadulók nehezen ismerik el saját belső feszültségeik létezését, a standardizált tesztek felvételekor a tüneteket egyértelműen negálják.

A checklist létrehozása mellett szóló érv lehet az is, hogy az a büntetés-végrehajtás nemzetközi szakirodalmában is gyakran előforduló és közkedvelt formája a szűrőeszközöknek. Például a bűnelkövetőknél Észak-Amerikában az ítéletek kiszabása során gyakorta használják a PCL-R (Hare Psychopathology Checklist Revisited) tesztet², amely kifejlesztése kutatócsoportok több éves munkájának eredménye, és bár a lényeges tesztkritériumoknak (validitási és reliabilitási mutatók) mind megfelel, de a formai jegyeket tekintve egy checklist. Ugyanakkor, hogyha egy hasonló eszköz kizárólag szakértői szempontok és szakmai egyeztetések során készül el, akkor szintén alkalmas szűrőként szolgálhat olyan jellegű kérdésekben, mint amelyekkel a jelen tanulmány is foglalkozik.

Mindezt figyelembe véve, egy olyan könnyen felvehető és kiértékelhető *checklist*-et hoztunk létre, amelyet akár utógondozók, pártfogó felügyelők³, vagy egyéb, szabadultakkal foglalkozó szakemberek is alkalmazhatnak. Ennek segítségével gyorsan ki tudják szűrni azokat a szabadulókat, akik a leginkább veszélyeztetettek abból a szempontból, hogy a büntetés-végrehajtási intézet elhagyását követően súlyos szorongásos állapotokat élnek át, és amelynek következtében akár rövid idő alatt újra agresszív, önkárosító, normaszegő vagy bűnelkövető magatartás felé fordulhatnak. Ezen szűrést követően az érintett személyeknek célszerű lehetne egy rövid, könnyen elsajátítható, pár mondatos intervenció segítségnyújtást adni, mely által a lelki feszültség csökkenthető vagy elviselhetőbb lenne, így járulva hozzá az egykori fogvatartottak eredményes társadalmi rehabilitációjához. A checklist abban is iránymutatást ad, hogy amennyiben a szabaduló extrém mértékű szorongást él át – és ez a válaszádszukban leképeződik –, akkor könnyebb azt a döntést meghozni, hogy mikor érdemes az érintett személy számára további szakember (pszichológus, pszichiáter) bevonását felajánlani.

A *checklist*-ben található állításokat az interjúk tartalomelemzése során kapott egyes dimenziók mentén, valamint a saját, az adatgyűjtés során szerzett szakmai tapasztalatunkra alapozva hoztuk létre. Az előző számban szereplő „*Statisztikai*

2 Hare, R. D. (2006)

3 A tanulmány készítésekor még nem vált ketté a pártfogó felügyelet és a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelet, ezért egyben kezeltük a két szakmai csoportot. Jelenleg a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelők érintettek első sorban, mivel ők hajtják végre a feltételes kedvezményrel szabadulók pártfogó felügyeletét, illetve az önkéntes alapon igénybe vehető utógondozói tevékenységet. Sok esetben előfordul azonban, hogy a szabadulóknak más, a pártfogó felügyelők által végrehajtott büntetésük is van, ezért fontos, hogy ők is megismerjék a tanulmányban bemutatott eredményeket és tapasztalatokat.

eredmények ismertetése és értelmezése” részben ismertetett faktoranalitikus elemzést követően a következő dimenziókra illetve strukturáltuk az egyes itemeket: *Társadalmi Szintű Visszailleszkedés – Probléma – Kirekesztettség/Elutasítottág – Felelősségvállalás/Autonómia – Közvetlen Személyi Szintű Interakciók*. A *checklist*-ben azonban az egyes állításcsoportok elnevezésénél a faktoranalízist követően létrehozott címkék használatát elvetettük, mert ezek egy ilyen jellegű, gyakorlati használatra szánt eszköznél túlzottan absztraktnak hatnak és számos félreértéshez vezethetnek. Ezért az egyes faktorokhoz illeszkedő állításoknak egy olyan közös aspektusát próbáltuk megragadni, amely bár nem feleltethető meg az egyes faktorokat jelölő elnevezések komplexitásának, mégis megragadja az egy csoportba tartozó itemek lényegét. Törekedtünk továbbá arra, hogy olyan elnevezéseket válasszunk ki, amelyek kapcsolhatóak más egyéb, a kutatási területen releváns pszichológiai konstruktumokhoz. Az 1. táblázat tartalmazza a faktoranalízis eredményeként kapott dimenziókat, és az egyes faktorokhoz hozzárendelt pszichológiai konstruktumokat.

A faktoranalízis eredményeként kinyert releváns dimenziók elnevezései	Checklist A Szabadulók Adaptációs Szorongásának monitorozási kategóriái
Társadalmi szintű visszailleszkedés	Szociális Szorongás
Probléma	Szomatikus Tünetek
Kirekesztettség/Elutasítás	Énbizonytalanság
Felelősségvállalás/Autonómia	Önszabályozás
Közvetlen, Személyi Szintű Interakciók	Társas kapcsolatok

1. táblázat Faktorok és konstruktumok

A *szociális szorongás* állításcsoportba tartozó kijelentések azokat az élményeket térképezik fel, amelyek a tágabb értelemben vett társas közegben jelentkeznek. Ez egy lényeges kategória, mert a jelenség gyakran előfordul a börtönből szabadulók körében a szabadulást követő pár hetes időszakban. Az ezen kijelentésekre adott igenleges válaszok esetén joggal élhetünk a gyanúval, hogy az illető nagyfokú szorongást él meg.

A szociális szorongáshoz tartozó állítások a következők:

- Rossz érzései támadnak, vagy rossz közérzete lesz hivatalos helyen.
- Rossz érzései támadnak, vagy rossz közérzete lesz sok ember között pl.: tömegben, moziban, színházban.
- Rosszul érzi magát társas helyzetekben, pl.: baráti társaságban, vagy családi összejöveteleken.
- Rosszul érzi magát a BKV-n vagy bármely tömegközlekedési eszközön.
- Nem szívesen találkozik a számára fontos ismerőseivel.

A *szomatikus tünetek* állításcsoportba tartozó kijelentések azokat az élményeket képezik le, amelyek a konkrét fizikai tünetképzésre utalnak. Fontos szem előtt tartani, hogy az egyes tünetek mögött időnként valós fizikai megbetegedés is állhat, erre a beszélgetés során mindig rá kell kérdezni. Az ezekre az állításokra adott igenleges válaszok erősen jelzésértékűek arra nézve, hogy valószínűleg a szorongásos állapot átfordult szomatikus tünetképzésbe.

A *szomatikus tünetekhez* tartozó állítások a következők:

- Időnként légszomja van, nehezen vesz levegőt.
- Időnként „ok nélkül” elkezd remegni (végtagjai vagy akár egész teste).
- Időnként úgy érzi, hogy erőteljesebben/gyorsabban ver a szíve.

Az *énbizonytalanság* állításcsoportba tartozó kijelentések azokat az élményeket járóják körül, amelyek arra utalnak, hogy a válaszadó nehezen választja el a saját belső érzéseit a külvilág eseményeitől. Ez nagyon fontos kategória, mert bár a szabadulók többsége nehezen írja le saját belső állapotát, de ezen állítások mentén közvetett módon mégis valamilyen képet kaphatunk arról, hogy hogyan éli meg a válaszadó a mindennapjait.

Az *énbizonytalansághoz* tartozó állítások a következők:

- Nem tudja megszervezni az idejét, olyan mintha semmire sem lenne ideje vagy szétfolynának a napok.
- Gyakran inkább úgy van vele, hogy nem akarja elhagyni az otthonát.
- Úgy érzi, hogy önre van írva, hogy most szabadult.
- Azt érzi, hogy mindenki önt nézi.
- Attól fél, hogy meg fog bolondulni.
- Nehezeére esik egyszerű dolgokban is dönteni.
- Aggódik, hogy bajba keveredik.

Az *önszabályozás* állításcsoportba tartozó kijelentések azokat az élményeket térképezik fel, amelyek arra utalnak, hogy miként tudja a szabaduló a saját hétköznapijait megszervezni, saját vágyait és késztetéseit szükség esetén késleltetni, és miként tud célokat felállítani, tervet szőni. Ebben a kategóriában található igenleges válaszok részben arról tájékoztatnak, hogy mennyire indult meg a szomatikus tünetképződés, és hogy milyen kilátásai vannak az illetőnek arra nézve, hogy a sikeres visszailleszkedés mielőbb megindul.

Az *önszabályozáshoz* tartozó állítások a következők:

- Kilátástalannak érzi a jövőjét, nincs jövőképe.
- Nincsen munkahelye, és nincsen belátható időn belül kilátás arra, hogy munkába tudjon állni.
- Értelmetlennek találja az életet.
- Úgy érzi, hogy nem találja a helyét a világban.
- Általánosságban véve motiválatlan, nincsenek céljai.
- Ingerlékeny, nehezen tudja fékezni az indulatait.
- A feszültségeit csak az alkohol/drog/nyugtató oldja.
- Nem tud aludni/éjszaka sokszor felébred/rémálmai vannak. (amennyiben bármelyik a fenti három válasz közül igaz, úgy az „Igaz” állítást kell aláhúzni)
- Rossz az étvágya/falásrohamai vannak.
- Emésztési nehézségei vannak (hasmenés, szorulás, hányás).
- Szexuális problémái vannak (impotencia, egyéb szexuális diszfunkció, vagy nem érez szexuális vágyat).

A *társas kapcsolatok* állításcsoportba tartozó kijelentések azokat a tényezőket járóják körül, amelyek arra utalnak, hogy a szabaduló milyen szociális és kapcsolati háló-

val rendelkezik, amely a válaszadót érő stresszel és kihívásokkal szemben védelmet nyújt; illetve van-e olyan társas közeg, ahol töltekezni, regenerálódni tud. Az ebben a kategóriában megjelenő igenleges válaszok felhívják a figyelmet arra, hogy az illető sérülékenyebb az őt érő mindennapi nehézségekkel és kudarcokkal szemben.

Az társas kapcsolatokhoz tartozó állítások a következők:

- Nincs egyetlen olyan családtagja sem, akivel kapcsolatot tud tartani.
- Nincsen olyan barátja, akivel közeli kapcsolatot tud tartani.
- Úgy érzi, nem kell senkinek, mert börtönviselt.
- Úgy érzi, hogy nem számíthat senkire, magányosnak érzi magát.

A Checklist A Szabadulók Adaptációs Szorongásának Monitorozására összesen tehát 29 állításból áll, melyek az instrukcióval és a használati útmutatással együtt az 1. számú mellékletben található. Természetesen a felsorolt dimenziók együttesen, bármilyen kombinációban megjelenhetnek az egyes személyeknél. Még csak azt sem állítjuk, hogy az egyes tünetek egyforma súllyal jelentkeznek, vagy az értékelés során egyforma súllyal esnek latba. Ugyanakkor bízunk abban, hogy az eszköz használata a tapasztalatok hatására idővel egyszerűbbé válik, valamint szűkül és bővül ezek mentén.

Fontos továbbá megjegyezni, hogy bár az eszköz részben azzal a céllal készült, hogy a segítő foglalkozásúak munkáját könnyítse és hatékonyabbá tegye, mégis óvatosságra intjük a felhasználókat abban a tekintetben, hogy a *checklist*, nem pusztán egy újabb teszt, amelyet a szabadulókkal érdemes felvenni, hanem egy olyan szempontsor, amely mentén az utógondozók, pártfogó felügyelők és más szakemberek jobban tudják segíteni az ügyfeleiket. Ez alatt azt is értjük, hogy tudatában kell lennünk, hogy amennyiben a felvételt végző segítő „pusztán felolvassa” a kérdéseket, és csak az arra adott válaszok alapján értékeli ki az eszközt, akkor fontos információk veszhetnek el, mert a szabadulók hajlamosak arra, hogy egy személyes beszélgetés keretében a *checklist* egyes állításaira igenleges választ adnak, míg ha ugyanezen állítások egy teszt formájában jelennek meg, akkor nemleges választ kapunk. (Ezt alátámasztják a saját Önjellemző Panaszleltár és a Beck Szorongás Leltár használata során szerzett tapasztalataink is.) Ezért a *checklist* alkalmazásánál figyelembe kell venni azokat az információkat is, amelyek egy személyes feltérképező vagy segítő beszélgetés során kerülnek a birtokunkba, mivel ezek akár felül is írhatják a *checklist* állításainak felolvasását követő válaszadást. Ilyen értelemben tehát a *checklist* állításai a szakemberek számára az exploráció alatti megfigyeléseik strukturálását és az információszerzés irányát segíti.

Ajánlás szabadulókkal foglalkozó szakemberek részére

A tanulmányunkban leírtak alapján feltételezhetjük, hogy bár a szabadulást, a büntetés-végrehajtási intézet elhagyását követően a legtöbb fogvatartott átéli a szorongásos állapotot, ennek mértéke egyéni sajátosságként más és más fokozatú lehet, viszont pszichológiai segítségnyújtást csak egy részük igényel. Azonban fontos a szakterületen és a társszakmákban dolgozók számára a probléma létezésének felismerése, il-

létve az arra utaló jelek iránti érzékenyítés. Ebből kifolyólag véleményünk szerint már akár egy rövidebb, támogató (úgynevezett szupportív) beszélgetés folytatása is jelentős megelőző és ártalomcsökkentő potenciállal bírhat. Amennyiben a jelen tanulmány tapasztalatai alapján a következőkben megfogalmazott irányelveket és apróbb – a segítői beszélgetésekben is ismert – „technikai fogásokat” a szabadulókkal a kezdeti időszakban közvetlenül érintkező személyek megfogadják, úgy megalapozott döntést tudnak arról hozni, hogy szükséges-e az érintett személyeket pszichológus/pszichiáter kollégához továbbküldeni, illetve az esetek jelentős részében saját maguk is lelki támogatást tudnak nyújtani abban, hogy a szabadulást követő kezdeti nehéz időszakon átsegítsék őket.

Szabadulást követően a sikeres visszailleszkedést nagyban elősegíti, ha a szabaduló egyfajta tudatos terv szerint építi fel új életét. Ehhez arra van szükség, hogy célokat tudjon megfogalmazni, képes legyen döntéseket hozni, valamint élménye legyen arról, hogy cselekedetei felett kontrollal rendelkezik. Ezt viszont nagyban akadályozza, ha az aktuális lelkiállapotát extrém szorongás és félelem jellemzi, és az ennek mentén fellépő szomatikus tünetek, valamint az azokkal való küzdelem köti le az energiáit. A szabadultakkal készült interjúk alapján érdemes megemlítenünk, hogy a reintegráció folyamatát több szempontból is támogathatja és felgyorsíthatja, ha a szabadulás előtti időszakban a fogvatartottnak lehetősége van a büntetés-végrehajtási intézet rövidebb-hosszabb idejű elhagyására, mivel az adaptációs stressz okozta élményekkel így folyamatosan, elviselhetőbb adagokban tud megküzdeni. Ennek értelmében érdemes a büntetés-végrehajtásban dolgozóknak azokat a lehetőségeket keresni és kiaknázni, melyekkel a kimaradás és az eltávozás révén segíthetik az elítélteket a későbbi szabadulás élményének könnyebb feldolgozásában.

Már akár a büntetés-végrehajtási intézetben, a fogvatartottal folytatott beszélgetések során fény derülhet olyan konkrétumokra, ami figyelemfelhívó lehet a leendő szorongásos állapot súlyosságára vonatkozóan. A következő bekezdésben ezen állapotok jellemzőinek felismeréséhez szeretnénk szempontokat adni. A checklist a szakemberek számára ezen a ponton nyújt segítséget a súlyos krízisben lévő szabadultak kiválasztásához.

A szociális környezetben, közegben, térben való működést sok esetben újra kell tanulnia, építenie a szabadult személynek, ráadásul a családba és egyéb szociális közegbe való újra-szocializáció egyénenként változó lehet, lesz. Súlyosbító tényező, ha a szabadulás előtt álló vagy frissen szabadult személynek nincsenek barátai, a családjával nem tartja a kapcsolatot, elhelyezkedésre, munkába állásra nem számíthat. Feltűnő, ha az otthonát nem hagyja el, hajlamosabb az otthon ülésre, mintsem kereső, érdeklődő magatartást mutatna. Ha arról szerez tudomást a segítő szakember, hogy a személy nehezen fékezi indulatait, ingerlékeny, akkor feltételezhető, hogy önszabályozó funkciói alacsony szinten működnek. Előfordulhat, hogy a szabadulónak a szociálpozitív viselkedés elemeit újra – vagy akár életében először – el kell sajátítania. Ebből kifolyólag jelzésértékű, ha a személy rosszul érzi magát, ha ügyet intéz vagy, ha egyedül van, ha tömegben rossz érzései vannak, ha társas helyzetekben komfortérzése labilis, bizonytalan, vagy ha nem szívesen találkozik ismerősökkel. Nehezíti a szabaduló helyzetét, ha nincs jövőképe, nem tud célt, célokat megfogalmazni, ha nem fejez ki vágyakat, terveket, ami a közeli és távolabbi jövőjét illeti, vagy a jövőt kilátástalannak ítéli, vagy ha idejét nem tudja beosztani, ezért napjai szétfolynak, struktú-

rátalánok. Gyakran előfordul, hogy a szabaduló testi tünetekről is beszámol, ezért erre is figyelemmel kell lennünk. Sokféle módon jelentkezhetnek ezek, például alvászavarként, ami megjelenhet felriadás, rémálmok formájában, vagy akár úgy, hogy azt figyelmeztet meg magán, hogy hosszú időn keresztül minden reggel felébred abban az időpontban, amikor a büntetés-végrehajtási intézetben keltették. Érdekes külön kitérnünk arra, hogy a nappali időszakra jellemző-e a fáradtság, mert ez összefügghet azzal, hogy kipihente-e magát az éjszakai alvás alatt, azonban ezt megelőzően meg kell győződnünk arról, hogy a panaszok nem tulajdoníthatóak pszichoaktív szer közvetlen hatásának vagy általános egészségi állapotnak. Az étkezési szokások eltérései is informatív jellegűek a pszichés állapot súlyosságát illetően, így a rossz étvágy vagy falási rohamok, ezek váltogatása és az emésztési panaszok is. A vegetatív tünetek között megjelenhet légszomj, kéz- és testremegés, indokolatlan izzadás, gyakori heves szívdobogás, amelyek vegetatív labilitásra utalnak. A feszültségek oldására gyakori az alkohol, a drog vagy egyéb nyugtató szerek használata, adott esetben a dohányzási szokások is megváltozhatnak. Tanulmányunk alapján feltételezzük, hogy a szexuális problémák is gyakoriak, bár ennek feltérképezése nehéz, mivel erről elég ritkán beszél még az is, aki egyébként a többi tünetről viszonylag könnyen beszámol.

Gyakori az is, hogy saját magukra vonatkoztatott negatív állításokat fogalmaznak meg, például mindenki őket nézi vagy félnek a megbolondulástól. A sérült önértékelés egyik jele lehet, hogy a börtönviseltség következtében értéktelennek érzi magát a személy, és úgy érzi, hogy nem kell senkinek. Szélsőséges esetben ez akár a súlyos hangulatzavarig progrediálódik, melynek jellemző tünetei a negatív gondolatok, a depresszív életszemlélet, a döntésképtelenség, illetve kapcsolataiban a bizonytalanság, aggodalom, bizalmatlanság. A folyamatos beszédben, a gondolatok átadásában zavar jelei figyelhetők meg, a szabaduló szókinccse beszűkült, lényegkiemelésre képtelen, nehezen vagy nem tudja megosztani a benti – vagy a szabadulás óta – átélt élményeit, rövid tömondatokban és grammatikai hibákkal fejezi ki magát. A „pszichés beszorultság” élménye miatt nehezen kér segítséget, a megoldásokat mástól várja. A fentiek összefoglalását a 2. táblázat mutatja be.

Vegetatív tünetek

1. *Szenvedélybetegséget jósoló tünetek megjelenései*
 „Alkohol/drog/nyugtatószer oldja a feszültségemet.”
 „Többet dohányzom, mint a bv. intézetben.”
2. *Vitalitást gátló testi érzések*
 „Gyorsabb, hevesebb a szívverésem.”
 „Légszomjam van, gyakran érzem, nem kapok levegőt.”
 „Remegni szokott a kezem, néha az egész testem is.”
 „Gyakran izzadok.” (Indokolatlan)
3. *Alvászavarra utaló jelzések*
 „Nem tudok elaludni.” (Álmatlanság)
 „Éjszaka felriadok.” (Éjszakai felébredések)
 „Rosszkat, riasztókat álmodok.” (Rémálmok)
 „Minden nap felriadok hajnalban.” (Az ébredés időpontja megegyezik a bv. intézetben megszokottal)

4. *Étkezéssel kapcsolatos problémák*

„Nincs étvágyam.” (Rossz étvágy)

„Gyakran előfordul, hogy csak ennék – ennék.” (Falási rohamok)

„Éjszaka és nappal is problémám van az emésztésemmel.” (Emésztési nehézségek, hasmenés, hányás, székletürítési problémák)

Pszichés tünetek1. *Az emberi kapcsolati rendszer kialakításának és fenntartásának zavara, hiánya*

„Nem találkozom, nem látogatnak a családom tagjai.” (Családdal való kapcsolattartás hiánya)

„A barátaim elhagytak, nem is keresnek meg.” (Barátok hiánya)

„Nem tudom, hol fogok dolgozni, el sem tudom azt képzelni.” (Munkakeresési nehézségek)

„Nem szeretek elmenni otthonról.” (Otthon elhagyásának nehézsége)

„Ha emberekkel találkozom, rossz érzés fog el.” (Társas helyzetben való rossz érzések megléte)

„Nem is tudom, hogy akarok-e valakivel találkozni.” (Ismerősökkel való találkozás nehézsége)

„Mielőtt elítéltek, még mások voltak fontosak számomra.” (Más emberi viszonyulások érzékelése, mint bevonulás előtt)

2. *Szexuális problémák*

„Nem kívánom a szexet.” (Szexuális vágy hiánya)

3. *Hangulat zavarai*

„Nem vágyom semmire és senkire, nincs kedvem semmihez.” (Általános motiválatlanság – kedvtelenség érzése)

„Nincs semmi értelme annak, hogy éljek.” (Élet értelmetlenségének érzése)

„Nem is tudom, hogyan találhatnék vissza...” (Közvetlen társas viszonyokban és a világban való hely/szerep megtalálásának nehézsége)

„Ha egyedül vagyok, előnt a pánik...” (Rossz érzések egyedüllet során)

„Ha feldühítenek, elvesztem a fejem/hiába piszkálnak, nincs kedvem visszavágni.” (Ingerlékenység, indulatok nehezen szabályzásának, illetve szabályozatlanságának érzése)

4. *Szorongásra utaló tünetek*

„Ha el kell intézнем valamit, legszívesebben kirohannék.” (Hivatalos helyen való szorongás érzése)

„Ha felszállok a buszra, borzasztóan érzem magam.” (Sok ember között, pl. utazás alkalmával szorongás érzése)

„Azt sem tudom eldönteni, mire van szükségem.” (Döntésképtelenség)

„Bárhova megyek, tudom, hogy csak baj érhet.” (Aggodalom a személyes bajba kerüléstől)

„Nem érek én semmit, aki börtönből szabadult, azt leírták.” (Értéktelenség érzése)

„Gyakran érzem, nem bírom tovább.” (Megbolondulás érzése)

„Azt sem tudom, mit csináljak, mihez fogjak, hogy is kezdjek hozzá.” (Idő strukturálására való képesség hiánya)

„Csinálnom kéne valamit, nem tudom mit.” (Céltalanság)

- „Majd szólnak, mit csináljak, fogalmam sincs.” (Megoldás külső személytől való elvárása)
- „Rajtam nem lehet segíteni/mindent megoldok én, csak hagyják...” (Nehézkés segítségkérés)
5. *Saját személye negatív értékelése, önértékelési problémák, szegény*
 „Ha az utcán játok, mindenki látja honnan jöttem.” (Börtönviselt stigma érzése)
 „Mindenkire engem figyel.” (Indokolatlan közfigyelem érzete)
 „Ha megtudják honnan jöttem...” (Stigmából fakadó szociális értéktelenség érzete, börtönviseltség miatt nincs rá szükség)
 „Engem biztosan senki sem akar felvenni, velem senki sem akar dolgozni.” (Kapcsolati és munkahelyi értéktelenség érzése)
6. *Kommunikációs nehézségek*
 A személy nagyon egyszerűen fejezi ki magát (Korlátozott szókincs)
 Gondolatok nehéz megfogalmazása, lényeg kiemelésének nehézsége, képtelensége
 Bővítetlen tömondatok használata
 Mondanivaló strukturálásának hiánya

Fontos megjegyeznünk, hogy legtöbbször a szabadulás után az amúgy is beszűkült kognitív tartalmak, valamint a bűnelkövetők sokszor egyébként is kevésbé differenciált személyiségstruktúrája megnehezíti az érzések és gondolatok szavakban való megfogalmazását. A szorongás debilizáló hatása, valamint a regresszív állapot tovább mélyítik ezt, ezért gyakori, hogy a szabadulók csak jó és rossz kategóriákban tudják megfogalmazni belső élményvilágukat, nem könnyítve ezzel a segítő szakember problémafeltáró tevékenységét.

A fizikai tünetek megjelenésekor mindig fontos számításba vennünk egy tényleges fizikai betegség esetleges meglétét, még mielőtt messzemenő pszichológiai következtetésekre jutnánk. Mindemellett a fentiekben felsorolt, megfigyelhető jelenségek közül a tünetek súlyos formában való megjelenése és/vagy gyakori előfordulása okot adhat arra, hogy segítő szakemberként azt feltételezzük, hogy a szabaduló nem tud vagy akár képtelen egyedül megbirkózni friss élethelyzetével mentálisan, illetve alkalmazkodni a büntetési ideje alatt megváltozott világhoz, valamint az abban felmerülő elvárásokhoz és kihívásokhoz. Egy tünet üzenetként tájékoztathat bennünket arról, hogy egy segítségkérő emberrel találkozunk, olyan emberrel, aki csak ebben a formában tudja „megfogalmazni” problémáját. Viszont ezek számunkra értelmezhető jelzések, amelyek arról tudósítanak, hogy egy megfelelő terv közös kidolgozása indokolt lenne.

Veszélyeztető tényezőként fontos megemlítenünk azt, hogy a jelentkező tünetek figyelmen kívül hagyása olyan feladatokat gerjeszt, ami többletterhet ró a társadalom egészére, pl. megnő a bűnelkövetésre való hajlam, kitolódik a munka világába történő rehabilitáció időtartama, megugrik a pszichés és pszichoszomatikus betegségek prevalenciája. Így például tartósan bekerülhetnek az egészségügy ellátórendszerébe azok a szabadulók, akik, ha idejekorán megfelelő figyelmet és segítséget kapnak, ezt akár teljesen el is kerülhetik, vagy a kezelési idő lényegesen csökken. Nem szabad elfelejtenünk azt sem, hogy a többletterhek többletköltségekkel is járnak, ami tovább mélyítheti a társadalmi kitaszítotttságot. Ez viszont aztán ördögi körként megerősíti a személy azonosulását a rossz és értéktelen énképpel, és nem nehéz belátnunk, hogy ennek megfelelően – szinte már determináltnan – ismét a bűnelkövetés felé fordul.

A szabadulás utáni krízis enyhítése érdekében – természetesen mindig az adott személyre szabva – a következőket érdemes elmondani egy frissen szabadult személynek:

„Ön egy igen **nehéz időszakon** megy keresztül, melyben most, hogy szabadult, fel kell építenie a mindennapjait. Fontos, hogy tudja, hogy ezt a legtöbb szabaduló átéli, ez alapvetően egy **normális és természetes jelenség**. Lehet, hogy most úgy érzi, hogy ez még sokáig így lesz, de valójában **ez az állapot enyhülni fog, és egy idő után meg is szűnik**. Bátorítom, hogy merje megfogalmazni érzéseit, főleg a félelmeit az önhöz közel álló személyeknek, mert ők segítséget nyújtanak ezek feldolgozásában és feloldásában. Abban az esetben, ha azt tapasztalja, hogy félelmeit a családja és a barátai bagatellizálják, talán nem is igazán értik, ez is rendben van, hiszen ezt csak azok értik, akik szintén átélték ezeket. Legyen velük türelmes, ahogy ön is azt szeretné, ha szerettei türelemmel lennének ön iránt. Azok a tünetek, amiket most magán észlel, a visszailleszkedéssel együtt járnak, nem egy betegség vagy akár a megőrlés kezdetének jelei. Próbálja meg helyzetét annak minden nehézsége ellenére kellő türelemmel elfogadni, és megnyugodni abban, hogy ez minden egyes nappal egy kicsit jobb lesz, a tünetei csökkenni fognak.”

A tanulmány elkészítése során gyűjtött tapasztalatok összefoglalása

A jelen fejezetben azokat a tanulságokat és tapasztalatokat foglaljuk össze, amelyek a tanulmány megírása során felmerültek, illetve tovább gondoljuk azokat a szempontokat, amelyek mentén a kutatás a jövőben folytatható lenne.

Minden ilyen jellegű tudományos vizsgálódásnál lényeges elem, hogy a tervezésnél a lehető legpontosabban meg lehessen becsülni olyan tényezőket, mint a minta hozzáférhetősége, a rendelkezésre álló idő vagy a kutatás mellett egyéb elvégzendő feladatok. Jelen pályázat keretei között az egyik legnagyobb feladatot a kutatáshoz szükséges mintaelemszám összegyűjtése jelentette. Sajnos, számos tényező akadályoztatta azt, hogy több szabadulóval tudjunk kapcsolatot teremteni: ilyenek például a közigazgatásban általában jellemző több körben zajló, túlbürokratizált kommunikáció, a különböző engedélyeztetési folyamatok lassúsága, vagy a büntetés-végrehajtási rendszer hierarchiájából fakadó nehézségek. További kihívást jelentettek a projekt során fellépő, azonban előre nem tervezhető változások is.

A kutatás azonban mindezen nehézségek ellenére elérte a célját, és sikerült egy fontos jelenségek körülfárni. A munkánk során feltárt eredményeinkkel két célt szeretnénk elérni: egyfelől a társzakkörökben dolgozó szakemberek érzékenyítését a szabadulókat érő lelki terheltségre és az annak következtében fellépő szomatikus és pszichés tünetekre vonatkozóan, valamint felmutatni, hogy az ebbe az irányba folyó tudományos vizsgálódás számos érdekesség feltárását tenné lehetővé. A különböző

fejezetek során több alkalommal is hangsúlyoztuk, hogy a szakirodalmi áttekintés során szinte nem találtunk ugyanezen témával foglalkozó kutatást, éppen ezért a kvalitatív megközelítést tartottuk a legcélravezetőbbnek, viszont úgy gondoljuk, hogy eredményeinkre építve akár kvantitatív jellegű kutatásokat is lehetne tervezni. Ezáltal lehetőség nyílna arra, hogy a jelen tanulmány eredményeit leteszteljük, és a későbbiekben akár ezekre építve további fejlesztéseket hajtsunk végre.

A szabadulók társadalmi reintegrációját számtalan tényező befolyásolja, ezek közül pedig nem lehet mindegyikre intervenciós programokat kidolgozni (jogszabályi környezet, gazdasági atmoszféra stb.), vagy csak egy rendkívül komplex és átfogó program keretében ágyazva (pl.: börtönben fogvatartottak oktatása, szakképzése, ezáltal a szabadulást követően a munkaerőpiacon versenyképesebbé tétele, önismeret- és személyiségfejlesztés mellett). Éppen ezért is nagyon fontos, hogy mindazon jelenségeket felismerjük, amelyek mentén olyan intervenciós vagy prevenciós programokat tudunk kidolgozni, amelyek segíteni tudnak a szabadulóknak abban, hogy vissza tudjanak illeszkedni a társadalomba. Nem nehéz belátnunk az ehhez fűződő társadalmi érdekeket, hiszen a visszailleszkedés sikere esetén a szabadultak teljes értékű tagjai lehetnek a társadalomnak, ráadásul gazdasági aktivitásuk révén anyagi hasznot hoznak, szemben a visszaesőkkel vagy azokkal a személyekkel, akik ugyan új bűncselekményt nem követnek el, de deviáns viselkedésük következtében visszailleszkedni nem tudnak, ezáltal további költségeket rónak a társadalomra. A segítségnyújtás viszont csak akkor lehet sikeres, ha a feltáró vizsgálatok is szerepet kapnak ebben, és az általuk kidolgozott szempontokat, eszközöket és irányelveket a hétköznapi gyakorlatban is kipróbálják, és annak eredményességét monitorozzák.

Tanulmányunk megírásával nem csak a jelenségre szeretnénk felhívni a figyelmet, hanem fontosnak tartjuk, hogy hosszútávon ez a munka a fogvatartottakkal és szabadulókkal foglalkozó szakemberek munkáját segítse akár úgy, hogy hangsúlyozzuk annak fontosságát, hogy ezek a szakemberek érzékenyítő képzéseken vegyenek részt. Ezt az is indokoltá teszi, hogy a szabadultak ezeket az élményeiket sokszor nehezen foglalják szavakba, vagy akár igyekeznek elrejtteni a kívülálló elől.

Természetesen a társadalmi jelenlét, a társadalom folyamatos tájékoztatása is nagyban segíti a visszailleszkedés pszichés nehézségeinek leküzdését. Ahogyan lassan kezd elterjedni az a nézet, hogy nem feltétlenül „bolond” az, aki pszichológushoz jár, úgy időt kell adnunk annak is, hogy elfogadottá váljon, hogy a szabadulási folyamat pszichológiai értelemben egy normálisnak tekinthető krízisállapoton át vezet, melynek sikeres feldolgozása növeli a szabaduló esélyeit a társadalomban betölthető – szociálpozitív – helye és szerepe megtalálására.

Javaslatunk a továbbiakra nézve a kutatás folytatása, a jelenség mélyebb szintű megértése a sikeres intervenciós lehetőségek kidolgozása érdekében, párhuzamosan a területen dolgozó szakemberek folyamatos informálásával az elért eredményekről.

Felhasznált irodalom

Hare, R. D., – Neumann, C. N. (2006): The PCL-R Assessment of Psychopathy: Development, Structural Properties, and New Directions. In C. Patrick (Ed.), *Handbook of Psychopathy* (pp. 58–88). New York: Guilford.

Checklist

A Szabadulók Adaptációs Szorongásának Monitorozására

A jelen szempontrendszer célja, hogy a segítő szakember számára információt nyújtson arról, hogy a válaszadó milyen fokú szorongást él röviddel a szabadulást követő időszakban, illetve hogy indokolt lenne-e valamilyen segítői beavatkozás.

A checklist kiértékelése és értelmezése, valamint mindezek alapján javasolt intézkedések a *kiértékelés és javaslatok* lapon találhatóak.

A checklist kitöltését végző személy az instrukció szó szerinti felolvasását követően olvassa fel a megadott sorrendben az egyes állításokat, eközben a szabaduló feleletei alapján a megfelelő választ húzza alá. Fontos, hogy a kérdező olvassa fel az állításokat, ne adjuk a szabaduló kezébe, mivel ez nem egy önkitöltő kérdőív. Csak az „Igen” válaszok számát kell az egyes blokkok után összeadni.

Javaslat: Ahhoz, hogy minél teljesebb képet kapjunk az adott személy állapotáról, ajánlott egy bevezető beszélgetés után feltenni a kérdéseket. Amennyiben van rá idő, érdemes az egyes állításokat a beszélgetés fonalába kérdésenként beilleszteni, mivel így sok egyéb információhoz is hozzájuthatunk.

Kitöltési és kiértékelési idő: 10-15 perc

Instrukció:

„Néhány állítást szeretnék felolvasni, kérem, hogy gondolja át, hogy ezek a szabadulás óta eltelt időszakban igazak-e Önre, vagy inkább nem. Egyesével fogok haladni. Ennek a kérdéssornak az a célja, hogy felmérje, hogy most éppen milyen fizikai-lelki állapotban van, és van-e valamilyen további segítség, amit fel tudok ajánlani. Az egész mindössze néhány percet vesz igénybe. Kezdhetjük?”

Szociális szorongás

- Rossz érzései támadnak, vagy rossz közérzete lesz hivatalos helyen.
Igaz – Nem igaz
- Rossz érzései támadnak, vagy rossz közérzete lesz sok ember között (pl.: tömegben, moziban, színházban).
Igaz – Nem igaz
- Rosszul érzi magát társas helyzetekben (pl.: baráti társaságban vagy családi összejöveteleken).
Igaz – Nem igaz
- Rosszul érzi magát a BKV-n vagy bármely tömegközlekedési eszközön
Igaz – Nem igaz
- Nem szívesen találkozik az ön számára fontos ismerőseivel.
Igaz – Nem igaz

„Igaz” válaszok száma:

Szomatikus Tünetek

- Időnként légszomja van, nehezen vesz levegőt.
Igaz – Nem igaz
- Időnként „ok” nélkül elkezd remegni (végtagjai vagy akár egész teste).
Igaz – Nem igaz
- Időnként úgy érzi, hogy erőteljesebben/gyorsabban ver a szíve.
Igaz – Nem igaz

„Igaz” válaszok száma:

Énbizonytalanság

- Nem tudja megszervezni az idejét, olyan mintha semmire sem lenne ideje vagy szétfolyának a napok.
Igaz – Nem igaz
- Gyakran inkább úgy van vele, hogy nem akarja elhagyni az otthonát.
Igaz – Nem igaz
- Úgy érzi, hogy önre van írva, hogy most szabadult.
Igaz – Nem igaz
- Azt érzi, hogy mindenki önt nézi.
Igaz – Nem igaz
- Attól fél, hogy meg fog bolondulni.
Igaz – Nem igaz
- Nehezebbé esik egyszerű dolgokban is dönteni.
Igaz – Nem igaz
- Aggódik, hogy bajba keveredik.
Igaz – Nem igaz

„Igaz” válaszok száma:

Önszabályozás

- Kilátástalannak érzi a jövőjét, nincs jövőképe.
Igaz – Nem igaz
- Nincsen munkahelye, és nincsen belátható időn belül kilátás arra, hogy munkába tudjon állni.
Igaz – Nem igaz
- Értelmetlennek találja az életet.
Igaz – Nem igaz
- Úgy érzi, hogy nem találja a helyét a világban.
Igaz – Nem igaz
- Általánosságban véve motiválatlan, nincsenek céljai.
Igaz – Nem igaz
- Ingerlékeny, nehezen tudja fékezni az indulatait.
Igaz – Nem igaz

- A feszültségeit csak az alkohol/drog/nyugtató oldja.
Igaz – Nem igaz
- Nem tud aludni/Éjszaka sokszor felébred/Rémálmai vannak. (Amennyiben bármelyik a fenti három válasz közül igaz, úgy az „Igaz” állítást kell aláhúzni).
Igaz – Nem igaz
- Rossz az étvágya/falásrohamai vannak.
Igaz – Nem igaz
- Emésztési nehézségei vannak (hasmenés, szorulás, hányás).
Igaz – Nem igaz
- Szexuális problémái vannak (impotencia, egyéb szexuális diszfunkció vagy nem érez szexuális vágyat)
Igaz – Nem igaz

„Igaz” válaszok száma:

Társas kapcsolatok

- Nincs egyetlen olyan családtagja sem, akivel kapcsolatot tud tartani.
Igaz – Nem igaz
- Nincsen olyan barátja, akivel közeli kapcsolatot tud tartani.
Igaz – Nem igaz
- Úgy érzi, nem kell senkinek, mert börtönviselt.
Igaz – Nem igaz
- Úgy érzi, hogy nem számíthat senkire, magányosnak érzi magát.
Igaz – Nem igaz

„Igaz” válaszok száma:

Kiértékelés és Javaslatok

Kérem a szabaduló válasza alapján töltsé ki az alábbi táblázatot:

	“Igaz” válaszok száma (db)
Szociális szorongás	
Szomatikus tünetek	
Énbizonytalanság	
Önszabályozás	
Társas kapcsolatok	

Amennyiben a **szociális szorongásra, szomatikus tünetekre, illetve az énbizonytalanságra** vonatkozó állítássorok bármelyikén egynél több „igaz” választ ad a szabadult, VAGY a fenti említett kategóriák közül legalább kettőben előfordul „igaz” válasz, akkor fennáll a gyanú, hogy az interjúalany komolyabb adaptációs szo-

rongást él meg. Ez esetben érdemes a checklist-hez tartozó ajánlás részben lévő szöveg alapján egy rövid beszélgetést folytatni.

Amennyiben a **szociális szorongásra, szomatikus tünetekre, illetve az énbizonytalanságra** vonatkozó állítások egyikén sem ad a szabadult „igaz” választ, DE az **önszabályozás** és a **társas kapcsolatokhoz** tartozó állítások együttesében legalább három „igaz” választ ad, akkor szintén fennáll a gyanú, hogy az interjúalany komolyabb adaptációs szorongást él meg. Ez esetben érdemes a checklist-hez tartozó ajánlás részben lévő szöveg alapján egy rövid beszélgetést folytatni.

Amennyiben az összes említett kérdéssor (**szociális szorongás, szomatikus tünetek, énbizonytalanság, önszabályozás, társas kapcsolatok**) mindegyikében legalább két állításra „igaz” választ ad a szabaduló, vagy összességében legalább 10 darab „igaz” állítás fordul elő a checklist teljes egészében, akkor érdemes felajánlani az illetőnek, hogy forduljon pszichiáter vagy pszichológus szakemberhez.

Fotó: Fekete Attila

ELÍTÉLT FOGVATARTOTTAK A STÁTUSZ-HIERARCHIÁBAN

A tanulmány célja az újszülöttek sérelmére elkövetett emberölés női, és a pedofil cselekmények férfi elkövetőinek a büntetés-végrehajtási intézetek státusz-hierarchiájában elfoglalt pozíciójának összevetése¹. A vizsgálat tárgya a fenti deliktumok miatt elítélt, kiszolgáltatott helyzetben lévő fogvatartottaknak a lehetősége az intézetben belüli rangsorban történő pozícióváltásra, ezzel összefüggésben a férfiak és a nők helyzetének egybevetése. Alapját az írás középpontjában álló deliktumok terheltjeivel, valamint ezek körén kívül eső, „más” bűncselekmények elkövetése miatt letöltendő szabadságvesztésre ítélt, adott intézetben belül „hiteles” forrásnak minősülő fogvatartottakkal történő személyes beszélgetések képezik.

The study compares the positions achieved in the prisoners' status hierarchy by the female offenders committing a killing of a newborn and by male offenders convicted for pedophile acts. The paper analyses the possibilities of the vulnerable offenders convicted for the crimes mentioned above to change position within the ranking inside the institution, and in this context the study makes comparison between the male and female prisoners' situation.

The basis of the writing is the range of personal conversations carried out by the author with the persons charged with the delicts above, as well as conversations with prisoners sentenced for "other" crimes and labeled as credible sources in the prisons.

¹ A Kalocsai Fegyház és Börtön Intézetében, valamint a Győr-Moson-Sopron Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben az érintett fogvatartottak a beszélgetések diktafonnal való rögzítéséhez történő hozzájárulásukat nyilatkozatban ismerték el. Az interjúk a személyiségi jogok figyelembevételével, valamint a részvételt önként vállaló elítéltek anonimitását tiszteletben tartva kerültek felhasználásra.

Sok ember összezsúfolása kis helyen a civil életben és a normál hétköznapokban is az emberi kapcsolatok kimerülésén, majd feladásán keresztül elembertelenedéshez vezet és agresszív magatartást vált ki,³ mely jelenség fokozottan felerősödik egy külvilágtól zárt, többszörösen deprimáló közegben, és így kiemelt komponensként jelenik meg az elítéltek vonatkozásában. A Goffmann által megfogalmazott totális intézmény definíció⁴ klasszikus alapot szolgáltat az előirányzott célok érdekében a szigorú szabályok által uralt büntetés-végrehajtási intézetek lényegbeli meghatározására. A totalitásból és kényszerből fakadó sajátosságok számtalan nehézség elé állítják a fogvatartottakat. Az alkalmazkodás folyamata során az emberi lény ismereteket szerez a saját környezetéről,⁵ mely a hirtelen, a fokozatosságot nélkülöző totális intézeti körülményekhez társuló környezetváltozás beállta miatt elengedhetetlen a szabadságvesztés büntetésének fizikális és emocionális „túléléséhez”.

Mindkét nem vonatkozásában létezik olyan bűncselekményi kör, mely az elkövető büntetés-végrehajtási intézeten belüli kiszolgáltatott helyzetét – elméletileg – előre meghatározza. A kérdéskör vizsgálata során megjelenő deliktumok passzív alányának életkora, nevezetesen a kiskorúak sérelmére elkövetett – jelen tanulmányban megjelenő – élet és nemi szabadság elleni bűncselekmények képeznek közös pontot az általánosan felállítható börtön státusz-hierarchia legalacsonyabb szintjén elhelyezkedő fogvatartottak tekintetében. A témakör vonatkozásában megjelenő deliktumok kiválasztásának oka az elkövetők jellemzően ugyanazon nemhez tartozásával indokolható, mely elősegíti a férfiak és a nők közötti hasonlóságok, illetve különbségek hatékonyabb vizsgálatát. Ebből adódóan a felnőtt korú nők esetében az újszülöttek sérelmére elkövetett emberölést, mint életellenes deliktumot vontam a vizsgálat tárgya alá, míg a felnőtt korú férfiak tekintetében a nemi élet szabadsága elleni bűncselekmények körében az ún. pedofil cselekmények terheltjei jelentenek intézeten belül egy sajátos megítélésű, kiszolgáltatott csoportot.

A tanulmány célja a fent említett deliktumok elkövetőinek hazai büntetés-végrehajtási intézetek szubkultúrájában betöltött helyzetének áttekintését adni. Kihívást jelentett számomra a kutatómunka a kérdéskör kapcsán, hiszen kezdeti vizsgálataim arra vezettek, hogy specifikusan a fent meghatározott bűncselekmények férfi és női elkövetőinek büntetés-végrehajtási intézetek belső hierarchiájában betöltött helyzetének összevetésével nem foglalkozik hazai szakirodalom. Ennek okán a végső konklúzió levonására a tanulmány középpontjában lévő deliktumok terheltjeivel, valamint ezek körén kívül eső, „más” bűncselekmények elkövetése miatt letöltendő szabadságvesztére ítélt, adott intézeten belül „hiteles” forrásnak minősülő fogvatartottakkal történő személyes találkozások szolgáltattak alapot. Az önkéntességre

2 A Győr-Moson-Sopron Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben nem pedofil cselekmény elkövetése miatt letöltendő szabadságvesztésre ítélt fogvatartottal készített interjúban tett kijelentés.

3 Lorenz, K. (2002), p. 24.

4 Goffman, E. (2009): Def: „A total institution may be defined as a place of residence and work where a large number of like-situated individuals, cut off from the wider society for an appreciable period of time, together lead an enclosed, formally administered round of life.” (p. 21.)

5 Lorenz, K. (2002) p. 12.

épülő beszélgetéseket a női elkövetők esetében a „felkért” fogvatartottak mindegyike vállalta, ugyanakkor a megkérdezett pedofil férfi elkövetők fele elutasította az interjúban történő részvételt. Az elhangzottak szerves részét képzik az írásnak, értelem-szerű elkülönítéssel kerülnek bemutatásra és felhasználásra. A terheltekkel folytatott beszélgetések nem az általuk elkövetett bűncselekmény körülményeinek feltárására és kriminológiai vonatkozásának megismerésére terjedtek ki, hanem a fogvatartotti státusz-hierarchiában betöltött szerepüknek, és az intézeti mindennapok megélésének vizsgálatára irányult. A kérdéskör komplexitását, ezáltal tanulmányozásának és a következtetések levonásának nehézségét az elítéltek emberi mivoltából fakadó személyiségtényezők, valamint világnézeti és kulturális különbségeik adják.

Hipotézisem, hogy a tanulmány középpontjában álló bűncselekmények elkövetése miatt végrehajtható szabadságvesztésre ítélt fogvatartottak a büntetés-végrehajtási intézetek státusz-hierarchiájának legalsó szintjén kiszolgáltatott szerepet töltenek be, és megítélésük kedvezőtlen. A tanulmány célja annak bemutatása, hogy az elítéltek körében is megvetést kiváltó, kifejezetten a jelen írásban megjelenő bűncselekmények elkövetése miatt végrehajtható szabadságvesztésre ítélt fogvatartottak státusz-hierarchiában betöltött pozícióját önmagában nem kizárólag az erőszak határozza meg. Mindemelllett a vizsgálat tárgya a fenti deliktumok elkövetőinek lehetősége az intézetben belüli rangsorban történő pozícióváltásra.

Hierarchia és erőszak

A büntetés-végrehajtási intézetekben kialakult státusz-hierarchia egy tulajdonképpeni relációs viszonyként is értékelhető, ahol több személy – a fogvatartottak és a személyzet – áll kölcsönhatásban, meghatározott magatartási szabályoknak megfelelően.⁶ Rangsor ezen egymással szemben - nem mellérendelt viszonyban - álló csoportok körén belül is felállítható. A hivatásos állományú felügyelet vonatkozásában a mesterségesen létrehozott jogszabályok tartalmazzák a rendfokozat alapján történő besorolást, míg a velük ellentétes érdekeltségi oldalon helyet foglaló fogvatartottak tekintetében a természetes emberi tényezők bírnak befolyással a hierarchia kialakításában. A folyamatosan változó belső kapcsolatrendszer pillanatnyi felépítésének törekénysége összefüggésben áll a totális intézeti közegből fakadó depresszív tényezőkkel.

Az agresszió – egy nehezen megfogalmazható viselkedésformaként – több szintű meghatározása lehetséges. A témakör kutatói⁷ által különféle megközelítések alapján létrehozott definíciók bemutatása és levezetése nem képezi a tanulmány tárgyát, azonban az agresszió és a büntetés-végrehajtási intézetek közötti kapcsolat kétségtelen a totális intézeti közeg jellegéből fakadó tényezők miatt. Rendezőelvi szerepe a rangsor felállításában az állatvilágban is kiemelt jelentőséggel bír, hiszen e nélkül a magasabb rendű állatok szervezett együttélése nem alakulhat ki.⁸ A büntetés-végrehajtási intézet mesterséges közegében összezárt közösség létének szükségszerű vele-

6 Caldwell, M. G. (1956) p. 649.

7 Többek között: Spielberger (1983), Kaplan és Sadock, (1998), Lorenz, (1963), Wilson, (1975), Kis A. (2010)

8 Lorenz, K. (2000) p. 56.

járója egy belső (több szempont alapján vizsgálható) hierarchia – „természetes” módon, külső beavatkozás és szabályok felállítása nélkül történő - kialakulása. Alapját a fogvatartottak emberi mivoltából fakadó szempontok képezik, így a szubjektivitás és az erőszak kiemelt szerepe megkérdőjelezhetetlen az informális csoportok felépítésében. Rendezőelvi mivolta mellett, mely a strukturálódást segíti elő,⁹ más tényezők is befolyással bírnak a börtön státusz-hierarchia felépítésének kialakulásában. Az informális csoportok hierarchikus szerkezetének összetett mivoltából adódóan az egyén által elfoglalt pozíció vizsgálata bizonyítja az erőszak szignifikáns szerepét. Ezen megállapítás kiemelt jelentőséggel bír azon elítéltek vonatkozásában, akik által elkövetett bűncselekmény a civil társadalmat alkotó egyéneknek kívül, az egyéb deliktumok elkövetése miatt letöltendő szabadságvesztésre ítélt fogvatartottak körében is mély megvetést vált ki. A büntetés-végrehajtási intézetek alapján véve hűen tükrözik a nemek közötti agresszióval, bántalmazással kapcsolatban a férfiakra és nőkre – a civil életben is – jellemző viselkedési jegyeket, összhangban a totális intézeti körülmények többszörösen depriváló közegéből fakadó érzelmi feszültség fokozott agresszív levezetésének lehetőségével.¹⁰

Női fogvatartottak – Az újszülöttek sérelmére elkövetett emberölés

Az *infanticidium*¹¹ a földi lét kezdete óta létező jelenség, mellyel szemben a cselekmény kriminológiai szempontból specifikus vonásai miatt – megosztó jellegéből adódóan – mind a jelenlegi, mind a korábbi szabályozással összefüggésben számos kritika és bírálat fogalmazódott meg. A hatályos magyar szabályozás az újszülöttek sérelmére elkövetett emberölést minősített eset lévén¹² tíz évtől húsz évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel rendeli büntetni. A női terheltek egy része Magyarországon a Kalocsai Fegyház és Börtönben tölti a jogerős ítélet alapján végrehajtandó szabadságvesztését. Fenti bűncselekmény elkövetése miatt előzetes letartóztatásba helyezett vagy jogerősen elítélt terhelteknek a többi elítélt által történő megvetése kétségtelenül jelen van a mindennapokban. A fogvatartottakkal és az intézeti pszichológussal folytatott beszélgetések alapján egyértelmű ezen deliktumnak, és a hozzá kapcsolódó terhelteknek a többi fogvatartott által történő elítélése, azonban megerősített téveszme az elkövetett bűncselekmény miatt elszenvedett állandó fizikai erőszak.

A nők a férfiakkal szemben jóval nehezebben alkalmazkodnak a börtönélet külvilágtól zárt, ingerszegény közegéhez, mely leggyakrabban fizikai és érzelmi problémákban, a klausztrófia megjelenésében és a gyermekekért való aggodalomban

9 Boros J. (1995) p. 19.

10 Boros J., Csetnek L., (2000) p. 140.

11 *Gyermekgyilkosság* – Elérhető az interneten: <http://www.kislexikon.hu/gyermekoles.html> (mi.i.: 2015.VII.10.)

12 2012. évi C. törvény - a Büntető Törvénykönyvről, 160.§ (2) i) pont: A büntetés tíz évtől húsz évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, ha az emberölést tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére követik el.

nyilvánul meg.¹³ Ezen tényezők kihatással bírnak a szabadságvesztéssel járó büntetés ideje alatt – társaikkal szemben – tanúsított magatartásukra is. A többszörösen depriváló intézeti közegben elhelyezett nők bezártságának egyik következménye az érzések és érzelmek felerősödésében ölt testet. A Kalocsai Fegyház és Börtön szakpszichológusának (Wicker Lilla bv. százados) elmondása alapján a felfokozott alapérzelmeknek köszönhetően sokkal magasabb hőfokon és drámaibban élik meg a negatív érzelmeket is, kiemelten a hiányt, a veszteséget és a döntési helyzettől való megfosztottságot. Ugyanezen érzéseket a férfiak is megtapasztalják, azonban a nőkel szemben jóval egyszerűbben élik meg ezeket. Az újszülöttek sérelmére elkövetett emberölés cselekményének intézeten belüli megítélése vonatkozásában meghatározó, hogy a női elítéltek jelentős része többgyermekes édesanya, így a családtól – kiváltképp a gyermekektől – való szeparáció mentális egészségükre gyakorolt hatása¹⁴ kiemelt jelentőséggel bír. Ennek megfelelően az anyaság érzése erősödik fel bennük annak ellenére, hogy az intézeten kívüli civil életben a döntéseik meghozatala során kevésbé központi és hangsúlyos számukra az anyai mivoltuk ténye. A letöltendő szabadságvesztéssel összefüggésben az élet más területein, a munka és hivatás terén nőként kudarcot vallanak, ennek okán az anyaság érzése az egyetlen, amely megmarad számukra.

A bűncselekmény egyik kriminológiai szempontból sajátos vonása, hogy a női elkövetők egyfajta „titokkényszerben” élik meg terhességüket, titkolván állapotukat a legközelebbi hozzátartozók előtt is. Ezen titokhelyzet a büntetés végrehajtása során is megtalálható, hiszen az újszülöttek sérelmére elkövetett emberölés miatt előzetes letartóztatásba helyezett, vagy letöltendő szabadságvesztésre ítélt nők már a bevonulás előtt tudatában vannak a cselekmény intézeten belüli megítélésével. Ennek okán a várható bántalmazás elkerülése érdekében számtalan esetben - a büntetesként kiszabott évek számával összhangban álló - más bűncselekmény elkövetését vallják magukénak a többi elítélt előtt.

„Esetleg ő elmondja, ha meri, de nem nagyon szoktak dicsekedni, inkább más bűncselekményt mondanak.”

Intézetben belül azonban hamar kiderül és elterjed a valóban elkövetett deliktum ténye, ám elsődlegesen mégsem meghatározó a későbbi státusz-hierarchiában betöltött pozíció elérésében.

„Amikor idekerültem, akkor napi szinten volt ez téma másoknál, mert ugye új ember, új arc, ráadásul egy ilyen bűncselekménnyel. Utána ez valahogy elmúlik náluk, mert jön megint egy másik, és akkor azzal foglalkoznak, aztán még egy, és ez így megy.”

A totális intézeti közeg kiváló emberismerőt formál a fogvatartottakból, így ennek köszönhetően már az első pillanatokban nyilvánvalóvá válik, ha valaki leplezni próbálja az általa ténylegesen elkövetett deliktumot. Az interjúalanyok állítása szerint

¹³ Greer, K. (2000) 80: 442, p. 445.

¹⁴ Plugge, E., Douglas N., Fitzpatrick, R (2006) p. 49.

„van, akiről teljesen lerí, hogy csak azt követhette el. Gyámoltalan, fél az emberektől a börtönben.” Amennyiben a „gyanús” fogvatartott az elkövetett bűncselekményre vonatkozó kérdésre minden bizonnyal valótlan tartalmú vagy elutasító választ ad, abban az esetben megtalálják a módját, hogy a vádirat alapján bizonyosodjanak meg a sejtésükről. A személyes beszélgetések alapján nem egyértelmű az intézetben belül a női fogvatartottak általi megítélése azon eseteknek, amikor az újonnan bevonuló terheltek „gyerekgyilkosság” helyett más bűncselekmény elkövetését vallják magukénak. Az elbeszélések alapján van, aki szerint a fenti körülmény léte nem befolyásolja az egyébként is elutasító fogadtatást. Ezzel szemben azonban olyan álláspont is megfogalmazódott, mely értelmében az ilyen jellegű megtévesztés a bűncselekmény jellege mellett, illetve azzal összefüggésben, tovább fokozza intézetben belül a negatív megítélést.

„Én nem titkoltam, és nem bántott ezért soha senki. Jó, hát biztos volt az ember háta mögött.”

A témakör vonatkozásában, a fogvatartotti interjúk alapján számtalan eset példázza a média meghatározó szerepét. Az intézetekben elhelyezett televíziók közelebb viszik az elítéltek számára a civil, szabadsággal társuló külvilágot, egyúttal a tájékozódás és információszerzés lehetőségét biztosítják számukra. Ennek köszönhetően a fogvatartottak a híradásokban és bűnügyi magazinokban bemutatott esetek alapján tudják (a közvetített műsorban bemutatott terheltek személyiségi jogainak figyelembe vétele ellenére), hogy az újonnan bevonuló társuk ellen milyen deliktum elkövetése miatt emeltek vádat és került előzetes letartóztatásba, vagy ítélték végrehajtandó szabadságvesztésre.

„Nekem ezt nem kellett sajnós elmondanom senkinek, mert benne volt a televízióban.”

„Talán 2 hónap telt el, amikor kultúrterembe engedtek minket össze valami előadásra, és több ór figyelte, hogy mi fog történni, hogy vajon valaki nekem ugrik-e vagy nem, és csodával határos módon nem, csak megkérdezték, hogy én vagyok-e aki benne volt a tévében, és onnantól kezdve ugyanúgy beszélgettek velem, mint bárki mással.”

A női státusz-börtönhierarchia felállítását illetően az interjúalanyok kivétel nélkül a gyermekek sérelmére bűncselekményt elkövető fogvatartottakat jelölték meg a legalsó szinten. A kérdést árnyalva azonban a deliktum jellegétől függetlenül többen a személyiség milyenségének előtérbe helyezését is hangsúlyozták a rangsor felállításánál, mi több, ezen hierarchia merevségét cáfolva a cselekmény alapján létrejött kategorizálást fokozatosan felváltják, feloldják, és adott esetben – kedvezően vagy kedvezőtlenül – befolyásolják a személyhez köthető személyiség tényezőket. A hosszú távú összezártság és együttélés miatt az esetek döntő többségében az elkövetett bűncselekménnyel szemben prioritást élveznek az elkövetőhöz köthető személyiségjegyek.

„Megpróbálják elhatárolni a bűncselekményemet, és engem külön vesznek. Itt bent ezt szerintem csak így lehet csinálni.”

A női elítéltek egy része vallja, hogy okkal kapták meg büntetésüket, így senki nem jogosult ítélkezni fogvatartott társa felett. Ezen kijelentés alól kétségtelenül kivételt képeznek a gyermekek sérelmére bűncselekményt elkövetők, melynek megfelelően verbálisan rendszerint „*emlékeztetik őket*” az általuk elkövetett cselekményre és annak intézeten belüli - más bűncselekménnyel szembeni negatív - megítélésére.

„Erkölcseileg senki nem áll a másik felett, a lopás is ugyanolyan bűn..., mindenki itt van valamiért. Viszont tényleg létezik az, hogy a gyerekgyilkos megvetendő.”

Az elítéltek célja a börtönkarrier elkerülése érdekében a „következmények” nélküli bántalmazás, melynek legalkalmasabb eszköze a lelkileg történő nyomásgyakorlás. Ennek alkalmazása – a fogvatartotti interjúk alapján – időszakosan és eltérő mélységben jelentkezik. Női elítéltek esetében a kiváltó ok elsősorban az érintett fogvatartott emocionális kiegyensúlyozottságával magyarázható. Alapját a támogató családi kapcsolatok képzik, amely megléte bizonyítottan csökkenti az adott elítélt részéről jelentkező stressz és az erőszak intézeten belüli megjelenését,¹⁵ illetve térhódítását. Ennek megfelelően látogató és csomag rendszeres fogadása, vagy adott esetben munkaviszony létesítése anyagi stabilitást és pszichés kiegyensúlyozottságot eredményez, mely állapot ellenszenvet és gyűlöletet generál azon fogvatartottak szemében, akik nélkülözik ezen javakat. Fenti körbe tartozó elítéltek negatív megítélését tovább fokozza az általuk elkövetett bűncselekmény. Kérdésként merül fel azonban, hogy ilyen helyzetben a deliktum valóban szignifikáns szereppel bír-e, az egyéb tényezők mellett?

A gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélt nőkkel szembeni negatív előítélet nagyobb mértékben van jelen más deliktumok elkövetőinek intézeten belüli megvetéséhez képest. Megnyilvánulási formája elsősorban verbális bántalmazásban ölt testet, mely értelmében megszólják, az összezártságból adódó elkerülhetetlen viták alkalmával „*odaszúrtnak*”, és emlékeztetik őket bentlétük okára. Megszólítás szinten „*gyerekgyilkosnak*” titulálják őket, a fizikai atrocitások meglétéről – a téma kényes mivoltára tekintettel – azonban óvatosan fogalmazva számoltak be. Az elkövetők elmondása szerint őket személy szerint testi bántalmazás nem érte, azonban hallottak néhány esetről, mely az érintett terheltekkel szembeni agressziót tükrözi. Az intézeti szakpszichológus megerősítette, hogy eddigi munkája során az elkövetők nem számoltak be az őket ért, a bűncselekményük miatt elszenvedett célzatos fizikai erőszakra, mellyel összefüggésben hangsúlyozta adott fogvatartottak intézeten belüli körülmekintő elhelyezésének fontosságát.

„Itt védik nagyon az ilyeneket.”

¹⁵ Hochstetler, A., Murphy, D. S., Simons, R. L. (2004) p. 441.

A beszélgetésekből kiderült, hogy napjainkban csökkent a nyilvánosságra jutott esetek száma, évekkel korábban jellemzőbb volt a büntetés-végrehajtási intézetek falai között ezen körbe tartozó nőkkel szembeni fizikai erőszak.

„Volt egy zárkatársam, már szabadult. Mesélte, hogy a gyűjtőbe, a szállítás során igencsak elverték, de itt nem.”

„Volt olyan a környezetemben, akit igen, bántottak. Úgy fizikailag, mint lelkileg.”

„Volt rá példa, hogy bele is rúgtak, csipkedték, meg agyon is ütötték, itt a befogadóba. Ha a befogadóba betesznek egy gyerekgyilkost, akkor annak vége, ott nincs úgy ellenőrizve. Úgy csinálják a lányok, hogy táncolnak, meg szól a zene, meg énekelnek, hogy ne vegye észre a felügyelet, hogy ott gond van, tehát el tudják intézni. Nem a felügyeleten múlik, hanem a lányokon és az összetartáson, hogy nem árulják el egymást.”

„Hallottam, de erről nem nyilatkozom, mert nem az én dolgom.”

A női fogvatartottak vonatkozásában az egymás irányába gyakorolt fizikai erőszak megjelenése nem jellemző, azonban a verbális és érzelmi kifejezőképességük fejlettsége¹⁶ miatt a lelki nyomásgyakorlást helyezik előtérbe.¹⁷

„A szemembe soha senki egy rossz szót nem szól az az igazság, sem egy sértést, sem egy bántást nem kaptam. A hátam mögött nagyon csúnya dolgok mennek, erről tudomásom van, de ez meg nem érdekel. Ha nem mernek elém állni, nem merik ezt a szemembe mondani, akkor nincs mit hozzá fűznöm.”

„A fejükhöz vágják a bűncselekményüket, akik olyanok, de van, aki tartja magát ahhoz, hogy nem avatkozik bele, hogy ki miért van itt.”

A megkérdezettek elmondása alapján a fizikai bántalmazás háttérbe szorulása a saját női identitásukkal, és az azzal összeférhetetlen testi erőszak ellenzésével magyarázható.

„Magamból indulok ki, nem karate bajnok voltam, hanem háziasszony és családanya. Meg nem az én dolgom ítélkezni, megkapta azt, amit ráért, ő neki kell a lelkiismeretével megbékélnie, megküzdenie.”

A lehangoló, külvilágtól zárt, deprimáló és ingerszegény környezetben való érvényesülés, illetve a mindennapok – körülményekhez képest – nyugodt és kiegyensúlyozott megélése érdekében elengedhetetlen a belső hierarchiában egy biztos státusz elérése. A társak elismerése, az ebből adódó erős pozíció határozottsággal, intelli-

¹⁶ Tanács E. T. (2014) p. 46.

¹⁷ Fehér L., Parti K. (2002) p. 226.

genciával és hírnévvel kivívható, azonban annak megtartásában kulcsfontosságú az anyagi helyzet szilárdsága mellett a fogvatartotthoz képest fölérendeltségi viszonyban álló felügyelettel és a munkáltatóval kialakított viszony.

„A nők, szerintem a 80%-a ostoba, buta, és ez biztosan adódik az iskolai végzettségükből is. Aki egy kicsit okosabb tőlük és átlát rajtuk, átlát a mondanivalójukon, nem tudnak vele mit kezdeni, és ezért inkább bele sem kötnek, és békén hagyják.”

A minden oldalról megerősített pozitív visszajelzés a nők esetében - az elkövetett bűncselekménytől függetlenül - lehetőséget biztosít a státusz-hierarchiában elfoglalt erős pozíció kivívásában és megszilárdításában. Mindezek együttes fennállása ellenére a tanulmány középpontjában álló bűncselekmény elkövetőivel szembeni negatív előítélet része a mindennapoknak. A kikezdett fogvatartott határozott személyisége hozzájárulhat az intézetben belüli konfliktusok elkerüléséhez.

„Mindenki mindenkiről tudja, hogy miért van bent. A teljes igazságot nem tudják. Az a baj, hogy mindig megtudnak részleteket, hallanak ezt-azt, és ezt összeállítják maguknak. Hogy tulajdonképpen miről van szó, arról meg nekik fogalmuk sincs. Ha az ember egy idő után megunja és elmagyarázza nekik, akkor lehiggadnak. Ha látják azt, hogy én ezt vállalom, és igenis meg merem a szemébe mondani, hogy mit is csináltam, mit követtem el, akkor nem támadnak, és nem piszkálnak.”

A fentiek alapján tagadhatatlan az újszülöttek sérelmére elkövetett emberölés női elkövetőit ért fizikai bántalmazás, mely a fogvatartotti interjúk alapján évekkal korábban jóval komolyabb mértékben öltött testet. Ezzel összefüggésben kulcsfontosságú az erőszak formáinak intézetben belüli megjelenésében és térhódításában a vezetőség és a felügyelet kiemelt szerepének hangsúlyozása. A kérdéskör összetettségét tükrözi, hogy az interjúkban résztvevők kiemelték az ő körletükben, valamint a Kalocsai Fegyház és Börtönben uralkodó békés viszonyokat. Véleményem szerint mindezek ellenére fontos hangsúlyozni, hogy a felügyelet által ellenőrizetlenül hagyott időszakokban történt bántalmazásra nem feltétlenül derül fény minden esetben, hiszen az elítéltek összetartása, valamint a bántalmazott fogvatartott megfélemlítése növeli a látenciát a kérdéskör vonatkozásában.

Férfi fogvatartottak – A pedofil cselekmények

A férfiak tekintetében az ún. pedofil bűncselekmények képezték a vizsgálat tárgyát, mely a magyar büntetőjogi terminológiában nem használt kifejezés alá rendelt, a gyermekeket szexuális cselekménnyel, illetve a szexuális bántalmazással szemben védő bűncselekményeket a hatályos büntető törvénykönyv több tényállása fogalmazza meg.¹⁸

18 2012. évi C. törvény - a Büntető Törvénykönyvről - A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények (XIX. fejezet)

Mindkét nemre jellemző a tanulmány középpontjába álló bűncselekmények elkövetőinek megvetése, azonban a férfi és a női büntetés-végrehajtási intézetek közötti legmarkánsabb különbség - a fogvatartotti interjúk alapján - az erőszak megnyilvánulási formáiban található. A nőkkel szemben a felnőtt férfiak esetében a kegyetlen és erőszakos fizikai bántalmazás is jellemző, melynek mindössze a rendelkezésre álló eszközök és a felügyelet által ellenőrizetlenül hagyott időkeret szabnak határt.

„Egyből porcelántányért kap, úriembert csinállok belőle, nem nyúlhat semmihez, egész nap ülnie kell.”

A pedofil fogvatartottak, az ún. „pedrók”¹⁹ a szexuális depriváció tekintetében szintén kiemelt csoportot képeznek, hiszen őket e tekintetben is a legsúlyosabb mértékben alázzák meg társaik.²⁰ A női fogvatartottakhoz hasonlóan, a férfi büntetés-végrehajtási intézetekben is az első pillanatokban fény derül arra, ha valaki leplezni próbálja a bűncselekményét.

„Ha valaki bekerül és nincs papírja, vagy félrebeszél, nem úgy viszonyul a dolgokhoz, mint egy normális csibész ember, félénk és nem úgy illeszkedik be. Ő a gyermekek fölött gyakorol hatalmat, és amikor bekerül egy olyan zárkába, ahol olyanok vannak, mint én, teljesen meg van rettenve.”

A férfiak esetében mutatkozik a legmarkánsabban a hierarchikus megosztás²¹, melyből következően a pedofil terhelteket kiveti magából a közösség, ennek megfelelően „nem is tudnak, és nem is hagyják őket beilleszkedni”. A büntető igazságszolgáltatásban bizonyos bűncselekmények egyfajta státuszt és stigmát jelentenek a fogvatartottak számára, mely alapján a gyermekek sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények elkövetői a hierarchia alján helyezkednek el.²²

A kérdéskör vonatkozásában, a fentiekkel összefüggésben kiemelendő a jutalmak és a végrehajtás progresszív intézményeinek léte,²³ hiszen adott körülmények mérlegelése alapján adható kedvezmények elvesztésének lehetősége komoly visszatartó erővel bír a totális intézeti közegben, csökkentvén ezáltal a bántalmazások számát a kedvezőtlen megítélésű fogvatartottakkal szemben.

A fizikai erőszak szembeötlő – a nem pedofil cselekmény miatt elítélt fogvatartottakra nézve hátrányos – következményeinek, illetve a további büntetések elkerülése érdekében a legtöbb esetben az elítéltek által előidézett „véletlenszerű balesetek” – „Vonulásnál leesnek a lépcsőn, közös sétán elesnek...” – „Leköpködik őket, ahol csak tudják, beszólogatnak nekik...” – mellett tudatosan a test azon részeire kifejtett erőszakot helyezik előtérbe, melyeknél a bántalmazás esetén nincsenek külsérelmi nyomok. Fentiekén túl – a nőkkel szemben – a férfi elkövetőkkel folytatott beszélgetések

19 A pedofil elkövetők büntetés-végrehajtási intézeten belüli, a hazai börtönsleng által használt megnevezése. A személyes beszélgetésekben résztvevő fogvatartottak ezen elkövetői körre vonatkozóan a fenti elnevezésen kívül más kifejezést nem ismernek.

20 Fliegauf G. (2012) p. 25.

21 Solt Á. (2011) p. 40.

22 Jewkes, Y., Crewe, B., Bennett, J. (2012) p. 137.

23 Szűcs A. (2009) p. 5.

során jelent meg az interjúalanyok körében a „*börtönkarrier*” kifejezés. Elkerülése érdekében a negatív érzések ellenére, a nagyobb dózisu fizikai erőszak következményeként jelentkező, a szemmel látható sérüléseket elkerülvén, önmegtartóztatva, átgondoltan és tudatosan, a felügyelet számára nem feltétlenül tudott fizikai erőszak mellett a pszichés bántalmazást helyezik előtérbe. Ezen általuk megfogalmazott stratégia egyik oka, hogy a pszichés nyomásgyakorlás nem ölt testet szemmel látható külsérelmi nyomokban, másrészt a pedofil elkövetők számára hosszú távon elviselhetetlenebbé teszik a lelki sérülések okozásával az egyébként is deprimáló intézeti közegben töltött mindennapokat.

„A fizikai fájdalom, a sérülés elmúlik, a lelki seb azonban soha nem gyógyul meg.”

„A folyamatos piszkálódás szóval nagyon rossz tud lenni.”

Az elbeszélések alapján a pszichés bántalmazás nagyobb mértékben van jelen a mindennapokban, a lelki terror következménye pedig számtalan esetben a pedofil bűnelkövetők önkárosítása.

„Vagy összemetéli magát, vagy felakasztja magát, nagyházban gyakran falcolnak, sűrűn elesnek a lépcsőn.”

A személyes beszélgetések során több fogvatartott hangsúlyozta, hogy a bűncselekmény jellege miatt kerül a társaságukat, és nem érintkezik ezen elítéltekkel. Annak ellenére, hogy nem fejtenek ki velük szemben fizikai erőszakot, elítélik és mélyen megvetik az elkövetőket.

A státusz-hierarchiában elfoglalt pozíció témakörében az interjúalanyok hangsúlyozták a gyűjtőházak és letöltőházak közötti különbséget. A beszélgetések alapján a gyűjtőházakban a felügyelet tagjai „*jobban vigyáznak*” ezen elkövetői kört alkotó fogvatartottakra, míg a letöltőházak esetében kevésbé tudják körültekintően elhelyezni az elítélteket. A státusz-hierarchia felállításánál a nőekkel azonos módon a férfiak vonatkozásában is megfogalmazódott a személyiség kérdésének meghatározó volta. A legalsó szinten egyértelműen a gyermekek sérelmére életellenes, vagy a nemi szabadság elleni bűncselekmények elkövetői foglalnak helyet, míg a felsőbb szintek elemzésénél a nőkhöz hasonlóan a férfiak esetében is a személyiségjegyek hangsúlyozása dominál, mondván „*embertől és nem bűncselekménytől függ*” az elfoglalt pozíció és a kivívott tisztelet. Az interjúk alapján a fenti megállapítás alól a vizsgálat középpontjában álló bűncselekményt elkövetők vitathatatlanul kivételt képeznek. Ezen férfi fogvatartottak számára nincs kiugrási lehetőség a személyiségjegyek, intelligencia és egyéb tényezők alapján. Esetükben – a női elkövetőkkel szemben – kizárólag az általuk elkövetett deliktum határozza meg a státusz-hierarchiában elfoglalt pozíciójukat, mellyel összefüggésben a férfiakkal folytatott beszélgetések során jelent meg a személyiségjegyek mellett adott fogvatartott hírének és fizikai felépítésének jelentősége.

A férfi fogvatartottakkal készült interjúkban fogalmazódott meg az úgynevezett „*normál*” és „*nem normál*” bűncselekmények közötti különbségtétel, mely szintén összefüggésben áll a belső státusz-hierarchia felállításával. A „*nem normál*” bűncse-

lekmények kategóriája a nők, a gyermekek és az idősek sérelmére elkövetett - elsősorban erőszakos - bűncselekményeket öleli fel, mely elkövetőinek a büntetés-végrehajtási intézeten belül elfoglalt státuszát a későbbi pozícióváltás lehetőségének kizárásával előre meghatározza. A „normál” bűncselekmények köre ezzel szemben a fent említetteken kívül eső minden más deliktumot magában foglal. Természetesen ezen kategórián belül is meghatározható a cselekmények hierarchikus viszonya – ragsor felállításával –, azonban ebben a kérdésben nem volt összhang az elítéltek nyilatkozataiban. Fogvatartottanként eltérő megítélés alá esnek a bűncselekménytípusok, a gyermekek sérelmére elkövetett erőszakos/szexuális cselekmények kivételével, hiszen más deliktumok terheltjei nem képeznek a pedofil elkövetőkhöz hasonló kiszolgáltatott csoportot intézeten belül.

„Az anyagi javak pótolhatóak, de ha valakit megerőszakolnak, azt soha nem fogja elfelejteni.”

Összegzés

A Kalocsai Fegyház és Börtönben, továbbá a Győr-Moson-Sopron Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben a fogvatartottakkal folytatott személyes beszélgetések alapján bevonuláskor a büntetés-végrehajtási intézetek hierarchiájának legalsó szintjén helyezkednek el a gyermekek sérelmére bűncselekményt elkövető fogvatartottak. A pedofil terheltek témakörében, a férfiakkal készült interjúk tartalma egyezést mutat a megjósolt visszajelzésekkel, azonban az újszülöttek sérelmére elkövetett emberölés női elkövetőinek helyzetével összefüggésben folytatott beszélgetések során nem várt eredmények születtek. A pedofília negatív megítélése a verbális bántalmazáson túl fizikai erőszakban is megnyilvánul, esetükben kizárólag a bűncselekmény jellege határozza meg a státusz-hierarchiában elfoglalt helyet, a pozícióváltás lehetőségének kizárásával. Mindezzel szemben a női fogvatartottak tekintetében, az újszülöttek sérelmére elkövetett emberölés vonatkozásában a személyiségtényezők is meghatározó szerepet töltenek be a hierarchia kialakulása során. A többi fogvatartott általi kedvezőtlen megítélésük kétségtelenül része a mindennapoknak, mely elsősorban verbális bántalmazásban ölt testet. Megvetik, kibeszélik és megbélyegzik őket, azonban a státusz-hierarchiában betöltött szerepüket nem feltétlenül köti meg a bűncselekmény jellege. A személyes beszélgetéseket alapul véve tagadhatatlan az őket ért fizikai bántalmazás, mely intézeten belüli térhódítása évekkel korábban jóval komolyabb mértékben öltött testet. A nyilvánosságra került esetek száma csekély, mely összefüggésbe hozható a végrehajtás progresszív intézményeinek létével, az elítéltek összetartásával és a bántalmazott fogvatartottak megfélemlítésével.

A beszélgetésekben résztvevők - nem a tanulmány középpontjában álló bűncselekmények elkövetése miatt előzetes letartóztatásba helyezett vagy letöltendő szabadságvesztésre ítélt fogvatartottak - mindkét nem vonatkozásában nyíltan beszéltek a verbális bántalmazás sajátosságairól. A témakör kényes és összetett mivoltára tekintettel fontosnak tartom kiemelni a látenciát a tanulmány középpontjában álló bűncselekmények elkövetőit ért fizikai bántalmazással összefüggésben.

Felhasznált irodalom

- Boros János – Csetneky László (2000): Börtönpszichológia Rejtjel Kiadó
- Boros János (1995. június): Rab-hierarchia Börtönügyi Szemle 14. évf. 2. sz.
- Caldwell, Morris G. (1956): Group Dynamics in the Prison Community (Journal of Criminal Law and Criminology)
<http://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4422&context=jclc>
 (m.i.: 2015. szeptember 18.)
- Fehér Lenke – Parti Katalin (2002): Nők a börtönben, Kriminológiai tanulmányok 39., Budapest, m.h.: http://www.okri.hu/images/stories/KT/kt39_2002_sec.pdf#212
- Fliegau Gergely (2012): Fogvatartotti alkotások kvalitatív tartalomelemzése – kriminológiai és pönológiai vonatkozások Börtönügyi Szemle 2012/3.
- Goffman, Erving (2009): Asylums: Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates – with a new introduction by William B. Helmreich (Transaction Publisher)
- Greer, Kimberly r. (2000): The Changing Nature of Interpersonal Relationships in a Women's Prison (The Prison Journal 80: 442)
- Hochstetler, Andy – Murphy, Daniel S. – Simons, Ronald L. (2004): Damaged Goods: Exploring Predictors of Distress in Prison Inmates Article in crime & Delinquency · July 2004, (http://www.researchgate.net/profile/Daniel_Murphy9/publication/249718832_Damaged_Goods_Exploring_Predictors_of_Distress_in_Prison_Inmates/links/54281f2a0cf2e4ce940c4983.pdf)
- Jewkes, Yvonne – Crewe, Ben – Bennett, Jamie (2012): Handbook on Prisons (Routledge)
- Kis Anna: Az agresszió etológiai szempontú elemzése különös tekintettel az emberre és környezetére <http://kisanna.web.elte.hu/doc/tdk/KisAnnaBSc2010.pdf>
 (m.i.: 2015. szeptember 20.)
- Lorenz, Konrad (2000): Az agresszió (Cartafilus Kiadó, Budapest)
- Lorenz, Konrad (2002): A civilizált emberiség nyolc halálos bűne (Cartaphilus Kiadó)
- Plugge, Emma – Douglas, Nicola – Fitzpatrick, Ray (2006): The Health of Women in Prison Study Findings (Department of Public Health University of Oxford)
- Solt Ágnes (2011): A fogvatartotti szubkultúra és a totális intézmény belső rendje. Budapest, 2011. október 5.
- Szűcs András (2009): A végrehajtási fokozat megváltoztatásának elméleti és gyakorlati kérdései (Börtönügyi Szemle, 2009/1. szám)
- Tanács Eszter Tímea (2014): A nők fogvatartásának speciális aspektusai, Börtönügyi Szemle 2014/1

BESZÁMOLÓ

a migrációs veszélyhelyzet kezelése során az idegenrendészeti őrizetbe kerülő személyek elhelyezésével és ellátásával kapcsolatos célfeladatok végrehajtásával összefüggő tapasztalatokról

A tanulmány célja az idegenrendészeti őrizetbe kerülő személyek elhelyezésével és ellátásával kapcsolatos tapasztalatok bemutatása. Ismertetésre kerülnek a migrációra adott hatósági válaszlépések, a hazai központi tevékenységirányítás, illetve a kezelésben érintett bv. intézetek elhelyezési sajátosságai. Szó esik a körülményekről és szabályszerű befogadási eljárás fontosságáról és a végrehajtás során tapasztalt kommunikációs problémákról. Az írás kitér az idegenrendészeti őrizet alatt álló személyek kulturális sajátosságaira, a hazai és nemzetközi emberjogi szervezetek részéről végzett ellenőrzésekre, a személyi állomány kiválasztására, emellett pedig a migránsok által a végrehajtás során tanúsított aktív vagy passzív ellenállásra.

The study describes the experience during the placement and accommodation of persons under the policing custody of foreigners. The author describes the official responses to migration, the domestic central operation management, and the special features of the Hungarian prisons involved in the treatment. The importance of the careful and regular admission procedure, and also the communication problems experienced during that are discussed. The article addresses the cultural characteristics of the persons detained under policing custody, the inspections carried out by national and international human right watch organizations, the prison personnel selection for the related tasks. The active and passive resistant conducts and behaviors by the migrants during the implementation are also described.

Bevezetés

Magyarországon a 2015-ös év egészének belbiztonsági, külpolitikai és nemzetközi szervezeteken belüli érdekképviselési feladatrendszerét alapvetően határozta meg a legújabb kori migrációs hullám kezelése, az erre adható tagállami és közösségi megoldások keresése, a nemzetközi, a nemzetállami jog, valamint az egyetemes emberi jogok és humanitárius szempontok versengésének kezelése és megfelelő érvényre juttatása. Annak érdekében, hogy a szinte teljes európai közösséget felkészületlenül érő, hatásában akár a következő évtizedeket is meghatározó jelenséget kezelni tudja, Magyarország kormánya határozott, a jogellenes cselekményeket megelőző vagy megakadályozó lépéseket tett, melyben kiemelt szerep jutott a rendvédelmi szerveknek, közöttük a büntetés-végrehajtási szervezetnek is. A büntetés-végrehajtási szervezet első ütemben 2015. szeptember 25-e és 2016. január 11-e között hajtotta végre az idegenrendészeti őrizet hatálya alá eső személyek elhelyezésével és ellátásával kapcsolatos célfeladatokat, majd figyelembe véve, hogy a feladatrendszer ismételen erősödő jelleget öltött, az azt követő időszakban – és jelenleg is – folytatjuk a végrehajtásban való közreműködést.

Az előzményekkel kapcsolatban említést érdemel, hogy az Európára nehezedő migrációs nyomás 2015-re olyan mértékben felerősödött, amely messze túlmutatott a meglévő menekültügyi és idegenrendészeti eszközrendszerek lehetőségein. A közel-keleti konfliktusgócokból és Afrika egyes államainak mélyszegénységű régióiból többszázszáz nagyságrendben indultak útnak olyan emberek, akik hazájukban kilátástalannak látták életüket. Jellemző módon pénzzé tették mindenüket, és egy nyugat- vagy észak-európai országba indultak útnak, letelepedési szándékkal. A nemzetközi szervezett bűnözés azonnal reagált a jelenségre. Egyrészt nyomott áron vásárolta fel a migránsok ingatlanjait és ingóságait, akiknek így semmiféle, vagy igen beszűkült lehetőségeik maradtak a visszatérésre. Másrészt az embercsempész hálózatokon keresztül, az Európába juttatásért a pénzüik jelentős részét el is kérték azoktól, akiknek már nem volt más lehetőségük, mint együttműködni.

A Magyarországot érintő migrációs hullám eleinte jellemzően Törökországon keresztül érkezett, ahonnan valamely Görögországhoz tartozó szigetre érkezve léptek be a migránsok az Európai Unió területére. Itt azonban nem kérelmeztek menekült státuszt, hanem a hatósági eljárás alól igyekeztek kivonni magukat, és anyagi lehetőségeik függvényében valamilyen szervezett módon, a Dél-Balkánon keresztül, a szerb-magyar határt illegálisan átlépve a Schengeni zónán belülré kerülni, majd tovább utazni jellemzően Németországba, az Egyesült Királyságba, vagy valamely skandináv államba.

A hatósági válaszlelépések három fő elem köré voltak csoportosíthatóak, melyek mindegyikében közvetlen vagy közvetett szerepet kapott a büntetés-végrehajtási szervezet:

- Az érintett, dél-balkáni migrációs útvonalon fekvő határszakaszok Ideiglenes Biztonsági Határozattal (IBH) történő megerősítése annak érdekében, hogy az ország és az európai szabad mozgási övezet külső határát csak legálisan lehetesen átlépni, a megfelelő hatósági eljárások megindításával és nyilvántartásba vétellel együtt.

A büntetés-végrehajtási szervezet itt kettős feladatot látott el. Egyrészt megkezdődött a határszakaszra telepítendő műszaki zár egyes elemeinek

gyártása a bv. gazdasági társaságoknál, mely feladat végrehajtása a Bv. Holding felügyeletével valósult meg. Ez a tevékenység nem csak hazai, de nemzetközi elismertséget is eredményezett, így a későbbiekben export megrendelésre is sor került a határ megerősítése mellett döntő, szomszédos államok részéről. Másrészt az IBH telepítése, és a regisztrációs zónák, valamint a környező infrastruktúra kialakításához a büntetés-végrehajtás munkaerővel is hozzájárult. Ez egyfelől a személyi állomány önkéntes tagjait, másfelől a központilag kiválasztott fogvatartotti munkaerőt foglalta magában. Utóbbi esetben napi több száz fő elítélt kiszállítása és munkáltatása valósult meg a határszakaszon, gyakran két műszakban, napkeltétől egészen napnyugtáig. Kiemelendő, hogy ez az alapfeladatoktól jelentősen különböző tevékenység súlyos rendkívüli eseménytől mentesen, kimondottan jó teljesítménnyel valósult meg.

- A migrációval összefüggő jogellenes magatartások büntetőjogi fenyegetettségének növelése a Btk. 2015. szeptember 15-én hatályba lépett szigorításán keresztül. Ennek keretében nem csak az IBH tiltott átlépése, rongálása vagy létesítésének akadályozása jelent meg, mint új törvényi tényállás, de emelkedett az embercsempészet büntetési tétele is. Az új és szigorodó tényállások alapján indult eljárásokban elrendelt előzetes letartóztatások és kiszabott szabadságvesztések végrehajtása a büntetés-végrehajtásnál jelentkezett, és bár az alapfeladat részeként valósult meg, de kiemelt társadalmi- és médiafigyelmet kapott.
- Az idegenrendészeti eljárások tömeges végrehajtásával kapcsolatban, az abban érintett szervezetek megerősítése, és a tömeges migráció okozta válsághelyzet bevezetése. Ennek eredményeképpen vált lehetővé, hogy az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet végrehajtásának szabályiról szóló 26/2007. (V.31.) IRM rendeletben foglaltak szerint, a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény végrehajtásáról szóló 114/2007. (V.24.) Korm. rendelet felhatalmazása értelmében, büntetés-végrehajtási intézetek területén is létrehozhatóak legyenek őrzött szállások. Eddigre ugyanis a rendőrség fenntartásában lévő ilyen objektumok drasztikusan túltelítődtek, az újabban idegenrendészeti őrizet alá vont személyek befogadását és elhelyezését nem tudták végrehajtani. Az állami feladatok végrehajtásának zavartalansága érdekében ezért Magyarország belügyminisztere célfeladatot határozott meg a büntetés-végrehajtási szervezetnek. Ennek értelmében ki kellett alakítani olyan őrzött szállásokat, melyek átmenetileg tehermentesítik a rendőrségi objektumokat az által, hogy elhelyezést és ellátást biztosítanak idegenrendészeti őrizet alá helyezett migránsok számára.

Központi tevékenységirányítás

A célfeladat végrehajtása érdekében napi operatív kapcsolat került létrehozásra a migrációs feladatokat irányító Országos Rendőr-főkapitányság és a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága között. Ezen keresztül azokat a konkrét végrehajtási döntéseket

lehetett meghozni, melyek nem tartoztak a Központi Operatív Törzs hatáskörébe. Az ORFK oldalán a Rendészeti Főigazgatóság Határrendészeti Főosztálya, a BvOP oldalán a Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztály vezetői és munkatársaik kerültek kijelölésre a feladat-végrehajtás során szükségessé váló elsődleges egyeztetések lebonyolítására. A tevékenységirányítás kiterjedt többek között:

- A befogadások, visszafogadások, szabadítások, útba indítások és átadások előzetes egyeztetésére, ezek végrehajtásának koordinálására;
- Az idegenrendészeti őrizet végrehajtásával kapcsolatos gyakorlati tapasztalatok átadására;
- Konkrét esetekben szükségessé váló adatszolgáltatásra, kölcsönös informálódásra és tevékenység-támogatásra;
- A részes bv. intézetek és a területileg illetékes őrzött szállások, illetve BAH igazgatóságok, kirendeltségek kommunikációs csatornáinak kialakítására, felügyeletére;
- A felsőbb vezetői döntést igénylő kérdések előzetes egyeztetésére, a döntéselőkészítési folyamatok támogatására, valamint a szervezeti célkitűzések összehangolására.

A kijelölt bv. intézetek mindegyikében parancsnokhelyettesi szinten kerültek delegálásra a helyi tevékenységirányítói feladatok, ami garancia volt a kompetens és gyors döntéshozatalra, valamint a BvOP-val (ezen keresztül pedig az ORFK-val) való folyamatos, zavartalan kapcsolattartásra. A helyszínek eltérő sajátosságaiból adódó különbözőségek ellenére alapvető célkitűzés volt a mindenben egységes gyakorlat kialakítása. Ennek érdekében a feladat-végrehajtás ideje alatt szakmai nap került lebonyolításra az országos parancsnok biztonsági és fogvatartási helyettesének vezetésével, melyen a központi és helyi tevékenységirányítók mellett a BvOP Biztonsági Szolgálatának, Fogvatartási Ügyek Szolgálatának és Egészségügyi Főosztályának képviselője is részt vett, aktív segítséget nyújtva a bv. intézetek állománya számára.

Az érintett bv. intézetek, releváns elhelyezési sajátosságaik

A célfeladat keretében mindösszesen hat bv. intézetben került kijelölésre elhelyezési kapacitás az idegenrendészeti őrizetek számára, az alábbiak szerint:

Szegedi Fegyház és Börtön

Kijelölésre került a III. számú (Nagyfai) objektum 3-as körlete, amely korábban a „nyári börtön” programozott végrehajtási modell részeként üzemelt, ezt megelőzően pedig idegenrendészeti őrizetek elhelyezését biztosította. Az egymástól elkülönült szektorokból álló körlet az objektum többi részétől elválik, általános állapota a végrehajtott felújításoknak köszönhetően jó, saját, belső sétaudvara előnyös a feladat szempontjából. Habár korábban idegenrendészeti feladatok kerültek itt végrehajtásra, a személyi állomány csak kis része van azóta is állományban. A nyilvántartási osztályvezető ugyanakkor korábban már foglalkozott őrizetekkel, ilyen irányú előzetes

szakmai tapasztalata a szabadságelvonás jogszerűsége szempontjából tehát feltétlenül kedvezőnek értékelhető.

Állampusztai Országos Bv. Intézet

A Solti objektum „D” körletépülete került kijelölésre, ennek megfelelően a célfeladat végrehajtásának megkezdése előtt azt ki kellett üríteni. Az idegenrendészeti őrizetes személyek elhelyezésének biztosítása érdekében mintegy 250 fogvatartott költöztetését kellett előzetesen végrehajtani. Az épületen belül kialakított nagyobb létszámú fogvatartotti kontingensnek megfelelő elhelyezést biztosító lakóhelyiségek kedvezőek voltak a csoportokat preferáló, túlnyomó többségükben arab származású őrizeteseknek. Az épület mobil kerítéssel leválasztásra került a többi körlettől, a szabad levegőn tartózkodást és az ottani sportolási lehetőséget így folyamatosan biztosították. A rövid és hosszú szektorra oszló körletrész lehetővé tette az őrizetek létszámához igazodó elhelyezést, így könnyítve a felügyelet munkáját.

Pálhalmi Országos Bv. Intézet

A Bernátkúti objektum II-es fogvatartotti szállásépületének első emelete került kijelölésre a célfeladat végrehajtásához. A bv. intézet országos átlaghoz viszonyítva relatív alacsony telítettség nyomán nagyjából belső átcsoportosítással készültek fel a feladatra. A szállásépület és az objektum többi részétől való elkülönítés, továbbá az őrizetek napirendje szerinti tevékenységek biztosítása folyamatosan volt, a személyi állomány irányítása mellett. Az elhelyezési körülmények ez esetben is megfeleltek mind a bv. intézetekkel szemben támasztott általános, mind pedig az őrizetek speciális helyzetéből eredő követelményeknek.

Közép-dunántúli Országos Bv. Intézet

A bv. intézet Martonvásári objektumának első és második emeleti lakóhelyiségei kerültek kijelölésre a végrehajtásra, melyet később a földszinten lévő (szintelválasztó ráccsal elkülönített) helyiségek egészítették ki, ahol a többi őrizetestől vallási alapon elkülönítendő személyeket helyezték el. A férőhely-bővítési program keretében korábban teljesen felújított objektum elhelyezési körülményei kivételesen jók, a célfeladat végrehajtásának megkezdése előtt itt elhelyezett fogvatartottak közül csak a külső munkahelyen foglalkoztatottak maradtak helyben, a többiek a bv. intézeten belül végrehajtott belső átcsoportosítással a Baracskai objektumba kerültek áthelyezésre.

Szombathelyi Országos Bv. Intézet

A férőhely-bővítési program keretében átadott, de a célfeladat meghatározásáig teljesen be nem telepített A/2 épület III. emelete került kijelölésre az idegenrendészeti őrizetek elhelyezésére. Ezzel együtt a betelepítési eljárás részben felfüggesztésre került. A teljesen új börtönépület elhelyezési körülményei kivételesen jók, a korábbi, honvédségi jellegből adódó sajátosságok megfelelnek a szabadságelvonás eredményes végrehajtására is. Az ország legnagyobb befogadóképességű bv. intézeteként egy teljesen új rezsimszempont integrálása körültekintő felkészülést és folyamatos koordinációt követelt meg a személyi állománytól.

Váci Fegyház és Börtön

A bv. intézet területén belül korábban a tiszthelyettesi iskola szálláskörleteként működő épület felújításával és rendszerbe állításával kapcsolatos munkálatok a férőhelybővítési program részeként, 2015-ben kezdődtek meg. Az ennek során az épület második emeletén nem sokkal korábban átadott és betelepített négy lakóhelyiség került kijelölésre a célfeladathoz, az itt elhelyezett fogvatartottak belső átcsoportosításra kerültek. Az épület szinte ideális az őrizetesk elhelyezéséhez, hiszen sportolási tevékenységre is alkalmas külön sétaudvarral rendelkezik, a bv. intézet többi részétől fallal és műszaki akadállyal egyaránt elkülönített, gyalogosan és gépkocsival is külön útvonalon megközelíthető. Az elhelyezési körülmények itt is jók voltak, köszönhetően a nemrégiben végrehajtott felújításnak.

Általánosságban elmondható, hogy a részes bv. intézetek az újabb kialakítású, illetve más körletektől jól elkülönülő, sajátos rezsimszociális elhelyezésére leginkább alkalmas részeket jelölték ki a feladatra. Minden helyszínen előzetes felkészülést hajtottak végre az őrizetesk eltérő kulturális, vallási szokásainak megfelelően. Ilyenek voltak például:

- Vallásgyakorlási tevékenységre is alkalmas közösségi helyiség kialakítása;
- Különálló dohányzó szoba kialakítása;
- Internetezésre, televízió nézésre szolgáló helyiségek kialakítása;
- Előzőekhez külön internet szolgáltatás és arab nyelvű TV-adás megrendelése és telepítése;
- Szükség szerint idegen nyelvű feliratok vagy piktogramok alkalmazása a kijelölt körletek területén;
- Külön szabadidős és sporteszközök beszerzése.

A végrehajtás során keletkező tapasztalatok megoszlottak a környezet állagmegóvásával és a higiéniával kapcsolatosan. Bár a személyes higiénia, és kifejezetten a kéz tisztasága hangsúlyos igényként jelentkezett az őrizeteskénél, egyes helyszíneken a lakóhelyiségek takarítására és az általános körletrendre az elvártnál sokkal kisebb gondot fordítottak. A BvOP illetékes szakterületeinek munkatársai által végrehajtott helyszíni ellenőrzések is megerősítették, hogy az ágyazási rend nem tartozott az erősségek közé, valamint az őrizetesk hajlamosak voltak a számukra biztosított, de el nem fogyasztott ételt egy látszólag közös készletben felhalmozni. Megállapítható, hogy a személyi állomány következetes fellépése és követelménytámasztása ebből a szempontból kiemelten fontos, mind az általános rend megőrzése, mind pedig a rendkívüli események megelőzése szempontjából.

Az őrizetesk rendelkezésére bocsátott szabadidős és sporteszközöket jellemző módon nagyon gyorsan (akár napokon belül) amortizálták. Ebben nem annyira az eltérő kulturális sajátosságok, mint inkább a tehetetlen bezártság miatti frusztráció lehetett a fő motívum. Megerősítést nyert ugyanakkor, hogy a futballt kifejezetten szeretik és igénylik, még rossz időben is készek voltak szabadtéren, csoportosan játszani. Ebből kiindulva esetükben mindenképpen megfontolásra ajánlott a drága beltéri eszközök helyett inkább kültéri, finansziális szempontból kisebb ráfordítást igénylő sportlehetőséget biztosítani.

Befogadási eljárások, adatrögzítés

A szabadságelvonás jogszerűségét alapvetően befolyásoló körülmény a körületekintő és szabályszerű befogadási eljárás. Ettől az alapkövetelménytől az őrizetesek esetében sem térünk el. Valamennyi befogadásra a rendőrség általi átadás keretében került sor, rendőrségi szállítójárművel végrehajtott, ún. csoportos kényszerszállítás módszerével. A befogadás alapjául szolgáló iratok az őrizet elrendelésére és végrehajtási helyének megváltoztatására (rendőrségi őrzött szállás helyett bv. intézet területén működő őrzött szállás) vonatkozó, idegenrendészeti hatósági végzések voltak. Ezek az alaki és tartalmi követelményeknek a legtöbb esetben megfeleltek, ugyanakkor többször volt szükség a befogadás során adategyeztetésre, vagy iratok pótlólagos bekérésére (például, mert az átkísérést végző rendőrök azt az őrzött szálláson felejtették). A bv. intézetek és a rendőrség konstruktív és problémamegoldó hozzáállását jellemzi, hogy a célfeladatok végrehajtása során befogadás megtagadására egyetlen esetben sem került sor.

A befogadás alapjául szolgáló iratok mellől ugyanakkor szinte kivétel nélkül minden esetben hiányoztak a személyazonosító okiratok, és általánosságban megállapítható, hogy a személyi adatok hitelessége és pontossága a teljes idegenrendészeti eljárás során kérdéses. Ennek oka elsődlegesen a migránsok ellenérdekeltségére vezethető vissza. A legtöbbször – részben saját elhatározásból, részben az embercsempészek tanácsára – már az országba lépés előtt megváltak irataiktól annak érdekében, hogy ha eljárás alá vonják őket, akkor ne lehessen sikeres személyazonosítást végrehajtani. Továbbá jellemző volt, hogy az őrizetesek jelentős része vélhetőleg maga által kitalált nevet és születési adatokat mondott be az idegenrendészeti eljárás során és a bv. intézetben is. Ezt igazolják az egymáshoz nagyon hasonló, illetve vélhetően kitalált (pl.: Muhammad Ali) nevek, valamint, hogy az őrizetesek egy jelentős hányada január 01-et jelölt meg születésnapjaként, talán abból az okból, mert így könnyebben emlékezett a kitalált adataira.

Visszaellenőrzési forrás nem lévén (ujjnyom ellenőrzési lehetőség nem áll rendelkezésre) a Fogvatartotti Alap Nyilvántartási Rendszerbe a hatósági végzéseken szereplő adatokkal kerültek felvezetésre az őrizetesek, de okkal vélelmezhetjük, hogy az érintettek más európai államokban teljesen más adatokkal szerepelnek.

A befogadáskor történő adatrögzítés során az amúgy szokásos adatokon kívül olyan információkat is értékelni kellett, melyek a normál fogvatartotti populációban nem gyakran fordulnak elő. Figyelni kellett az állampolgárságból, vallási, felekezeti hovatartozásból adódó esetleges konfliktusok kialakulásának lehetőségét, de még az azonos államból érkezőknél is fokozott figyelemmel kellett lenni a tájegységhez (törzshöz) tartozásra. Ezen kérdésekben az ORFK sokat segített, a lehetőségekhez mérten igyekezve homogénezen tartani az egyes bv. intézetekben elhelyezendő őrizetesek csoportjait. A vallási meggyőződés természetesen az őrizetesek esetében sem került rögzítésre a nyilvántartásokban.

A célfeladatok első ütemben – tehát 2015. szeptember 25-e és 2016. január 11-e között – történő végrehajtása során, a rendőrségi őrzött szállásokról átfogadott őrizetesek száma az alábbiak szerint oszlott meg a résztvevő bv. intézetek között (nem számolva a bv. intézetek közötti átcsoportosításokat):

Szegedi Fegyház és Börtön:	126 fő
Állampusztai Országos Bv. Intézet	80 fő
Pálhalmai Országos Bv. Intézet	82 fő
Közép-dunántúli Országos Bv. Intézet	77 fő
Szombathelyi Országos Bv. Intézet	88 fő
Váci Fegyház és Börtön	61 fő
<i>Összesen</i>	<i>514 fő</i>

Lényeges körülmény a fentiekén túlmenően, hogy bár a hat, konkrét feladatokat végrehajtó bv. intézet kerül jelen előterjesztésben nevesítésre, ugyanakkor közvetett módon a többi bv. intézet szerepvállalása és feladatellátása is szükséges volt a sikeres végrehajtáshoz. A szabadságvesztés végrehajtására történő felhívások kibocsátása, a rendszeres fogvatartotti szállítások szervezése és végrehajtása, valamint az elhelyezési tárgyú kérelmek, panaszok ügyintézése (tehát az elhelyezés központi irányítása) során a BvOP áterhelt bizonyos elhelyezési feladatokat, illetve visszatartott egyes fogvatartotti csoportokat más bv. intézetekben, ezzel segítve a hat érintett bv. szerv munkáját.

Kommunikációs problémák

A végrehajtás során leginkább jelentkező problémakör a közös nyelv hiánya volt. Az őrizetek túlnyomó része az anyanyelvén kívül más nyelven nem beszélt, és még abban is szórás volt az egyes tájnyelvek és dialektusok (pl. pastu és urdu) között. A hatósági eljárásokhoz (döntések ismertetése, végzések kihirdetése) általánosan a BÁH vagy a rendőrség biztosított tolmácsot, ugyanakkor a mindennapi élet során a kommunikációs deficitek visszatérően jelen voltak az egyes helyszíneken.

A bv. intézetek ezért saját költségvetésük terhére kértek fel tolmácsot az egyes tevékenységek támogatásához (pl. befogadást követő tájékoztató, általános tájékoztatások, kapcsolattartás). Ezen kívül anyanyelvi házirend és tájékoztató anyagok készítését is megkezdték, továbbá a központi tevékenységirányításon keresztül beszerzésre került egy piktogramos segédlet, amely a leggyakrabban előforduló kérdéseket és helyzeteket rajzos formában mutatta be (ez utóbbi a körletfelügyelők számára volt kifejezetten hasznos segédeszköz a végrehajtás első szakaszában). Természetesen a közvetlen kommunikáció, azaz a felkért tolmács alkalmazása volt a leginkább célravezető, ugyanakkor ez sem volt teljesen problémamentes. A Szombathelyi Országos Bv. Intézet által felkért, indiai származású tolmáccsal például a pakisztáni őrizetek minősíthetetlen hangnemben beszéltek, így a szakember a továbbiakban már nem kívánt élni a megbízással.

A napi kommunikációban sokat segített, ha az őrizetek közül egy vagy több személy beszélt angolul. Itt kell megemlíteni, hogy a bv. intézetek mindegyike tudott megfelelő nyelvtudással rendelkező személyi állományi tagot delegálni, ami a szakmai igényeknek is megfelelő nyelvtudás elterjedésére utal a hivatásos állomány

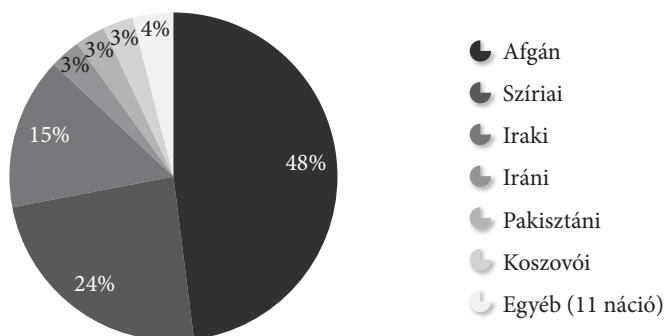
körében. Ebben jellemző volt az életkorukat tekintve fiatalabb, rövidebb büntetés-végrehajtási szakmai tapasztalattal rendelkező kollégák érintettsége, azonban a nyelvtudásnak köszönhetően a célfeladatban való közreműködés terén ők a tapasztalatok alapján kifejezetten jól érvényesültek. Egyes esetekben olyan őrizetesek is befogadásra kerültek, akik korábban már voltak fogva tartva Magyarországon, ők az előzetes ismereteiknek köszönhetően sikerrel tudták tájékoztatni társaikat az alapvető elvárásokról és szabályokról. Azokon a helyszíneken (pl. a Pálhalmai Országos Bv. Intézetben), ahol az őrizetesekek közös nyelvet és/vagy az angolt vagy a magyart jól beszélő elítéltek egyaránt voltak elhelyezve, az érintetteket a személyi állomány bevonta a kommunikációba – a nem hivatalos érintkezések során – tolmácsként. Ez a módszer igen hatékonynak bizonyult, az elítéltek örömmel segítettek honfitársaiknak, az őrizetesekek pedig nemcsak elfogadták, de többnyire meg is tartották az így átadott utasításokat.

Csoportdinamika, kulturális sajátosságok

Az idegenrendészeti őrizet hatálya alatt álló, bv. intézetben elhelyezett személyek túlnyomó többsége háborús és/vagy felkeléssel sújtott ország állampolgárának vallotta magát (mivel hivatalos, az állampolgárságot igazoló irat elvétele akadott csak náluk). Ez a jogintézmény hosszú ideje ismert velejárója, az 1990-es években – amikor az őrizet foganatosítása még a büntetés-végrehajtási szervezet jogszabályban rögzített feladata volt – az idegenrendészeti őrizetesekek többségét a délszláv konfliktus elől menekülők tették ki.

A jelenlegi célfeladat során kezdetben a vélelmezett állampolgárság szerint az Irakból, Szíriából és Afganisztánból érkezők alkották az őrizetesekek zömét. Emellett jelen voltak a régió más országaiból (pl. Líbiából, Pakisztánból, Iránból) érkezők, valamint más államok (pl. Bangladesből, Marokkóból, Kambodzsból) állampolgárai egyaránt. Érzékelhető volt továbbá a migrációs útvonalra eső országokban hozzájuk csatlakozók jelenléte is (pl. koszovóiak, albánok, szerbek), akik vélelmezhetően embercsempész tevékenységet folytattak, vagy gazdasági megfontolásból akartak Nyugat-Európába jutni.

AZ ELSŐ ÜTEMBEN BEFOGADOTT ŐRIZETESEK ÁLLAMPOLGÁRSÁG SZERINTI MEGOSZLÁSA

A végrehajtás második ütemében bv. intézeti keretek között elhelyezett személyek körében érdekes módon jelentősen megnövekedett a magukat marokkói állampolgárságúnak valló idegenrendészeti őrizetesek aránya.

Az ORFK és a BvOP közötti egyeztetések alapján a bv. intézetekben kizárólag egyedülálló, férfi őrizetesek elhelyezése volt biztosított. Ezzel együtt mégis több őrizetes panaszkodott arra, hogy a családjától elszakították, róluk információval nem rendelkezik – ezen állítások valóságosságát ugyanakkor a bv. intézetek nem tudták kivizsgálni.

Korcsoport szerint az őrizetesek 60-70%-a fiatal felnőtt (20-30 éves kor között) volt, de ennek egyértelmű azonosítása nehézségekbe ütközött, mivel hivatalos iratok nélkül utaztak, és a fentebb már említett okokból szinte minden esetben valótlan adatot diktáltak be születési dátumként. Visszatérő jelenség volt, hogy a befogadottak a bv. személyi állomány tagjának, vagy az emberi jogi, illetve segítő szervezetek delegáltjainak azt állították, hogy – szemben a hivatalos iratokon feltüntetett korukkal – ők 18 év alattiak, így a magyar törvények szerint nem helyezhetőek idegenrendészeti őrizetbe, ezért kéri azonnali szabadításukat. Egyes – valóban nagyon fiatalnak tűnő – őrizetesek befogadása során, az elrendelő irat tartalmazta az igazságügyi, vagy rendőrorvos életkor megállapítására vonatkozó szakvéleményét, melyet a releváns külső jegyek (pl. csuklócsont fejlettsége, fogazat, elsődleges nemi jegyek megjelenése) alapján hoztak meg, és azokban minden esetben 18 év feletti kort állapítottak meg. Ellenben a végrehajtás során ismételtelen lefolytatott vizsgálatok egyes esetekben nem tudták ezt megerősíteni, vagy akár a 18 év alatti kort állapították meg, amely alapján azonnali szabadítás végrehajtására irányuló intézkedések kezdeményezése vált szükségessé.

Az őrizetesek csoportja számos tekintetben eltért a normál fogvatartotti közösségtől, jobban kiütözköztek a kulturális sajátosságok. Ennek egyik fő oka volt, hogy nem értették – vagy nem akarták megérteni – miért kerültek szabadságvonás hatálya alá, miért nem engedik őket tovább utazni a magyar hatóságok céljuk felé, és miért akarják őket nyilvántartásba venni. Az így kialakult, hatóságokkal szembeni opposzió inkább az általuk lassúnak ítélt ügyintézés és eljárás, illetve a személyüket ért jogfosztás miatt, nem pedig a bv. személyzet vagy viszonyok okán keletkezett, de mégis csoportként tömörítette őket, amelynek sajátosságai európai szemmel furcsának tűnhetnek. Ilyenek voltak például:

- Az őrizetesek valamennyi helyszínen viszonylag hamar „kitermelték” a vezetőjüket. Általában egy idősebb férfi személyében, akinek aztán az iránymutatása szerint jártak el, kisebb belső konfliktusaikban döntőbírói szereppel ruházták fel. Ha ez a személy később valamely okból a bv. intézet ellen hangolta őket, akkor intézkedést kértünk a rendőrség részéről az adott bv. intézetből való áthelyezésére. Amint az érintett kiemelésre került a csoportból, rövid időn belül másik vezető került a helyére, aki már közel sem biztos, hogy azonos nézőpont mentén igazgatta a csoport életét. Az Állampusztai Országos Bv. Intézetben a személyi állomány megfigyelése szerint a vezető például azt is meghatározta, hogy melyik őrizetes mit/mikor vásároljon. Tette mindezt azért, hogy egyrészt a fogyasztási lehetőség is állandó legyen, másrészt a pénzük se fogyjon el rohamosan.

Ennek a sajátosságnak az ismerete különösen fontos, mivel a vezetővel való kommunikáció és jó kapcsolat nagyban tehermentesítheti a bv. személyi állományát. Ha a csoportban központi szerepet betöltő őrizetesben együttműködési hajlandóság alakul ki, akkor azt nagyon hamar képes kiterjeszteni a teljes őrizetesi létszámra, ami jelentősen csökkenti a rendkívüli események bekövetkezésének kockázatát.

- Bármely, számukra ismeretlen személy életterükben való megjelenését az őrizetesek egyfajta lehetőségnek fogják fel az ügyük előbbre mozdításában vagy informálódásban. Ezért – függetlenül az érkező kiletétől – hamar felhívják magukra és jelenlétükre a figyelmet, interakciót próbálnak elérni. Ennek alapvető módjai a körletfolyosóra való kiállítás, 2-3 főstől akár 10 fős kis csoportokba tömörülés, majd zajkeltés, esetenként kiabálás, ha a számukra fontosnak ítélt személy nem fordít rájuk kellő figyelmet. Ez az agresszívnek tűnő magatartás ugyanakkor nem jár együtt a tettlegesség vagy a támadás lehetőségével, az őrizetesek valójában csak ezen a módon akarnak helyzetükön javítani, problémájukat átadni és segítséget kérni.

Előfordult olyan eset is, hogy valamelyik személy az ellenőrző elöljáró előtt a földre vetette magát, ott siránkozva, magát rendkívül sajnálatra méltónak, esendőnek mutatva igyekezett segítséget, támogatást elérni.

- A bv. személyzettel vagy bármely autoritással szemben – ha vélt vagy valós sérelem érte a csoport egy vagy több tagját – az őrizetesek meglepően homogén közösségként léptek fel, igyekeztek megvédeni társaikat. Ez akár addig is elment, hogy az intézkedés foganatosításában akadályozták a személyi állomány tagjait.

Előzőek ellentettjeként azonban megfigyelhető volt az is, hogy saját belső rendszerükben a különböző nemzetiségű (és még ezen belül a más-más vallást gyakorló) őrizetesek kisebb csoportokat alakítottak ki, és csak csoporttársaik társaságát preferálták.

- Az egymás közötti kommunikációban az őrizeteseket a hangos, már-már kiabálásig fajuló beszéd jellemezte, amit széles gesztikuláció kísért. Ez utóbbi során nem volt ritka egymás megérintése sem. Fontos, hogy a személyi állomány ezt megfelelően el tudja határolni a valós dulakodástól, vagy az őrizetesek közötti súlyos verbális konfliktustól, és ne foganatosítson fölöslegesen – akár provokációnak értékelhető – intézkedést egy hevesebb, de az őrizetesek kultúrkörében teljesen ártatlan beszélgetés miatt.
- Az arab világból érkező őrizeteseket általánosan jellemezte a mezítláb vagy papucsban közlekedés, ha módjukban állt, még a cipőt is papucsaként viseltek, letaposva a kergét. Ezen kívül sokszor a földön ültek inkább, mintsem széken, asztal mellett. Ezek ugyanakkor nem annyira demonstratív jellegű megnyilvánulások voltak, hanem hazájukból hozott, ott minden társadalmi csoportban teljesen bevett és elfogadott viselkedésminták.

- Az életritmus némileg eltérő az Európában megszokottól – az őrizetesek, ha tehették késő éjjelig fent voltak, beszélgettek. Talán ennek is köszönhetően ugyanakkor az általános napirend szerinti ébresztőt nehezen viselték, a reggeli kötelező rutinhoz tartozó tevékenységek után jellemzően ismét lefeküdtek és késő délelőttig aludtak. Ezeket a szokásokat a napirendek kialakításánál, és az egyes tevékenységek (pl. szabad levegőn tartózkodás) tervezésénél egyaránt érdemes figyelembe venni.
- Az az előzetes feltevés, hogy a többségében férfiközpontú társadalmakból érkező őrizetesek nem, vagy csak nehezen fogadják majd el a bv. intézet személyi állományának nőnemű tagjait, illetve nem hajtják végre a tőlük kapott utasításokat, nem igazolódtott be. Előbbiekkel kapcsolatos konfliktust egyik résztvevő bv. intézet sem jelentett, valamennyi helyszínen probléma nélkül elfogadták autoritásnak a személyi állomány hölgy tagjait, sőt a várakozással ellentétben, kiugró pozitív példa is adódott. A Pálhalmi Országos Bv. Intézet tevékenységirányító parancsnokhelyettese olyan komoly elismertségek örvendett és bizalmat élvezett az őrizetesek részéről, hogy szinte bármilyen tájékoztatást elfogadtak tőle, a kéréseit kivétel nélkül teljesítették, mintegy óvó szerepkörbe helyezve őt az őrizetesek felett. A személyzet és az őrizetesek közötti ilyen kapcsolat kialakítása, fenntartása és folyamatos erősítése (függetlenül az állománytag nemétől) mindenképpen célszerű az együttműködési készség fejlesztése érdekében.
- Kimondottan hangsúlyos volt a feladat-végrehajtás teljes időszaka alatt az internethez való hozzáférés és a Skype beszélgető program használatának lehetősége az őrizetesek számára. Ennek segítségével tartották a kapcsolatot a házukban maradt rokonaikkal, ismerőseikkel, illetve a migrációs célországba már megérkezett, vagy ott korábban letelepedett rokonaikkal. Az ebből a célból rendelkezésre bocsátott számítógépeket folyamatosan kihasználták, azok állagára (más eszközökkel ellentétben) nagyon ügyeltek. Ez a fajta kommunikáció ugyan szinte sehogy nem ellenőrizhető, ebből adódóan talán bizonyos fokú veszélyforrást is rejt magában, de az őrizetesek speciális élethelyzetéből adódóan mindenképpen indokolt számukra a lehetőség folyamatos biztosítása.

A párizsi terrortámadások után egyes végrehajtási helyeken az internet hozzáférés korlátozásra, vagy ideiglenes jelleggel ugyan, de teljesen beszüntetésre került, ami inkább a családdal való kapcsolattartási csatorna elvesztése miatt, mintsem a radikális szélsőségek által elkövetett támadások híreinek szűrése okán érte negatívumként az őrizetéseket.

Személyi állomány

A résztvevő bv. intézetek a kijelölt körletrészekben szolgálatot teljesítő személyi állományi tagok kiválasztása szempontjából különös körültekintéssel jártak el. Több bv. intézetben előzetes, vezetői szűrést végeztek, hogy megtalálják a kellően magas tole-

ranciaszinttel és frusztrációtűrővel rendelkező, kommunikatív és – az őrizetessekkel való kommunikáció szempontjából kompatibilis – idegen nyelvet ismerő állományi tagokat. Minden helyszínen reintegrációs tiszt került kijelölésre, továbbá a többi körlethez képest – úgy nappali időszakban, mint éjszaka – jelentősen megerősített felügyelői állományt biztosítottak. Az őrizetessek és a külső ellenőrzéseket, látogatásokat végző személyek visszajelzései szerint a személyi állomány magas színvonalon és a migránsok helyzetére kellő érzékenységgel, ugyanakkor jogszerűen látta el feladatait, ami mindenképpen pozitív visszajelzés és megerősítés úgy a végrehajtó, mint a vezetői állomány irányába.

A feladatban résztvevő állományi tagok teljesítményének pozitív elismerése fontos és szükséges, mivel az alapfeladattól jelentősen eltérő, naponta újabb kihívásokat generáló tevékenység során álltak helyt.

A direkt túltervezett szolgálat szükségyszerű hatása volt a többi körlet szolgáltatának átszervezése és a túlszolgálatok keletkezése. Ennek mértéke jelentős szórást mutat, aminek oka lehet a számítások eltérő kiindulópontja és módszertana is (pl. a Szombathelyi Országos Bv. Intézetben csak a körleten 4.475 órát regisztráltak túlszolgálatként, amíg az Állampusztai Országos Bv. Intézetben a körletfelügyelet és a műveleti csoport bevont tagjainál 657 túlszolgálati órát).

Emberi jogi szervezetek ellenőrzései, civil együttműködés

A migrációs veszélyhelyzet-kezelés, ezen belül az idegenrendészeti őrizet fogantatása a hazai és nemzetközi emberjogi szervezetek részéről egyaránt folyamatos figyelmet élvezett. Ennek egyik oka, hogy a nemzetközi közösség kezdetben nem értett egyet a Magyarország által a migrációs válság kezelése kapcsán alkalmazott megoldásokkal és jogi lépésekkel, így visszatérő ellenőrzések keretében igyekezett meggyőződni azok tényleges tartalmáról és hatásairól.

A bv. intézetekben elhelyezett őrizetessek tekintetében az ellenőrzések az elhelyezési körülményekre terjedtek ki elsősorban, gyakran nyílt összehasonlítást vonva a rendőrség üzemeltetésében lévő őrzött szállásokkal. Ennek eredménye általánosságban az a megállapítás volt, hogy a bv. intézetek a más őrzött szállásoknál némiképp kedvezőbb elhelyezési körülményeket és ellátást biztosítanak, de a börtönépület jellegéből fakadóan komolyabb biztonsági rendszer mellett, amely adott esetben depresszívén hathat az őrizetessekre. Megemlítendő ugyanakkor, hogy több angolul kommunikáló őrizetes is megerősítette (több bv. intézet vonatkozásában), hogy a körülményeket ugyan lényegesen jobbnak gondolja a rendőrségi őrzött szállásnál, de továbbra sem érti „miért került börtönbe”. Így annak következetes elhatárolása és kommunikációja kiemelten fontos, hogy az őrizetessek nem a bv. intézet alapfunkcióival kapcsolatban kerültek befogadásra és elhelyezésre, hanem a veszélyhelyzet adta jogi lehetőség alapján kialakított őrzött szállásra kerültek, ami jogi értelemben meggyezik a korábbi, például nyírbátori vagy kiskunhalasi elhelyezésükkel.

Emberi jogi szervezetek közül visszatérő ellenőrzést hajtott végre például a:

- Magyar Helsinki Bizottság,
- ENSZ Menekültügyi Főbiztossága Közép-Európai Regionális Képviselőlet,

- Nemzetközi Migrációs Szervezet,
- Az Európa Tanács Kínzás Megelőzésére Létrehozott Bizottsága (CPT).

Fentiek mellett fontos szerep jutott a migránsokat segítő, támogató civil szervezeteknek, akik a rendőrséggel fenntartott, korábbi együttműködésük vagy önálló felajánlásuk alapján kerültek kapcsolatba a részes bv. intézetekkel. Ezen tevékenységnek része volt ugyan a civil kontroll és a bánásmód monitorozása, fő pillére azonban az őrizetesként ártalomcsökkentése és segítése volt. Ez egyrészt megnyilvánult pszichológiai és stresszhelyzet kezelési szolgáltatásokban (Cordélia Alapítvány), másrészt szociális munkás jelenlétének biztosításában (Menedék Migránsokat Segítő Egyesület), továbbá programszervezésben és hasznos programok lebonyolításában. Visszatérő támogatást nyújtott továbbá több vallási szervezet is, például Korán példányok adományozásával vagy ruhasegély biztosításával. A bv. intézetekbe belépő nemzetközi és hazai szervezetek általánosságban felkészültek és segítőkészek voltak, a legtöbb esetben megfelelő tolmáccsal érkeztek, a bv. intézetben tartózkodás szabályait megtartották, a vezetés felé a szerzett tapasztalatokat továbbadták és segítő szándékú tanácsokat fogalmaztak meg.

Annak fenntartása mellett, hogy ezek a tevékenységek nagyban segítették a személyi állomány munkáját, és ezzel hozzájárultak az őrizetesként kiegyensúlyozottabb életvitelének kialakításához, meg kell említeni, hogy azokra csak az illetékes idegenrendészeti hatóság előzetes hozzájárulása esetén van mód – nem szabad összemosni az alapfeladatok során történő civil együttműködést a célfeladatok során folytatottakkal. Ugyanakkor az őrizetesként szolgáltatást nyújtó szervezetek megkeresése indokolt lehet a normál fogvatartotti populáció ilyen ellátása érdekében is, amennyiben ezt az adott bv. intézet vezetése hasznosnak találja – akár a BvOP Fogvatartási Ügyek Szolgálatának központi iránymutatásával vagy irányításával.

Idegenrendészeti ügyintézés

A célfeladat során folyamatosan szem előtt tartandó főszabályként került lefektetésre, hogy a bv. intézetek feladat- és hatásköre csupán az őrizetesként elhelyezésére és ellátására (étkeztetés, alapvető orvosi és gyógyszerrel való ellátás, szociális ügyek intézése) terjed ki, az idegenrendészeti eljárásban hatósági jogkört nem gyakorolnak. Ennek megfelelően a végrehajtás idejének számítása, az őrizet alapjául szolgáló eljárási cselekmények kezdeményezése vagy értékelése, a végrehajtás helyének meghatározása és megváltoztatása a rendőrség vagy a BÁH közreműködését igényelte.

Fentiek érvényre juttatása szempontjából a központi tevékenységirányítás kapott kiemelt szerepet, ahol a BvOP kijelölt vezetői folyamatosan tájékoztatták az ORKF illetékeseit az egyes ügyekben szükséges hatósági döntésekről, és kérték támogatásukat. Egyes esetekben a negatív hangadó, rendkívüli eseményt elkövető vagy azal fenyegetőző őrizetesként rendőrségi őrzött szállásra vagy más bv. intézetbe történő átcsoportosítását is kezdeményezték – a szállításokat ezen esetekben is a rendőrség hajtotta végre saját járművel és személyi állományával.

A 60 napra elrendelt őrizet leteltével a migránsok ügyei a rendőrségtől a BÁH felé kerültek átadásra, amely minden személy esetében felülvizsgálatot, bírói végzést és vagy szabadítást, vagy hosszabbítással járó kihirdetést vont maga után. A bv. ügyekhez nagyban hasonló ügymeneteket a bv. intézetek bűnügyi nyilvántartó állománya jó színvonalon kezelte és támogatta. Szintén a nyilvántartó csoportok felügyelték a létszámok alakulását és az őrizetek összetételét, melyről minden munkanapon e-mail útján adtak tájékoztatást az ORFK Határrendészeti Főosztálya és a BvOP tevékenységirányítói részére.

Az egyes végrehajtási helyeken szükséges előzetes egyeztetések (pl. hatósági eljárás cselekmények egyeztetése, helyszín, parkolási lehetőség, beléptetés biztosítása) érdekében a helyi tevékenységirányítók közvetlen kapcsolatban álltak a területileg illetékes rendőrségi őrzött szállás parancsnokával és a BÁH illetékes kirendeltségének vezetőjével. A velük folytatott egyeztetésekről rendszeresen tájékoztatást küldtek a BvOP tevékenységirányítóinak, akik arról közvetlenül jelentettek az országos parancsnok biztonsági és fogvatartási helyettese felé.

Összességében megállapítható, hogy a szokásostól eltérő hatósági ügyintézés nem járt különösebb nehézségekkel, ugyanakkor a többszöri kommunikációs áttételek miatt mégis számolni kellett a megszokottnál némileg hosszabb átfutási idővel.

Rendkívüli események a végrehajtás során

A fentebb már vázolt ellenérdekeltség miatt, valamint a saját helyzetük kilátástalansága felett érzett elkeseredésüktől vezérelve az őrizetek minden végrehajtási helyen igyekeztek hangot adni álláspontjuknak és igényüknek, hogy a magyar hatóságok engedjék őket továbbutazni céljuk felé, szüntessék meg a velük szemben indított eljárást. A migránsok egy részénél ez valós hiten alapul, mely szerint ők semmiféle bűncselekményt nem követtek el, és nem értik miért akarja Magyarország erővel itt tartani őket, mikor ők csak békésen tovább akarnak utazni.

Ebből a kiinduló helyzetből eredően több helyen is passzív, vagy akár aktív ellenállást tanúsítottak, amely megnyilvánult például a rendőrségi járműről való leszállás megtagadásában, csoportos étkezőmegtagadásban, a körletfolyosón végrehajtott „ülősztrájkban”, demonstratív önkárosításban, öngyilkossági szándék kinyilvánításában és ilyen cselekmény imitálásában. Egy kirívó esetről lehet említést tenni, amikor is a Szegedi Fegyház és Börtönben rongálással összekötött zárkatorlasz került végrehajtásra, mely rendkívüli esemény a rendőrség közreműködésével, erőszakmentesen felszámolásra került.

Kiürítések, szabadítások

A migrációs nyomás – az IBH és a határozott büntetőjogi fellépés együttes hatására – napok alatt más útvonalra tevődött át, így az őrizetek elrendelése lecsökkent. A hosszabbítások mellőzésével, a létszám mind a rendőrségi őrzött szállásokon, mind a bv. intézetekben mérséklődött, így figyelembe véve az időjárás rosszabbra fordulását,

ami hatással volt a migránsok mozgására is, 2015. november végétől lehetőség nyílt fokozatosan kivonni az egyes körleteket a célfeladat végrehajtása alól. Az egyes helyszínek teljes részvétele az elhelyezésben – az első befogadástól az utolsó szabadításig (átadásig) – az alábbiak szerint alakult:

Szegedi Fegyház és Börtön:	2015.09.25-től 2016.01.11-ig
Állampusztai Országos Bv. Intézet	2015.09.30-tól 2015.11.25-ig
Pálhalmai Országos Bv. Intézet	2015.10.04-től 2015.12.01-ig
Közép-dunántúli Országos Bv. Intézet	2015.10.02-től 2015.12.08-ig
Szombathelyi Országos Bv. Intézet	2015.09.25-től 2015.12.16-ig
Váci Fegyház és Börtön	2015.09.28-tól 2016.01.05-ig

Az átadások minden esetben az ORFK-val folytatott előzetes egyeztetés szerint, a rendőrségi szállítójárművek igénybevételel történtek, a bv. intézetek a keletkezett iratokat, letéteket rendben átadták az őrizet további foganatosítása céljából.

Összegzés

A fent leírtakat összegezve ki kell emelni, hogy a meghatározott célfeladatot a büntetés-végrehajtás felkészülten, jogszerűen és eredményesen látta el. Ennek érdekében természetesen mind személyi, mind anyagi oldalon komoly erőforrásokat mozgósított, és kismértékben az alapfeladatait is átstrukturálta. A megfelelő előkészítés, szervezés és végrehajtás hatására azonban az idegenrendészeti őrizetek elhelyezése és ellátása az alapfeladatok vonatkozásában sem jogsérelmet, sem feladatmulasztást nem eredményezett, ami elsősorban a magasra delegált tevékenységirányításnak és a közreműködő személyi állományi tagok jó színvonalú szolgálatellátásának tudható be. A célfeladatok végrehajtása megmutatta, hogy a Büntetés-végrehajtási Szervezet gyorsan és hatékonyan alkalmazkodik a felmerülő kihívásokhoz, eszközrendszerét eredményesen alakítja az adott feladatokhoz.

Jelen anyag készítésekor két korábbi helyszínen (a Szegedi Fegyház és Börtön nagyfai objektumában, valamint a Váci Fegyház és Börtönben) ismét elhelyezésre kerülnek idegenrendészeti őrizetek, mivel a nagyobb nemzetközi figyelem elmúlása, és a szomszédos országok Magyarországhoz hasonló válaszlépései alapján ismét megnövekedett létszámú migráns lépi át jogosulatlanul az államhatárt. Ennek megfelelően 2016. február 02-ai kezdettel a Bv. Szervezet és a kijelölt bv. intézetek továbbra is támogatást nyújtanak a rendőrségi őrzött szállások túltelítődése esetén.

A 2016. május 12-ei létszámadatok alapján a végrehajtásra kijelölt bv. intézetekben mindösszesen 107 fő – zömében marokkói és algériai származású – idegenrendészeti őrizetes személy elhelyezését és ellátását biztosítjuk, problémamentesen.

A végrehajtás során az előző időszakban felgyülemlett tapasztalatokat, és az alábbiakban rögzített javaslatokat indokolt figyelembe venni:

- A személyi állomány következetes fellépése és határozott követelménytámasztása, a környezet állagmegóvása kiemelten fontos, mind az általános rend megőrzése, mind pedig a rendkívüli események megelőzése szempontjából.
- A csapatjátékot – ezek közül is a futballt – kifejezetten szeretik és igénylik az őrizeteseik. Ebből kiindulva ajánlott lehet a drága beltéri eszközök helyett inkább kültéri sportlehetőséget biztosítani, növelve a szabadtéri programok időtartamát, figyelemmel az időjárási viszonyokra.
- Az őrizeteseik anyanyelvét beszélő fogvatartottak bevonása a kommunikációba igen hatékonyan bizonyult, az elítéltek örömmel segítettek honfitársaiknak, az őrizeteseik pedig elfogadták és megtartották az így átadott utasításokat.
- Az őrizeteseik között kiválasztott vezetőhöz történő hozzáállás különösen fontos, mivel a vele való kommunikáció és jó kapcsolat nagyban tehermentesítheti a bv. személyi állományt.
- Az eltérő kulturális, vallási szokásokból és életritusból eredő sajátosságokat a napirendek kialakításánál, és az egyes tevékenységek (pl. szabad levegőn tartózkodás) tervezésénél érdemes figyelembe venni. Aktualitás szerint fokozott figyelmet kell fordítani a közelgő – 2016. június 06-án kezdődő – ramadán ünnepre való felkészülésre.
- Az őrizeteseik speciális élethelyzetéből adódóan mindenképpen indokolt az internetes kommunikációs lehetőség folyamatos biztosítása, amennyiben ez nem jelent közvetlen veszélyt a bv. intézet rendjére.
- Annak következetes elhatárolása és kommunikációja kiemelten fontos, hogy az őrizeteseik nem a bv. intézet alapfunkcióival kapcsolatban kerültek befogadásra és elhelyezésre, hanem a veszélyhelyzet adta jogi lehetőség alapján kialakított őrzött szállásra kerültek.
- Az őrizeteseiknek szolgáltatást nyújtó civil szervezetek megkeresése indokolt lehet a normál fogvatartotti populáció ilyen ellátása érdekében is, amennyiben ezt az adott bv. intézet vezetése hasznosnak értékeli.

Fotó: Fekete Attila

DIGITÁLIS TECHNOLÓGIÁK A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSBAN

A jelen tanulmány kiindulópontját az a feltevés jelenti, hogy az a börtönkörnyezet, amely a fogvatartottakat távol tartja a digitális világtól, hátrányosan befolyásolja reintegrációjuk sikerét. Ezen feltevésre tekintettel bemutatja azokat a börtönügyi kísérleteket, amelyek a különféle digitális technológiák alkalmazására, büntetés-végrehajtásba történő beültetésére irányulnak. Így ismerteti többek között a fogvatartottak elektronikus levelezésének, a videó-látogatásoknak, az internethez való hozzáférésnek a modelljeit, érinti az ún. telemedicina kérdését, illetve bemutatja azt a belga kezdeményezést, amely egy igen szerteágazó digitális platformot nyújt a fogvatartottaknak.

In the present study the starting assumption was that the type of prison environment which keeps the inmates away from the digital world adversely influences the success of their reintegration. From this starting point we describe those penitentiary experiments that aim to apply different digital technologies and to implement them for the prison conditions. For example the study details the concept of prisoners' e-mail correspondence, video-visits and access to Internet, furthermore it addresses the topic of the so called telemedicine, and over and above the article describes the Belgian initiative, which offers a very diverse digital platform for the detainees.

Napjaink digitális társadalma számára szinte elképzelhetetlen a mindennapi élet például a mobiltelefonok, illetve az egyre „okosabb” telefonok, avagy az internet, az e-mailek használata nélkül. A „hálózati társadalom” korának embere „információra éhes”, így az innovatív technikák könnyűszerrel utat találnak maguknak. Kizárhatóak-e ebből a digitális társadalomból a fogvatartottak? Összeegyeztethető-e egymással a börtönkörnyezet és a digitalizált világ?

Nem nehéz belátni, hogy a fogvatartottak kommunikációhoz, a külvilággal való kapcsolattartáshoz való jogával áll szemben a börtönök rendjének, biztonságának követelménye. Tekintettel arra, hogy a sikeres reintegráció fontos szegmense a külvilággal való megfelelően ápoltság, a modern kommunikációs technológiák alkalmazása úgy is felfogható, mint ennek a sikernek a lehetséges eszköze. Természetesen e körben sem a teljes körű hozzáférés biztosításáról van szó, hanem például olyan szelétről a webnek, illetve a média-alkalmazásoknak, amelyek a sikeres reintegrációhoz járulnak hozzá bizonyos készségek elsajátításával, így adott esetben az online munkakeresés, vásárlás megismertetésével. Hivatkozhatunk a normalizáció alapelvére is, amely szerint a börtönkörülményeket – amennyire csak lehet –, közelíteni kell a szabad társadalom feltételeihez. De figyelembe kell venni e kérdéskör olyan aspektusait is, mint az új technológiák bevezetésének és alkalmazásának költségei, nem utolsósorban pedig felvetődik a bv. személyzet ezzel összefüggő munkaterhelése, sőt leépítése is.

A Jewkes és Johnston szerzőpáros¹ már 2009-ben úgy írta le a kommunikációs technológiák és az információk elérésének hiányát, mint a modern szabadságvesztés jellegzetes büntetését, amely egyúttal új szintjét teremti meg a börtön és a társadalom eltávolodásának, és hozzájárul a fogvatartottak társadalmi kirekesztéséhez. Véleményük szerint ezért támogatni kell például a számítógépek által közvetített kommunikációt, mert az része magának a kommunikációhoz való jognak.

Warren² megfogalmazása szerint a társadalmi kirekesztés digitális kirekesztéshez is vezet, ami pedig állandósítja és súlyosbítja az egyén társadalmi kirekesztettségét. Branstetter³ ugyancsak úgy foglal állást, hogy a digitális technikák hiánya igazságtalanul tagadja a fogvatartottak alapvető életvezetési képességét, a meglévők mellé további korlátokat emel, és egyúttal támogatja a visszaesést is. Nézete szerint a digitális világ korlátozásával ugyanis nemcsak a fogvatartottak azon képességét tagadjuk, hogy életben maradjanak egy olyan kultúrában, amely nélkülük terjeszkedik, hanem azt a képességüket is, hogy megküzdjenek a börtönbeli élettel.

Bernd Maelicke⁴ szintén szükséges szociális készségként fogalmazza meg az internet- használattal összefüggő tudást, és úgy véli, egy olyan büntetés-végrehajtási intézet, amely nem ajánl a fogvatartottak számára valamilyen formában hozzáférést a webhez, az többé már nem elfogadható.

Végül megjegyeznénk, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága 2016. január 19-i döntésében⁵ úgy foglalt állást, hogy az Európa Tanács tagállamai nem kötelezhetők a fogvatartottak internethez való hozzáféréseinek biztosítására. Abban az esetben

1 Jewkes, Y., Johnston, H. (2009) p. 132-143.

2 Warren, M. (2007) p. 379.

3 Branstetter, G. (2015).

4 PriSec (2013)

5 Kalda v. Estonia, application no. 17429/10.

azonban, ha a fogvatartó állam engedélyezi a hozzáférést, akkor meg kell indokolja, hogy meghatározott oldalak elérését milyen okkal utasítja vissza.

Az elektronikus levelezés mint modern kommunikációs technológia

Általánosságban elmondható, hogy a postai úton történő levelezést mind jobban kiszorító e-mailek egyre nagyobb elfogadottságnak örvendenek a börtönkörnyezetben is. Angliában például 2006-ban Dorsetben a Guys March büntetés-végrehajtási intézetben alkalmazták először az „e-mail a fogvatartottnak” elnevezésű szolgáltatást, amelyet egy ex-fogvatartott indított útjára.⁶

Fontos hangsúlyozni, hogy nem a felek közötti közvetlen e-mailezésről van szó, mivel a fogvatartottak a számukra érkező elektronikus levél kinyomtatott változatát kapják meg, miután annak tartalmát a hagyományos levelekhez hasonlóan a büntetés-végrehajtás ellenőrizte. Ez a megoldás két kétségtelen előnnyel bír a végrehajtó intézetek számára: egyrésztől ugyanis kizárható, hogy a levél olyan tárgyat tartalmazzon, ami jogszerűen nem lehetne az elítélt birtokában, másrésztől a kézírással szemben az elektronikus változat könnyebben kezelhető. A levél küldője szempontjából pedig a gyorsaság mellett nem elhanyagolható szempont az e-mailek kedvező költségvonzata, tekintve, hogy a szolgáltatás levelenként 35 pennybe kerül, ami olcsóbb, mint a postai úton történő kézbesítés, illetve a telefonálás. A rendszer további 25 pennyért értesítést küld a feladónak, hogy az üzenetét megkapták. Fontos megemlíteni, hogy az angol modellben a fogvatartott oldalán semmilyen költség nem jelentkezik, illetve díjmentes a szolgáltatást alkalmazó büntetés-végrehajtási intézet számára is. Az is lényeges körülmény, hogy az elektronikus levelezés nemcsak a fogvatartott és családtagjai, valamint a barátokkal való kapcsolattartást szolgálja, hanem abba bekapcsolódtak többek között a pártfogói szolgálatok, a jogi szakemberek, alkohol- és drogtanácsadói központok.

A kezdeti kísérleti periódust követően a szolgáltatás alkalmazását kiterjesztették Anglia, Wales és Skócia bv. intézeteire, amely jelenleg szinte minden fogvatartási helyen elérhető. A következő lépés 2010-ben a fogvatartottak által küldött levelek elektronizálása volt, amely azonban nem a számítógéppel írt levelek elektronikus úton történő elküldését jelenti, hanem a fogvatartottak kézzel írt leveleinek beszkennelését és eljuttatását az érintettekhez.

Az Egyesült Királyság területén az első büntetés-végrehajtási intézet, amely teljes körűen alkalmazta az elektronikus szolgáltatást, a skóciai Kilmarnock volt. Noha növekszik a szolgáltatást mindkét fél irányába biztosító intézetek száma, még viszonylag kicsi a lefedettség.⁷ Így alkalmazására jelenleg 20 intézetben van lehetőség.⁸

6 Az ötlet hátterében az állt, hogy hosszú napokat várt hozzátartozói leveleire. A fogvatartása alatt elvégzett egy számítógépes kurzust és szabadulása után 2006 márciusában elindította az emailprisoner.com weboldalt. [http://www.hampshirechronicle.co.uk/news/business/2107835.Ex_inmate_turns_businessman_/](http://www.hampshirechronicle.co.uk/news/business/2107835.Ex_inmate_turns_businessman/)

7 Knight, V. (2015) p. 5.

8 <https://emap.unilink-technology-services.com/index.cfm>

Végül megjegyezhető, hogy a liverpooli börtön azonban 2015 decemberében leállította a fogvatartottak általi e-mail küldést arra hivatkozással, hogy megnövekedett munkaterhet jelent a személyi állomány számára. Az intézet fogvatartottai továbbra is kaphatnak elektronikus levelet, de arra válaszolniuk telefonon, vagy hagyományos levélben lehet.⁹

Az Amerikai Egyesült Államokban szövetségi szinten 2007 óta alkalmazzák a TRULINCS névre elkeresztelt számítógépes rendszert, ami biztosítja annak a lehetőségét, hogy a fogvatartottak elektronikus üzeneteket kapjanak, illetve fogadjanak. A fogvatartottak csak e rendszeren keresztül kaphatnak és küldhetnek üzenetet, míg a levelezőpartnereknek a Corrlinks.com internetes felületet kell használniuk a kapcsolattartás ezen formájához. A levelezéshez minden alkalommal be kell jelentkezni erre az internetes felületre, akár a fogvatartottnak küldött, akár tőle érkező e-mailről van szó. Az üzenetet tehát nem fogják közvetlenül megküldeni a hozzátartozó/levelezőpartner személyes e-mail fiókjába, hanem oda csak egy új üzenetre vonatkozó értesítés fog érkezni.

Az elektronikus üzenetek küldése és fogadása csak a jóváhagyott névjegyzékben feltüntetett személyek vonatkozásában engedélyezett. A levelezésnek e formája a fogvatartott kérelmére indul, amelynek jóváhagyása esetén a rendszer egy üzenetet küld a levelezőpartnernek. Ebben az érintettnek lehetősége van visszautasítani az elektronikus levelezést, akár a jövőre nézve is, illetve a nemleges válasz vonatkozhat bármely szövetségi fogvatartottal való esetleges jövőbeli e-mail váltásra is.¹⁰ A kontaktszemélyek emellett bármikor megszakíthatják a levelezést a fogvatartottal, vagy a rendszer által blokkolhatják a fogvatartottól érkező e-maileket.¹¹

A bv. intézetek az elektronikus leveleket ellenőrzést követően továbbítják a fogvatartottaknak, ami időben hozzávetőlegesen egy óras kézbesítést jelent, míg a fogvatartotti levelek esetében körülbelül 20 percet.

A rendszer 13.000 karakterre (kb. 2000 szóra) korlátozza az e-mailek terjedelmét, ugyanakkor az elektronikus üzenetek számát illetően nincs megkötés, ezért a megengedett karakterszám átlépése esetén egy másik e-mail küldhető.¹²

Fontos előírás, hogy az e-mail nem tartalmazhat csatolmányt, képet, hangfelvételt. A rendszer díjalapú, de ennek megfizetése csak a fogvatartottakat terheli, a levelezőpartner számára ingyenes.¹³

Finnországban 2015 óta van lehetőség arra, hogy a zárt büntetés-végrehajtási intézetekben büntetésüket töltő fogvatartottak¹⁴ e-mailt kapjanak. Ezzel az intézkedéssel a finn büntetés-végrehajtás nem titkolt célja az volt, hogy megfeleljen a finn büntetés-végrehajtási törvény 2015 májusában hatályba lépő módosításának, amely jobb kommunikációs lehetőségeket ajánl a családtagoknak, barátoknak.¹⁵ A zárt in-

9 Samuelson, K. (2015)

10 <http://wysk.lamp.uscourts.gov/ex-offender-suggestions/trulincs-inmate-computer-system-w-y-s-k/>

11 <https://www.bop.gov/inmates/trulincs.js>

12 Zoukis, C. (2015)

13 <http://www.corrlinkssupport.com/how-to-email-federal-prisoner-using-corrlinks/>

14 A reform azért csak a zárt fogvatartó helyeket érinti, mivel Finnországban a nyitott büntetés-végrehajtási intézetek engedélyezik a fogvatartottak számára a létesítmény elhagyását, így ők a börtönön kívül használhatják az internetet.

15 <http://www.prisonerseducation.org.uk/news/blog-finnish-prisons-go-online>

tézetekben elhelyezett elítéltek számára korábban a klasszikus kapcsolattartási formák, azaz a levelezés, a telefon, illetve a látogatások álltak rendelkezésre. Az angol megoldáshoz hasonlóan a finn fogvatartottak sem a számítógép monitorjáról olvashatják az üzenetet, hanem a kinyomtatott változatot számukra a börtön személyzete fogja átadni.¹⁶ A finn büntetés-végrehajtás 2016. év végére tervezi annak bevezetését, hogy a fogvatartottak küldhessenek is elektronikus úton levelet.

Videólátogatások

A videólátogatások alatt interaktív videókommunikációt kell érteni, amely vagy a már bevált videokonferencia-technológiát alkalmazza, vagy olyan virtuális software programokon alapul, mint például a Skype. Annak függvényében, hogy a látogatásokra helyileg hol kerül sor, a videó látogatásoknak alapvetően három modellje különül el egymástól. Egyrészt létezik a közösségi modell, amelynek lényege, hogy a büntetés-végrehajtási intézettel együttműködve a látogatók lakóhelye szerinti közintézmények adnak otthont a videó-beszélgetéseknek. Másodsorban a videó-beszélgetés/látogatás lebonyolítható a látogatók saját lakhelyén, illetve működik a végrehajtási modell, amelynél a végrehajtási intézetben, de nem személyesen kerül sor a látogatásra.¹⁷

Ennek a büntetés-végrehajtási közegben történő bevezetésére elsőként az USA-ban került sor az 1990-es években. Michigan állam büntetés-végrehajtása egyike volt a programot legkorábban alkalmazó végrehajtásoknak.¹⁸ 2014-ben 43 tagállamban, több mint 500 fogvatartási helyen biztosították.¹⁹ Jellemzően kísérleti programként indították el a családdal való kapcsolattartás elősegítésére. Ez a fajta kommunikációs megoldás többek között lehetővé teszi a külvilággal való kapcsolattartást olyan esetekben, amikor a távolság, a költségek vagy más tényezők (például időskor, egészségügyi állapot vagy a fogvatartott elkülönített elhelyezése) a személyes találkozásokat akadályozzák, illetve egyúttal a hagyományos találkozások kiegészítésére is szolgál.

Annak ellenére, hogy viszonylag hosszú idő telt el a bevezetés óta, relatíve kevés információ van a hatékonyságára nézve részint önálló, részint pedig a személyes látogatásokkal való együttes alkalmazását tekintve. Az e tárgykorban folytatott kezdeti vizsgálatok²⁰ egyrészt azt sejtették, hogy a videó-látogatások gyors elterjedése és népszerűsége nyomán csökkeni fog a felek közötti hagyományos látogatások száma. Ezzel szemben mások úgy vélekedtek, hogy éppen ellenkező hatást vált ki, nevezetesen pozitívan befolyásolja a személyes látogatásokat, tekintettel arra, hogy javítja a családdal és a barátokkal való kapcsolattartást. Napjainkban úgy tűnik, hogy a személyes és a videó-látogatásokat egyaránt biztosító börtönkörnyezet nemcsak megőrzi azokat az előnyös vonásokat, amelyekkel a személyes látogatások rendelkeznek, hanem azokat tulajdonképpen kiegészíti, lehetőség szerint növeli.

16 Criminal Sanctions Agency (2015)

17 U.S. Department of Justice, National Institute of Corrections (2014) p. 23.

18 U.S. Department of Justice, National Institute of Corrections: (2014) p. 5.

19 Rabuy, B., Wagner, P. (2015) p. 4.

20 Vö.: Campbell, D. (2012)

A családi kötelekek megtartása, illetve erősítése mellett ugyancsak pozitívumaként említhető, hogy előidézheti a költségek csökkentését, amennyiben a személyi állomány kevesebb munkaórát kell, hogy fordítson például a fogvatartottak mozgására, a látogatások, látogatók ellenőrzésére, tiltott tárgyak keresésére.²¹ New York államban a Westchester megyei fogda 2011-ben például becslések szerint 400.000 dollárt takarított meg azzal, hogy a videó-látogatások révén csökkentek az óvadéki látogatások, a fogvatartottak utaztatásai és egyúttal a személyi állomány ezzel kapcsolatos munkaterhe is.²²

A személyes találkozások számának visszaesése esetén enyhülhet a látogatási központok túlszűfolttsága is, amely kedvezően befolyásolhatja a látogatók, a személyi állomány és a fogvatartottak biztonságérzetét is. Ha pedig kevesebb fogvatartott mozgásával kell számolni, a végrehajtási személyzet nagyobb figyelmet szentelhet a rend és a biztonság fenntartására.

Ez a viszonylag új kommunikációs megoldás a látogatási órák rugalmas ütemezését teszi lehetővé. Különösen alkalmas lehet például az iskoláskorú gyermekekkel kapcsolatban, tekintettel arra, hogy ők a hagyományos látogatási órák alatt általában az iskolában vannak. Emellett egyes esetekben a videó-látogatások a személyes látogatásokat kiegészítve mint további kapcsolattartási lehetőség vehetők igénybe.

Az előnyös vonások körében fontos kiemelni azt is, hogy ez a kommunikációs csatorna nemcsak a családtagokkal, barátokkal való kapcsolatok fenntartását teszi lehetővé, hanem a különféle közösségi szolgálatokkal, munkáltatókkal való kapcsolatfelvételt is szolgálja, így elősegíti a társadalomba való visszailleszkedést és hozzájárul a visszaesés csökkenéséhez.²³

A számtalan kedvező vonás mellett a videó-látogatások korlátokkal is rendelkeznek, így nem minden esetben alkalmas kommunikációs eszközök. Ilyen korlátot jelenthet többek között, ha a családtagok nem rendelkeznek saját számítógéppel vagy megfelelő internet-kapcsolattal. Ebben az esetben tehát számukra a közösségi vagy a végrehajtási modell jöhet számításba, ami azonban utazással, utazási költségekkel jár. Az otthoni videó-látogatások emellett nem ingyenesek: az egyes büntetés-végrehajtási intézetek különböző díjakkal,²⁴ és időtartamokkal biztosítják a kommunikációt, de a legtöbb látogatás 30 perc tartamú.²⁵

Az internethez való hozzáférés

Köztudott, hogy a világhálóhoz való hozzáférés egyre meghatározóbb része sokak mindennapi életének, így digitalizált világunkban egyre nehezebb boldogulni az internet használata nélkül. A Reisdorf – Jewkes szerzőpáros három angliai büntetés-végrehajtási intézetben végzett kutatása²⁶ azt támasztotta alá, hogy az online, és

21 U.S. Department of Justice, National Institute of Corrections (2014) p. 10.

22 County Department Wins Three Awards, Westchestergov.com; www3.westchestergov.com/news/4210-county-departments-win-three-awards.

23 U.S. Department of Justice, National Institute of Corrections (2014) p. 3-19.

24 JPay: Availability & pricing, <http://www.jpays.com/pavail.aspx>

25 JPay: Video Visitation, <http://www.jpays.com/PVideoVisit.aspx>

26 Reisdorf, B.C., Jewkes, Y. (2016) p. 771-786.

a közösségi médiához való hozzáférés hiánya, illetve korlátozottsága a legtöbb fogvatartott számára egyet jelent a társadalmi kirekesztettséggel. Erre tekintettel meglátásuk szerint különösen előnyös lehet az ellenőrzött hozzáférés biztosítása azon fogvatartottak számára, akik nem jelentenek nagy veszélyt a társadalomra, különös tekintettel a rehabilitáció és a szabadulás fázisában.

A kutatás rámutatott, hogy a fogvatartottak körében a kíváncsiság és a lelkesedés mellett éppúgy jelen volt a fenntartás, illetve a félelem is az internet-alapú technológiákkal kapcsolatban. A vizsgálatba vont hosszú tartamú büntetésükből szabadulók például úgy nyilatkoztak, hogy a digitális technológiákkal összefüggő ismeretek hiánya megbélyegzi őket és további stresszhelyzetet eredményez számukra egy olyan világban, amely drámaian megváltozott börtönéveik alatt. A büntetés-végrehajtási személyzet pedig, noha felismerte a korlátozott hozzáférés biztosításának potenciális előnyeit, mégis vonakodóan állt hozzá az internet alkalmazásához, hivatkozva a rend és a biztonság fenntartásának követelményére és elsődlegességére.

A személyi állomány hozzáállása összhangban van az angol börtönszolgálat releváns végrehajtási utasításával,²⁷ amely a fogvatartottak korlátozott internethez való hozzáférést csak akkor engedélyezi, ha azt az egyedi esetek kockázatának kiértékelése előzi meg. Emellett az utasítás alapján az internet elérésével kapcsolatban ugyancsak irányadó a kommunikáció bármely formájának alkalmazása során követendő alapelv, azaz az áldozat védelme, és az olyan információk megosztásának megelőzése, amelyek bűncselekmény elkövetését vagy a fogvatartottak szökését célozzák.

A világháló elérésének korlátozottsága Angliában így egyrészt az internetes oldalakhoz való korlátozott hozzáférést jelenti, másrészt pedig, hogy a szolgáltatás nem biztosított valamennyi fogvatartott számára. Amennyiben a büntetés-végrehajtás engedélyezi a hozzáférést, az a fogvatartott tanulásának, szabadulás utáni letelepedésének, munkábaállásának és egészségvédelmének támogatására irányul. A részben vagy egészben online működő virtuális campusok például a fogvatartottak tanulását elősegítendő, az oktatási részlegek számítógépes termeiben engedélyezik korlátozott tartalmak elérését. A gyakorlatban ugyanakkor számos büntetés-végrehajtási intézetnek gondot okoz a szélessávú internethez való hozzáférés biztosítása, ami a szolgáltatás akadozottságát eredményezi.²⁸

Norvégiában az „Internet a fogvatartottaknak” elnevezésű hálózat valamennyi büntetés-végrehajtási intézetben biztosított.²⁹ Ennek háttérben az áll, hogy a fogvatartottak 40-50%-a részt vesz valamilyen oktatási programban. Ezen oktatási programok az olvasás, az írás, a beszédkészség és a számolási készségek mellett ugyancsak alapvetőnek tekintik az információs és kommunikációs technológiák elsajátítását. Az ország az internet szolgáltatásának egy centralizált megoldását követi, így valamennyi számítógép egyidejűleg ellenőrzés alatt tartható. Ezen biztonsági ellenőrzés ellenére egyes fogvatartottak – így például a túlságosan veszélyes megítélésű rabok – eltilthatók a rendszerhez való hozzáféréstől.

További korlátot jelent, hogy szűrőket alkalmazva nem engedélyezett valamennyi weboldal használata, illetve a rendszer blokkolja az olyan oldalakat, amelyek kábító-

27 HM Prison Service: Prison Service Order, Order number 9010.

28 Knight, V. (2015) p. 7.

29 Monteiro, A., Leite, C., Barros, R. (2015) p. 1042.

szerral, pornográfiával vagy új bűncselekmények elkövetésével kapcsolatosak. Az internet-szűrő több mint 100 különböző kategórián (például oktatás, hírek, közösségi hálózatok, sport) nyugszik. Ezek egy része a fogvatartottak számára nyitott (például oktatás és hírek), míg mások blokkoltak (például közösségi háló). Emellett az egyes weboldalakat több kategóriába sorolják, így például a „Vadászok” magazin a hobbi és a rekreáció kategóriában is szerepel, de amennyiben az újság fegyvereket mutat be, a fegyver kategóriában ugyancsak feltüntetésre kerül. Utóbbira tekintettel adott weboldal blokkolásra kerül.

Az internethez való hozzáférés emellett különbséget tesz a fogvatartó intézetek biztonsági besorolása alapján is. Amennyiben ugyanis magas biztonsági kategóriába sorolt az intézet, akkor a fogvatartottak számára hozzávetőlegesen 20 kategória nyitott, míg az alacsony biztonsági fokozatú intézetekben ennek a duplája. A magas biztonsági kategóriába sorolt börtönökben kommunikációs szűrőt is alkalmaznak, amely blokkolja az interneten történő kommunikációt.

A norvég modell egyedüli keresőprogramként a Google-t engedélyezi a fogvatartottak számára. Működését tekintve a Google felületén keresztül keresés eseménynaplóit a börtön személyzete olvassa el, amely információt ad számukra a keresés dátumára, idejére, a számítógépre, a használó nevére és természetesen magára a keresésre vonatkozóan. A rendszerhez való hozzáférés előfeltétele, hogy a fogvatartott aláírjon egy nyilatkozatot, amelyben egyebek mellett azt vállalja, hogy nem kutat az interneten másik fogvatartottról, a börtön személyzetről és a tanárokról.³⁰

Az Amerikai Egyesült Államok egyes tagállamaiban napjainkban már arra is van lehetőség, hogy a fogvatartottak, illetve hozzátartozóik kifejezetten fogvatartottak számára kifejlesztett táblagépeket vásároljanak, amelyeken keresztül tarthatják a kapcsolatot szeretteikkel. A JPay telekommunikációs cég által 2010-ben piacra kerülő JP4 mini táblagépek alkalmazásának lehetősége igencsak megosztó volt, mivel egyes szakértők szerint a technológia integrálása a börtönökbe szükségszerű, míg az ellenzők – így például az áldozatvédők – a közbiztonság veszélyeztetését látták a lépésben. A gyártó megpróbálta minimalizálni a kockázatot azzal, hogy csak meghatározott funkciók (zene, játékok) tölthetők le. A táblagép segítségével küldött e-maileket, illetve bármely csatlománnyal pedig a büntetés-végrehajtás ellenőrzi.³¹

2015-ben már 11 USA tagállam büntetés-végrehajtási intézetében volt hozzáférhető az eszköz a fogvatartottak számára. Ugyanezen évben pedig elkészült az új modell, a JP5 mini, amely lehetővé teszi az e-mailek mellett videó-felvételek elküldését, pénzáttalást és a korábbi készülékekkel szemben képes a vezeték nélküli hálózatokhoz kapcsolódni. A WIFI hozzáférés ugyanakkor csak akkor biztosított, ha azt a büntetés-végrehajtási intézet engedélyezi. Az e-mailek, valamint a videó-üzenetek elküldéséhez az érintett félnek alkalmanként 40 centet kell fizetnie. A kommunikáció a JPay web platformján keresztül vagy a JPay alkalmazás letöltésével történhet. A gyártó szerint a készülék biztonsági rendszertöltője nem teszi lehetővé más operációs rendszer installálását, és a fogvatartottak nem tudják manipulálni a platformot.³² Mind a

30 Hansen, B. D. (2012) p. 11-15.

31 Railey, K. (2013)

32 Bhattacharya, A. (2015)

bejövő, mind pedig a kimenő kommunikációt a börtönszemélyzet ellenőrzi manuálisan és engedélyezi egyenként.

A polikarbonát műanyag készülék víz-és ütésálló, így abban a gyártó szerint nem lehet illegális tárgyat az intézetbe becsempészni, és törésállóságának köszönhetően fegyverként sem használható fel.³³

Az egészségügyi ellátás új dimenziója: telemedicina

Napjainkban egyre inkább fellelhetők az olyan egészségügyi szolgáltatások is, amikor a beteg, illetve az egészségügyi ellátást biztosító személy nem találkoznak közvetlenül, hanem online, a képernyőn keresztül történik a diagnosztizálás, a tanácsadás, illetve a terápiás eljárás. A telemedicinának elkeresztelt új technológia immár megtalálható a börtönkörnyezetben is. Amíg az USA-ban széleskörű alkalmazásról lehet beszélni, addig európai viszonylatban a 28 EU tagállamból 11-ben van jelen, elsősorban az észak- illetve nyugat-európai országokban.³⁴

Az Egyesült Királyságban például jelenleg 12 büntetés-végrehajtási intézet 23 szakterületen biztosítja a szolgáltatást a fogvatartottaknak.³⁵ Az eljárás az alapellátás mellett lehetővé teszi, hogy a börtön egészségügyi személyzete akut ellátást igénylő helyzetekben szakorvosi tanácsot kérjen, illetve megerősítse a diagnózist vagy újat állítson fel. Többek között dietetikusok nyújtanak virtuális konzultációt az egészségügyi létesítményben, illetve a börtön egészségügyi központjában elhelyezett videokonferencia-eszközök segítségével. Szükség esetén a dietetikusok vizsgálatot is végezhetnek közeli felvételt rögzítő kézi kamera alkalmazásával.

E technológiai megoldás nemcsak gyorsabb konzultációt tesz lehetővé, hanem költséghatékony is azáltal, hogy csökkenti a fogvatartottak kórházba szállításával, kíséretével, felügyeletével kapcsolatos költségeket.³⁶ Egy, a fiatalokú fogvatartottak körében végzett kutatás³⁷ például igazolta, hogy a várakozási idő a telemedicina alkalmazásával 57%-kal csökkent, köszönhetően többek között a szállítási procedúra, illetve a szállítások miatti késések elmaradásának. A vizsgálat egyúttal arra is rámutatott, hogy a program révén szignifikánsan javult a kezelésekhez való hozzáférés, így az ambuláns látogatások száma 40%-kal nőtt, míg a sürgősségi ellátásokban 7%-os visszaesés mutatkozott.

Davies és kollégái tanulmánya³⁸ pedig azt igazolta, hogy az eljárás kiválóan alkalmazható pszichiátriai rendellenességek esetén is. A kezelés korai megkezdése mellett a telemedicinával javult az ellátás színvonala, és egyúttal csökkent a beteg kórházban tartózkodásának tartama.

33 Gondhia, N. (2015)

34 Andriolo, V. (2015)

35 Airedale NHS Foundation Trust: Telemedicine in prisons. <http://www.airedale-trust.nhs.uk/services/telemedicine/telemedicine-in-prisons/> Az Angliai alkalmazásról bővebben Shah, S. (2014)

36 Airedale NHS Foundation Trust: Help for prisoners. <http://www.airedale-trust.nhs.uk/services/telemedicine/case-studies/help-for-prisoners/>; Wotton, R. (1996)

37 Fox, K. C., Somes, G. W., Waters, T. M. (2007) p. 161-167.

38 Davies et al. (2012), hivatkozva Pfortmuellera, C. A. et al. (2013)

Az új technológia vitathatatlan előnyei mellett Wallace és kollégái³⁹ arra hívják fel a figyelmet, hogy az eredményesség kulcsa az „emberi részben”, a felek közötti kommunikációban van. Példaként a Görögország által 1999-ben bevezetett telemedicina sikertelenségére utaltak, ahol a legfőbb akadályt az egészségügyi rendszer rugalmatlansága és a büntetés-végrehajtás bürokráciája jelentette.⁴⁰ Az Amerikai Polgárjogi Szövetség Nemzeti Börtönprojektjének igazgatója pedig amerikai viszonylatban fogalmazta meg, hogy a telemedicina – olcsósága miatt – a börtönkörnyezetben mértéktelenül és nem megfelelően kerül alkalmazásra: az eljárást ugyanis gyakorta a helyi személyzet helyett és nem annak kiegészítésére használják.⁴¹

A Prison Cloud-modell

Belgiumban a börtönnépesség növekedésére reagálva 2008-ban négy új büntetés-végrehajtási intézetet építettek a magánszférával együttműködve.⁴² Ezen intézmények a fogvatartottakkal való bánásmód sajátos megközelítésén és egy új technológiai megoldáson alapulva működnek. A „Börtönfelhő”⁴³ névre elkeresztelt program egy olyan számítástechnikai szolgáltatási platform a fogvatartottak számára, amely lehetővé teszi egyebek mellett, hogy a zárkájukból telefonáljanak, illetve videó-hívásokat kezdeményezzenek,⁴⁴ digitális TV-t nézzenek, videó játékokat játszanak, filmet kölcsönözzenek⁴⁵ vagy kommunikáljanak a végrehajtási személyzettel. Ezen a hálózaton keresztül kérhetnek időpontot az orvostól, vehetnek részt e-learning oktatásban,⁴⁶ relaxálhatnak, konzultálhatnak a jogi képviselőjükkel, megtekinthetik a róluk vezetett bűnügyi nyilvántartást⁴⁷ és megtervezhetik a napirendjüket is. Az elérhető alkalmazások között megtalálható még egy webshop, ahonnan ennivalót, cigarettát vásárolhatnak. Ezen standard applikációk mellett a platform további web alapú alkalmazásokat is befogadhat. Így jelenleg e-mail szolgáltatás is elérhető, amelyben az elektronikus leveleket a hagyományos levelekhez hasonlóan a börtön személyzete ellenőrzi.⁴⁸

Minden fogvatartott rendelkezik egy USB-Stickkel, egy felhasználónévvel, illetve jelszóval, de a rendszer korlátozott és ellenőrzött internetelérést biztosít.

A rendszer működtetői meggyőződéssel vallják, hogy a digitális platform segítségével a fogvatartottak nagyobb felelősséggel szervezhetik életüket és aktívabb szereplőivé válhatnak fogvatartásuknak, emellett hozzájárul, hogy reintegrációjuk a digitális társadalomba is sikeresebb legyen.

39 Wallace, D. L. et al. (2012) p. 465-480.

40 Bövebben Anogianakis et al. (2003) p. 4-7.

41 Ollove, M. (2016)

42 Prisons of the Future project (2015) p. 5.

43 Az elnevezés a számítástechnika egyik ágazatára, az ún. felhő alapú számítástechnikára utal. <http://www.ebo-enterprises.com/en/available-applications>

44 A tilalmi listán szereplő számok kivételével bárkit hívhatnak a nap 24 órájában, a hét minden napján.

45 Ez adott esetben felnőtt tartalmú filmek letöltését is jelenti. Tighe, S. (2016)

46 Az európai börtönökben folyó e-learning oktatásról lásd Hammerschick, W. (2010)

47 Belgiumban a fogvatartottaknak joguk van betekinteni a bűnügyi nyilvántartásukba, így az alkalmazással elszállításuk nélkül gyakorolhatják e jogukat. <http://www.ebo-enterprises.com/en/available-applications>

48 Knight, V. (2015) p. 6.

A rendszer elérése és a külvilággal való kommunikáció az egyes fogvatartottakra szabott. Így bár a szolgáltatások elviekben a nap 24 órájában, a hét minden napján elérhetőek, a fogvatartottak magatartása, a kockázat, illetve a szükségletek függvényében alkalmazásuk egyénenként engedélyezhető. A szolgáltatás időben és helyileg is korlátozható, illetve aktiválható.⁴⁹

A rendszer biztonságát egy NATO-hiteles platform biztosítja, így a személyi állomány által a fogvatartottak minden tevékenysége nyomon követhető bármely internet alapú készülékről.⁵⁰

Zárszó

A digitalizáció, az innovatív technológiai megoldások új kihívások elé állítják napjaink büntetés-végrehajtását. A felhasznált szakirodalom ismeretében kijelenthető, hogy megfontolt, lassú léptekkel ugyan, de a börtönközegbe is beszivárog a digitális technika. A külvilággal való kapcsolattartás hagyományos formáit részint kiegészítve, részint pedig helyettesítve jelennek meg új kommunikációs modellek. Ezek alkalmazása nemcsak a fogvatartottak sikeres társadalmi visszailleszkedését, hanem egyúttal a digitális társadalomba való beilleszkedését is szolgálja. A fogvatartottak eredményes oktatásához járulhat hozzá, ha a tanulási folyamat számítógépen, médiaalkalmazások felhasználásával történik.

Az úttörő szerepet felvállaló büntetés-végrehajtási intézetek tapasztalatai azt mutatják, hogy a rend és a biztonság követelményét szem előtt tartva nem ördögtől való az internet-elérés biztosítása, az elektronikus levelezés bevezetése, a videó-látogatások lebonyolítása, illetve, hogy egyebek mellett az egészségügyi ellátás színvonalának javulása érhető el a telemedicina alkalmazásától is.

Felhasznált irodalom

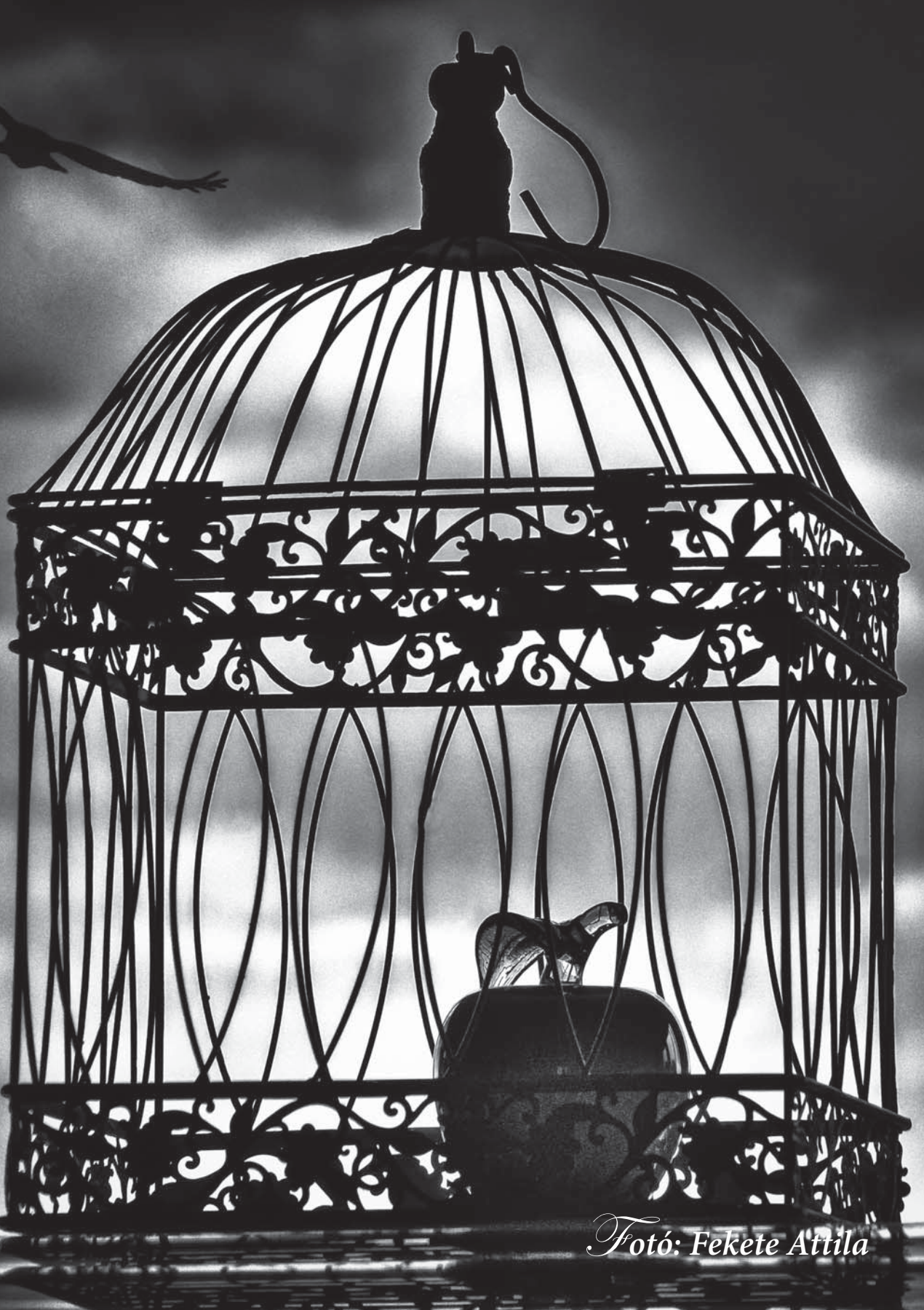
- Andriolo, Violetta (2015): Use of telemedicine in the European penitentiaries: a 2015 survey. *European Journal of Public Health* 2015/3.
http://eurpub.oxfordjournals.org/content/eurpub/25/suppl_3/ckv172.019.full.pdf
- Anogianakis et al.: Developing prison telemedicine systems: the Greek experience. *Journal of Telemedicine and Telecare* 2003/9.
- Bhattacharya, Ananya (2015): This is the tablet prisoners use. *CNNMoney*, July 23, 2015, <http://money.cnn.com/2015/07/23/technology/jpay-prison-tablet/>
- Branstetter, Gillian (2015): The case for Facebook in prison – why Internet access is a basic human right. *The Daily Dot*, Feb. 5, 2015. <http://www.dailydot.com/opinion/facebook-prisons-internet-access-human-right/>

49 EUROPRIS: Prisons of the future. Prison Cloud. <http://www.euopris.org/projects/prisons-of-the-future/>

50 EBO-Enterprises: Prison Cloud. <http://www.ebo-enterprises.com/en/prisoncloud>

- Campbell, Debbie (2012): Web-Based Inmate Visitation Improves Security and Access in Washoe County, Nevada. http://community.nicic.gov/blogs/national_jail_exchange/archive/2012/11/01/web-based-inmate-visitationimproves-security-and-access-in-washoe-county-nevada.aspx
- Criminal Sanctions Agency: Email can now be sent to prisoners in closed prisons. <http://www.rikosseuraamus.fi/text/en/index/topical/2015/12/emailcannowbesenttoprisonersinclosedprisons.html>
- Davies et al.: A hospital driven telepsychiatry initiative to improve patient care and reduce costs. *North Carolina medical journal*. 2012;73(3):228–30.
- EBO-Enterprises: Prison Cloud. <http://www.ebo-enterprises.com/en/prisoncloud>
- EUROPRI: Prisons of the future. Prison Cloud. <http://www.euopris.org/projects/prisons-of-the-future/>
- Fox, Karen C. – Somes, Grant W. –Waters, Teresa M. (2007): Timeliness and access to healthcare services via telemedicine for adloescents in state correctional facilities. *Journal of Adolescent Health* 41
- Gondhia, Nirave (2015): This is the tablet made for America’s prisons. *Android Authority* July 15, 2015, <http://www.androidauthority.com/this-is-the-tablet-made-for-americas-prisons-625662/>
- Hammerschick, Walter (2010): Report on e-learning in European prisons – Concepts, organisation, pedagogical approaches in prison education. *Learning Infrastructure for Correctional Services*, 23.12. 2010.
- Hansen, Bent Dahle (2012): Internet for inmates in Norway. In: *Strafvollzug und internet*. Wann kommt die erste e-mail aus dem Knast? Berlin
- HM Prison Service: Prison Service Order, Order number 9010.
- Jewkes, Yvonne – Johnston, Helen (2009): Cavemen in an Era of Speed-of-light Technology: Historical and Contemporary Perspectives on Communication within Prisons. *Howard Journal of Criminal Justice*, 48(2), 2009.
- Kalda v. Estonia, application no. 17429/10.
- Knight, Viktoria (2015): Some observations on the digital landscape of prisons today. *Prison Service Journal* July 2015. No. 220.
- Monteiro, Angélica – Leite, Carlinda – Barros, Rita (2015): Lifelong learning through e-learning in european prisons: Rethinking digital and social inclusion. Conference paper, March 2015
- Ollove, Michael (2016): State prisons turn to telemedicine to improve health and save money, *The PEW Charitable Trusts, Stateline*, Januar 21, 2016.; <http://www.pewtrusts.org/en/research-and-analysis/blogs/stateline/2016/01/21/state-prisons-turn-to-telemedicine-to-improve>
- Pfortmuellera, C. A. et al. (2013): Emergency department admissions to a prison hospital: a retrospective cohort study from Switzerland. *Swiss Medical Weekly* 2013; 143: w13753
- PriSec: Web Access and E-learning in the Prison Cell – Well targeted measure for a successful resocialisation or just a newly opened security gap? *Newsletter* 03/2013. www.prisec.de
- Prisons of the Future project. Detailed report of the first working session of the Prisons of the Future, 2.5. Belgium (version 3-11-2015)

- Rabuy, Bernadette – Wagner, Peter (2015): Screening out family time: the for-profit video visitation industry in prisons and jails. A Prison Policy Initiative report. January 2015
- Railey, Kimberly (2013): Some prisons let inmates connect with tablets. USA TODAY, August 18, 2013; <http://www.usatoday.com/story/news/nation/2013/08/17/tabletsforinmates/2651727/>
- Reisdorf, Bianca C. – Jewkes, Yvonne (2016): (B)Locked sites: cases of Internet use in three British prisons. *Information, Communication & Society*. Volume 19, 2016/6.
- Samuelson, Kate (2015): Prisoners can't send emails to friend and family. *Liverpool Echo* 27. December 2015
- Shah, Situl: An investigation into the provision of primary healthcare services to HM Prisons using CISCO HealthPresence for telemedicine applications. <http://www.slideshare.net/SitulShah/telemedicine-for-prisons-finalexternal>
- Tighe, Siobhann: Prisoners allowed access to adult films and internet. *BBC News*. <http://www.bbc.com/news/world-europe-36067653>
- U.S. Department of Justice, National Institute of Corrections: Video visiting in corrections: benefits, limitations and implementation considerations. December, 2014
- Wallace, D. L. et al. (2012): A systematic review of the evidence for telemedicine in burn care: with a UK perspective. *Burns* 38
- Warren, Martyn (2007): The digital vicious cycle: Links between social disadvantage and digital exclusion in rural areas. *Telecommunications Policy*, 31
- Wotton, Richard (1996): Telemedicine: a cautious welcome. *BMJ* 1996; 313: 1375.; <http://www.bmj.com/content/313/7069/1375>
- Zoukis, Christopher: How to email with federal inmates: An introduction to Corrlinks. <http://www.prisonlawblog.com/blog/how-to-email-with-federal-inmates-an-introduction-to-corrlinks#.VyCBNdSLRko>

Fotó: Fekete Attila

Bogotyán Róbert – Kovács Mihály – Somogyvári Mihály

KOCKÁZATELEMZÉS ÉS -KEZELÉS A HORVÁT BÜNTETÉS-VÉGREHAJ- TÁSBAN

A BvOP kollégái 2015 novemberében, szakmai tapasztalatcsere keretében nyertek betekintést a fogvatartottak kockázatelemzésének és kezelésének horvátországi gyakorlatába.¹ A Horvátországban évtizedek óta működtetett rendszer értékes szakmai tapasztalatot hordoz magában, mindazonáltal a témában kevés forrás érhető el a hazai szakirodalomban. Így jelen tanulmány célja, hogy bemutassuk a zágrábi Diagnosztikai Központ, illetve a szexuális bűnelkövetők kezelésének lepoglavai gyakorlatát. Az ott gyűjtött tapasztalatok a Kockázatelemzési és Kezelési Rendszer hazai bevezetése kapcsán különös relevanciával bírnak.

The authors working in the Hungarian Prison Service Headquarters had an insight into the risk assessing and managing practices of the Croatian Prison Service in November 2015 within the framework of professional experience exchange program. The system has been operating in Croatia for decades and therefore has valuable experiences, however on this topic only few domestic studies are available. This article aims to introduce the Prison Diagnostic Center in Zagreb to the readers and the practices used for the treatment of sex offenders in Lepoglava. The experience gained there by the authors has a particular relevance in connection to the introduction of the Risk Assessment and Management System in Hungary.

¹ A szakmai látogatásban a Fogvatartási Ügyek Szolgálata, a Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztály, valamint a Stratégiai, Elemzési és Tervezési Főosztály vezetői vettek részt.

A horvát büntetés-végrehajtásról általában

A horvát büntetés-végrehajtási szervezet az Igazságügyi Minisztérium alá tartozik. Az országban 8 letöltőház (köztük a Központi Kórház) és 12 megyei intézet (a továbbiakban Intézet) található. A horvát gyakorlat szerint a bíróságok végrehajtási fokozatot nem, csak ítélet tartamot állapítanak meg. Az intézeteket biztonsági fokozatuk szerint kategorizálják „maximum”, „közepes” és „enyhe” fokozatba. Ezzel összefüggésben a fogvatartottak elhelyezésére zárt, félig nyitott és nyitott rezsimben kerülhet sor. Az előzetes házak és a kórház maximum biztonsági fokozatúak. Maximum biztonsági fokozatú letöltőház Glinában és Lepoglavában található, ugyanakkor ez utóbbi intézet is tud biztosítani félig nyitott rezsimű elhelyezést. Az intézeteken belüli rezsimiek átjárhatósága az elítéltek magaviseletétől függ.

A fiatalok és a nők szabadságvesztésének végrehajtására elsősorban a požeai intézetben kerül sor, azonban a hazai rendszertől eltérően a javítóintézeti végrehajtás is a Bv. Szervezet hatáskörébe tartozik. Az országban 2 javítóintézet működik, melyek így a fiatalok bv. intézete előszobájának számítanak (nem csak kriminológiai értelemben).

Azt, hogy egy adott fogvatartott milyen típusú és konkrétan melyik bv. intézetbe kerül, a zágrábi Diagnosztikai Központ által kialakított állásfoglalás alapján az Országos Parancsnokság határozza meg.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	<i>Fogvatartotti ráta</i>								
Bulgária	158,8	150,7	147,6	131,8	124	151,1	145,5	120,2	121,9
Csehország	185,6	184,8	200,6	210,4	209	220,9	215,5	153,6	158,4
Lengyelország	229,9	234,2	216	220,3	211,5	211,2	218,4	205	205,2
Románia	166,8	140,5	122,5	125,7	131,4	139,3	158,7	154	167,7
Szlovákia	160,7	151,2	152,4	169,4	185,6	198,7	204,9	186,4	180,1
Magyarország	155	149,6	151,8	164,1	164,4	174,4	177,1	184,8	180,6
A kelet-európai országok átlagos rátája	176,1	168,5	165,1	170,2	170,9	182,6	186,6	167,3	168,9
Európa Tanács átlagos rátája	147,4	136,8	140,4	143,8	149,3	154	149,9	131,7	n.a.
Horvátország	84,1	91,8	105,4	110,3	116,7	115,2	110,9	100,2	102,8

A börtönpopuláció alakulása kapcsán elmondható, hogy a 2000-es évek végéig Horvátországban is a fogvatartotti ráták emelkedése volt jellemző. Az európai integrációs törekvések kapcsán azonban több büntetőpolitikai reformintézkedésre került sor²

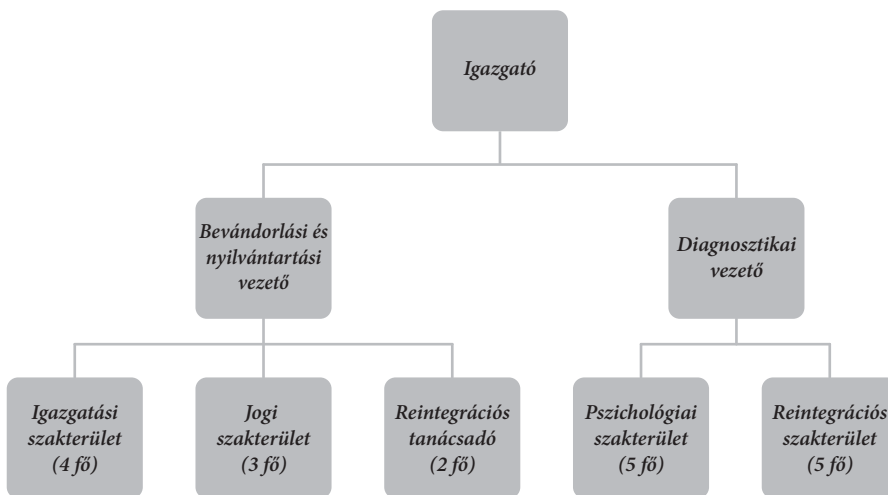
2 Špero, Jana (2015)

(pártfogás felállítása, büntetőjogi változások stb.), melyek következtében 2011 óta a fogvatartotti létszám és a telítettségi mutatók csökkenése tapasztalható. Az évtized közepére a horvátországi börtönpopuláció jóval a kelet-európai és az Európa Tanács átlaga alatti értékekkel bír, közelítve a skandináv államok mutatóihoz.

A Diagnosztikai Központ működési elvei

Horvátországban a fogvatartottak egyes kockázataira vonatkozó elemzési-diagnosztikai rendszer 1987 óta működik önálló szervezeti elemként, – jelenlegi formájában mint önálló intézmény – Diagnosztikai Központ néven 2012 óta üzemel a zágrábi intézet épületében. Alapvető célja a fogvatartás egyéniesítése, az egészségügyi és pszichológiai folyamatok vizsgálata, a kriminológiai adatok feldolgozása, és ezek figyelembe vételével egy egyéniesített végrehajtási tervzet, valamint a konkrét végrehajtási helyre irányuló javaslat megfogalmazása. A konkrét munkafolyamatok részét képezi az aktuális állapot teljes körű feltérképezése, a bűncselekmény elkövetéséhez vezető okok feltárása, a kezelési módszerekre vonatkozó javaslatok megfogalmazása, továbbá a végrehajtó intézet kijelölésére irányuló állásfoglalás megtétele. A javaslatot az Országos Parancsnokság felé terjesztik fel, mely döntést hoz a javaslat kapcsán. A Diagnosztikai Központ egyik teljesítmény-indikátora, hogy hány százalékban bírálja felül a Parancsnokság a javaslatokat. Sikeres működésnek tartják, ha ez a szám 2% alatt mozog. A javasolt bv. intézet kijelölése tekintetében az Országos Parancsnokság kritériumokat határozott meg a Diagnosztikai Központ felé, úgymint: ítélet tartama, életkor, jogerős/nem jogerős ítélet, előélet, folyamatban lévő büntetőügy, családi állapot, lakhely stb.

A Központ 21 fővel üzemel, a funkciókhoz igazodva egy *befogadási* (befogadás, nyilvántartásba vétel, elsődleges adatgyűjtési funkciók) és egy *diagnosztikai* (tesztek és személyes meghallhatásokon alapuló pszichológiai és reintegrációs szakvélemény készítése) osztályra tagozódik.

Minden 6 hónapnál hosszabb ítélettel (előzetesből átszállítva, ha az ítéletből 6 hónap fennmaradt) rendelkező elítélt a Diagnosztikai Központban kezdi a szabadságvesztés végrehajtását nemtől függetlenül. A jogerős ítélet kiszabását követően a bíróság határozattal utalja az elítélteket a Diagnosztikai Központba. A befogadás elővezetéssel, önkéntes bevonulással vagy előzetes házból átszállítva egyaránt megvalósulhat. Abban az esetben, ha a bírósági határozat ellenére egy elítélt nem vonul be, a Diagnosztikai Központ egy értesítést kap. A bíróság által mellékbüntetésésként kötelező pszichiátriai kezelésre ítélt fogvatartottak ítéleti tartamtól függetlenül ide kerülnek, mint ahogy itt történik meg a nemzetközi egyezmény alapján más országból átvett fogvatartottak első befogadása is. A Diagnosztikai Központ tevékenysége az elítéltekre irányul, jövőbeni tervekben sem gondolkodtak azon, hogy kiterjesszék az előzetesen letartóztatottakra az eljárásrendet.

Egy évig terjedő szabadságvesztés büntetést töltő elítéltek kérhetik, hogy korábbi munkahelyükön vagy éppen a saját vállalkozásukban dolgozhassanak. Ezt a kérelmet a Diagnosztikai Központban való tartózkodás során kell előterjeszteni, munkáltatói igazolást és 3 havi keresetigazolást csatolva mellé, melyek figyelembe vételével történik meg az állásfoglalás, de az engedélyezés az Országos Parancsnokság hatásköre. Engedélyezés esetén továbbá szerződést kell kötni a munkáltatóval.

A kockázatelemzés menete

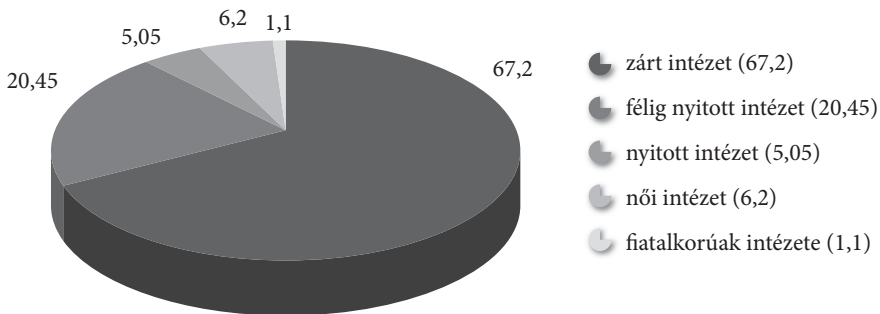
A kialakítás alatt álló hazai gyakorlathoz hasonlóan a kockázatelemzés jogi-igazgatási, egészségügyi, pszichológiai és reintegrációs pilléreken nyugszik. Lényegi működése is hasonló alapelvekre épül, azaz egy standard kérdéskörökön alapuló információgyűjtés, mely garantálja, hogy az abban rögzített kérdéseket minden fogvatartottól megkérdezzék. A fogvatartási szempontból releváns döntéseket (kockázati besorolás, reintegrációs terv stb.) így minden esetben ugyanazon adatgyűjtési protokollok segítségével tudják meghozni. Az elítéltektől gyűjtött kérdéskörök és az adatfelvételi módszerek is megfeleltethetők a hazai gyakorlatnak.

A befogadási eljárás első fázisában történik meg az adminisztratív jellegű adatok feldolgozása. A szabadlábon lévő elítéltek bevonulásra történő felhívása esetén a bíróság még a bevonulás előtt megküld a Diagnosztikai Központ részére minden lényeges információt. A befogadást követő elhelyezés után egészségügyi vizsgálaton és fényképezésen vesznek részt az elítéltek, daktiloszkópiai adatgyűjtés kerül végrehajtásra, majd megtörténik a személyes adatok egyeztetése, a rendszeresített adatlap kitöltése, ezt követően pedig a kapott adatok számítógépes rendszerbe rögzítése. A számítógépes nyilvántartás nem országos szintű, mindössze a nagyobb letöltő házakkal került kialakításra közvetlen informatikai kapcsolat. Az elsődleges adatok rögzítése részben fogvatartotti önbevallás alapján történik meg, ezzel együtt igyekeznek meggyőződni azok valóságtartalmáról. Ezt segíti a rendőrség, a társadalombiztosítás, az egészségügyi és az igazságszolgáltatás más intézményrendszereivel való együttműködés is. Kockázatelemzés szempontjából így két kiemelten fontos adatkörre, azaz a kriminális háttérre (nem csak büntetés-végrehajtási szempontból) és a munkaerő-piaci előlethez vonatkozóan is rendelkezhetnek megbízható adatokkal.

A személyi adatlapok kitöltése mellett az elítéltek egyéni és csoportos foglalkozásokon vesznek részt, ismertetik velük jogait és kötelezettségeiket, felméri és rögzítik kapcsolattartási igényeiket. A befogadott elítéltek csoportokat képeznek (adott hó 05.-15. napja között befogadottak képezik az első csoportot, a 16.-25. napja között befogadottak a második csoportot, míg a 26.-04. napja között befogadottak a harmadik csoportot). A fogvatartottak számától függően 40-80 fős csoportokat indítanak, így egy időben megközelítőleg 140-160 fogvatartott van kivizsgálás alatt a Központban. A Központ éves fogvatartotti átfutása átlagosan 1500 fő. A 30 napos programidőszak – melynek végrehajtása során legalább 25 óra egyéni foglalkozást kell megtartani – elméletileg hosszabbítható, de a gyakorlatban erre ritkán kerül sor (a túlszűfoltásból fakadó átmeneti torlódást leszámítva).

Az új – alternatív büntetéseket és jóvátételi programokat is tartalmazó – végrehajtási törvénynek köszönhetően a Diagnosztikai Központba kerülő elítéltek száma 2011-től folyamatosan csökken. A Diagnosztikai Központból bv. intézetbe kerülő elítéltek intézeti típus szerinti megoszlása:

Intézet szerinti megoszlás

Az elítéltekkel szociális munkás, jogász, pszichológus és orvos egyaránt foglalkozik, valamennyien értékelést készítenek, melyeket egy bizottság elé terjesztenek. A befogadáskori kezdeti adatfelvételi eljárás leginkább a donorintézetekben használt Prediktív Mérőeszköz kérdőívének és a befogadó beszélgetések felvételének feleltethető meg. A pszichológiai 2-2,5 fogvatartott/nap, a reintegrációs 3 fogvatartott/nap, míg a jogi-igazgatási szakterület számára 4 fogvatartott/nap kapacitással kell a befogadásakor a kockázatelemzés alapját képző adatokat felvenni.

A jogász összegzi az ítélettel kapcsolatos adatokat, összegyűjti az elkövetett bűncselekménnyel kapcsolatos információkat, rövid leírást készít a bűncselekményről, bemutatja az enyhítő és súlyosbító körülményeket, leírja a büntetési előzményeket, illetve a befogadás módját és körülményeit, feltárja a büntársi csoport tagjai közötti viszonyokat és összesíti az információkat.

A szociális munkás (a reintegrációs tisztnak megfelelő beosztás) elsősorban a szocioökonómiai háttérét, kriminológiai jellemzőit méri fel, a pszichológus diagnosztikai adatokat gyűjt, egyéni beszélgetéseket folytat, tesztek ves fel, beszerzi a korábbi kezelések eredményeit, személyiségprofilot készít, feltárja a fogvatartott

önmagához és másokhoz való viszonyulását, az esetleges szenvedélybetegséget és az erőszakosságra – különös tekintettel a szexuális erőszakra – való hajlamot. Ezen túl meghatározza a rizikófaktorokat, elvégzi a függőséggel kapcsolatos felméréseket, kiértékeli a tesztek, feltérképezi az erőszakos viselkedés és az áldozattá válás lehetőségét.

A bizottság áttekinti a szakterületi véleményeket, majd összegzi azokat és az egyéniesített végrehajtási tervre és a fogva tartás helyére vonatkozó javaslatot egyaránt tartalmazó összefoglaló jelentésbe ágyazott ajánlást készít elő, melyet az igazgató terjeszt fel az Országos Parancsnokság felé. A jelentés tartalmi elemei:

- általános adatok, bűncselekményre, ítéletre vonatkozó adatok (családi háttér, készségek, végzettség munkaerő-piaci tapasztalat, büntetett előélet, korábbi büntetés során tanúsított magatartás stb.);
- diagnosztikai adatok, fogvatartott viszonyulása az elkövetett bűncselekményhez, illetve a kapott ítélethez, jóvátételre való hajlandóság, jövőre vonatkozó tervek;
- egyéniesített végrehajtási, kezelési, oktatási tervre vonatkozó ajánlás, függőségben szenvedők részére program javaslat;
- szabadidős tevékenységre vonatkozó útmutató (érdeklődési körnek, esetleges képzettségnek megfelelően);
- pszichológiai, jogi segítségnyújtás szükségességének megfogalmazása;
- speciális foglalkozáson (felelős szülői bánásmód fejlesztésére irányuló foglalkozás, poszttraumás stressz szindrómában szenvedők részére létrehozott program, szociális készségfejlesztés, közlekedési bűncselekményt elkövetők részére kialakított program, szerencsejáték-függők részére felkínált program, külvilággal és családtagokkal való kapcsolatok fejlesztését szolgáló program) való részvételre irányuló javaslat;
- útmutatás a szabadulás utáni beilleszkedést szolgáló felkészítésre, visszaesési kockázatok, illetve a büntetés töltése alatti biztonsági kockázati tényezők felmérése, értékelése;
- javaslat a fogva tartás helyére (biztonsági kockázati szintnek megfelelően).

Lényeges, hogy a bíróság bizonyos biztonsági intézkedéseket is meghatározhat, mint például pszichoszociális kezelés a családon belüli erőszakot elkövetők részére, mely esetben ezen intézkedések végrehajtása nem lehetőség, hanem kötelezettség a bv. szervezetre nézve, és a végrehajtásról tájékoztatni kell a bíróságot.

További tapasztalatok a Diagnosztikai Központ és a kockázatelemzés kapcsán

A hazai elképzeléseinkkel szemben fontos különbség, hogy Horvátországban a Diagnosztikai Központ feladata a kockázatelemzésre irányul, a kockázatkezelés módszertani kidolgozása és monitorozása nem az intézmény feladatköre. A kezelési programok kialakítását, fejlesztését, illetve az állomány speciális képzését az Országos Parancsnokság egy illetékes főosztálya végzi, míg a Központ az intézet kijelölésében

figyelembe veszi, hogy hol milyen speciális program fut. Fontos különbség az is, hogy a horvát kockázatelemzési gyakorlatban nem építettek ki központi adatbázist és definiált kockázati tényezőként is csak visszaesésben gondolkodnak, egyéb más, biztonsági vagy fogvatartási kockázatokat (szakmai automatizmusként) nem vizsgálják.

Tapasztalat, hogy az elítéltek együttműködőek, hiszen érdekeltek abban, hogy a Központ javaslata alapján a számukra legkedvezőbb feltételek közé kerüljenek. Az alapvetően együttműködő hozzáállás mellett is fontos, hogy – főképp a kezdeti időszakban – sok és intenzív legyen a kapcsolat (ezt szolgálja a 25 óra egyéni foglalkozás biztosítása is).

A Központ felügyelői feladatait az intézménynek otthont adó Zágrábi Büntetés-végrehajtási Intézet látja el. Fontos tapasztalat, hogy az Intézet állományából a Központba vezényelt felügyelet nem esik át különleges válogatáson, azonban egy 9 napos felkészítést kapnak a Központ profiljához illeszkedő reintegrációs területről, későbbi folyamatos szupervízió biztosítása mellett. Azonban abban az esetben, ha valakit alkalmatlannak tartanak az itteni szolgálatra, akkor a Diagnosztikai Központ jelzéssel él a bv. intézet felé. A hazai gyakorlat kapcsán a Diagnosztikai Központ működésének előnyeit az alábbiakban foglalhatjuk össze:

- Egységes, standard működési gyakorlat, azonos szabályok szerinti egyéniesítés;
- Koncentrált, professzionális személyi állomány;
- Objektivitás, letisztult szerepek, azaz az értékelést végzők nem folynak bele a tényleges kezelésbe;
- Az elítélt börtönbekerülésétől fogva meglévő, szükségleteket és kockázatokat magában foglaló átfogó elemzés;
- Magas hozzáadott értékkel bíró standard adatok gyűjtése, melyek az eljárások finomítása és a kezelési programok hatékonyságának vizsgálata terén bírnak kiemelt jelentőséggel.

A horvát gyakorlat fejlesztési irányainak tanulmányozása is hasznos tapasztalatot jelent, hiszen ezek részben visszaigazolást adhatnak saját fejlesztési irányaink kapcsán, de rávilágíthatnak a hazai rendszer potenciális erősségeire is.

Alapvető észrevételek az említett fejlesztési irányok vizsgálata során:

- A horvát intézmény is fontosnak tekinti a pszichológiai trendek, az új diagnosztikai eszközök, illetve tesztbattériák nyomon követését és beépítését a rendszerbe. Ez szavatolja többek közt a kockázatelemzés hosszú távú eredményességét és megbízhatóságát.
- Az elektronikus rendszer (fogvatartotti nyilvántartás, kockázatelemzés adatai, értékelés stb.) fejlesztése a 21. században konstans igényként jelentkezik. A horvátországi rendszer teljeskörűségéhez képest a hazai lehetőségek egyértelműen erősségként értelmezhetőek.
- Lényeges elemnek tekintik a visszacsatolást biztosító rendszereket mind a kezelési programok, mind a kockázatelemzés kapcsán.

Kockázatkezelés

A kockázatkezelési programok – hasonlóan a hazai elképzésekhez – standard tematikával rendelkező, a büntetés-végrehajtás által akkreditált programként futnak. A hazai elképzésekkel szemben azonban a kockázatelemzést és a kezelést, azaz a programok fejlesztését nem ugyanaz az intézmény végzi. A speciális programok kidolgozásáért, illetve az állomány felkészítéséért az Országos Parancsnokság egy arra kijelölt főosztálya felelős.

A hazai gyakorlathoz hasonlóan az egyes intézetekben lehetőség van egyéni kezdeményezésekre, illetve – egyházi és civil szervezetekkel való együttműködés keretében – különböző reintegrációs programok biztosítására is. Az előbb említett, standard tematikával bíró, akkreditált, a büntetés-végrehajtás által szolgáltatott kockázatkezelési programokból összesen 7 típus fut jelenleg:

1. Alkoholproblémákkal küzdő fogvatartottak számára,
2. Közlekedési bűncselekmények elkövetői számára,
3. Erőszakos bűnelkövetők részére,
4. Szexuális bűncselekmények elkövetőinek,
5. Poszttraumás stressz szindrómával küzdő fogvatartottak számára létrehozott,
6. Szociális képességeket erősítő program, illetve
7. Fogvatartott mint szülő program

A programokon való részvételnek három lehetséges útja van. Az elkövetett bűncselekmény függvényében a bíróság elrendelheti a programon való kötelező részvételt, illetve a kockázatelemzés eredményétől függően a Diagnosztikai Központ is tehet javaslatot a programon való részvételre, emellett a fogvatartott önkéntesen is jelentkezhet az egyes tréningekre. A reintegrációs feladatokban érintett állomány felkészítése a programok megtartására 9 nap alatt történik, szupervízió biztosítása mellett. A képzésekben és a programok megtartásában felsőoktatási intézmények hallgatói is részt vehetnek szakmai gyakorlatuk keretében. Bizonyos programokba igyekeznek áldozatokat, sértetteket is bevonni: a közlekedési bűncselekményt elkövetők esetében például az intézet kapcsolatba lépett egy közlekedési balesetben elhunytak hozzátartozóiból alakult csoporttal, melynek tagjai alkalomszerűen bekapcsolódnak a foglalkozásokba. Emellett a fogvatartottak a saját tapasztalataikról való beszámoló megtartása érdekében középiskolákba látogatnak el.

Szexuális bűnelkövetők programja

Az intézetben a szexuális bűnelkövetők programja, a PRIKIP (Prevenicija recidiva i kontrola impulzivnog ponašanja) egy MATRA program keretében kerül kidolgozásra. Az ebbe a bűnelkövetői kategóriába tartozó elítéltek esetében magas a tagadás aránya, nem ismerik el bűnösségüket, ami a feltárást is nehezíti. Habár a konkrét pedofil bűncselekményt elkövetők aránya viszonylag alacsony, mégis magas a gyermek sérelmére bűncselekményt elkövetők száma.

A 8-12 fős létszámmal működő csoportok számára egy 10 hónapos program került kialakításra. Heti egy alkalommal, 60-90 perces foglalkozásokat tartanak, páros – férfi és női programvezető általi – csoportvezetéssel.

A bevont fogvatartottak esetében szocio-anamnézis kerül felvételre, az empátikus közegben zajló foglalkozásokon az elkövetés folyamata láncolatának feltárására törekednek. Képzési terv készül, igyekeznek felismerni a rizikófaktorokat, illetve megismertetni a csoporttagokkal a különféle elkerülési technikákat. További cél a következmények felismertetése és az érintettek empátiájának fejlesztése.

A résztvevőket kezdetben elkülönítve helyezik el elítélt társaiktól, de fokozatosan integrálják be őket az intézeti közössége, és néhányan foglalkoztatásban, munkáltatásban is részt vesznek – kis létszámú munkaterületen. A személyi állomány tagjai diszkrécióval kezelik az érintett fogvatartottakat, akiknek két-három hónapra van szükségük ahhoz, hogy az elkülönített részlegről kihelyezve felvállalják a bűncselekményüket. A csoporton belül kialakuló konfliktusok kezelésére kiemelt figyelmet fordítanak, megfelelő vezetéssel azok jól alakíthatóak, kezelhetőek. A kezdeti időszakban alig van olyan a csoporttagok között, aki elismeri az elkövetést, de a foglalkozások végére ez az arány javul. Amennyiben az elítélt félig nyitott részlegre kerül, akkor értesíteni kell a tanúkat és az áldozatokat.

A belépési kritériumok között szerepel az írástudás, a viszonylag hosszú ítélet (elkövetett bűncselekmény súlyossága), a belső motiváció, a változásra irányuló akarat, a csoportfoglalkozáson való részvételt biztosító kognitív szint, illetve fontos, hogy a jelentkezőnél ne kerüljön megállapításra pszichés zavar. Amennyiben a program befejezését követően az elítélt ítéletéből még van hátralévő rész, akkor egy ún. fenntartási időszak következik, ahol nagyobb hangsúlyt fektetnek az egyéni foglalkozásokra, a lelkiismeretre való ráhatásra – egyéniesített módon – azt erősítve, hogy az érintett fogvatartottnak mit kell tennie.

Fontos a megfelelő személyzet kiválasztása, ennek érdekében egy előzetes kiválasztási eljárást hajtanak végre, ahol vizsgálják a szakirányú képzettséget, előképzettséget, így a programokat minden esetben arra felkészült, szelektált állomány kíséri. A csoportokat pszichológusok, pszichiáterek vezetik, de fontos, hogy a programban érintett további állomány, így a felügyelet is önkéntes alapon kerül kiválasztásra, speciális felkészítés mellett. A személyi állomány felkészítése és érzékenyítése egyben a program működőképességének feltétele. Az eddigi működés alapján a következő tapasztalatok voltak kiemelten fontosak a hazai gyakorlat kapcsán:

- A programon belül futó csoportfoglalkozásokat mindig ketten (minden esetben ellenkező neműek) vezetik. Más kockázatkezelési programokkal ellentétben, ezekben külső partnerek (egyetemi gyakornok például) nem vehetnek részt.
- A programba a nemi erőszak elkövetőinek minden típusa bevonható, így az a hazai gyakorlattól eltérően nem korlátozódik a gyermekek sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények elkövetőire.
- A programba való bevonásban nem elsődleges szempont a résztvevők többi fogvatartotttól való szeparációja. Az ütemezésében sem igazodik a fogvatartottak szabaduláshoz, jellemzően nem az ítélet végére, hanem a közepére esik. A program végezte után lehetőség van fenntartási programokon való részvételre, mely történhet csoportos és egyéni formában is.

A reintegráció horvát gyakorlata – A Lepoglavai Büntetés-végrehajtási Intézet

A horvátországi szakmai látogatás keretében a szexuális bűnelkövetők kezelésére kialakított körletrész mellett lehetőségünk volt betekinteni a Lepoglavai Büntetés-végrehajtási Intézet más szakmai rendszeribe is.

Az Intézet központi, csillag rendszerű épülete zárt rezsimű, de három félig nyitott és egy nyitott részleg is működik (részben intézeten kívül, a település egyéb területén kialakítva). A zárt rezsim kapacitása 420 fő, a félig nyitott részleg 77 főnek, míg a nyitott rezsim 41 főnek nyújt elhelyezési lehetőséget. A félig nyitott részlegen elhelyezett elítéltek javarészt a zárt részlegről kerültek ki, egy célirányos fejlődési folyamat eredményeképpen. Kockázatok természetesen vannak, mégis kifejezetten alacsonynak értékelhető azon eseteknek a száma, amikor az elítéltek visszaéltek a kapott bizalommal és kedvezményekkel. Látogatásunk napján az előbbieket szerint a fogvatartotti létszám 538 fő volt, ehhez 452 fős személyi állomány tartozott.

A fogvatartotti összetételt tekintve megállapítható, hogy az intézetben túlnyomórészt élet- és vagyonellenes bűncselekményt elkövetők kerülnek elhelyezésre, de jelentős a kábítószerrel és nemi erkölccsel kapcsolatos bűncselekmény miatt elítéltek aránya is. A visszaesés 54,28%-os, az elítéltek 16,6%-a hosszú – 20-40 év tartamú – ítélettel rendelkezik, közel 30%-uk alkohol- és/vagy drogfüggő. Az életkori megoszlást tekintve, az elítéltek legnagyobb hányada a 25-50 év közötti korcsoportba tartozik. A bekerültek elhelyezése oly módon van megszervezve, hogy a dolgozó és nem dolgozó fogvatartottak körletei szétválnak, fogdakörlet és szigorított biztonsági körlet is kialakításra került, a biztonsági szempontból indokolt elkülönítéseket tehát igyekeznek a gyakorlatban is megvalósítani. Az elítéltek a különféle szabadidős lehetőségek köréből érdeklődésüknek megfelelően választhatnak. Egyebek mellett számos sportolási, zenélési lehetőség áll rendelkezésre, 45 munkaállomással felszerelt két informatikai helyiség és több ezer kötetes könyvtár található az intézetben, de folyamatos a képzési lehetőségek felkínálása is, elsősorban olyan – a magyar gyakorlatban OKJ-jellegű – szakképzések formájában, melyek gyakorlati oktatása helyben megoldható, illetve a hátralévő ítéleti idő függvényében a bekapcsolódó elítéltek kellő szakmai gyakorlatot is szerezhetnek. A majdani szabadulás utáni visszailleszkedés elősegítésére az informatikai kabinetben szimulált internet-hozzáférés áll rendelkezésre.

Az intézet reintegrációs gyakorlatából két aspektust találtunk fontosnak kiemelni: a munkáltatást, valamint az alkohol- és drogrevenüciós kezelést.

- A munkáltatásban a foglalkoztatási arány 65%-os, de amennyiben a munkaképtelen, a dolgozni nem akaró és a biztonsági okok miatt munkáltatásból kizárt elítélteket nem vesszük figyelembe, akkor ez az arány több mint 90%. A munkáltatás egyik kiemelt terepe a település központjában található étterem, mely amellet, hogy a személyi állomány étkeztetésére szolgál, szabadon látogatható étteremként is működik. Forgalma a munkáltatási bevétel mintegy 50%-át képezi, de jelentős az ipari tevékenységből származó bevétel is, melyet egyrészt a fogvatartási körülmények javítására, másrészt új eszközök beszerzésére fordítanak. A félig nyitott részleghez egy halastó is tartozik, amit a következő évben felújítanak és halakat is fognak tenyészteni. A tó körül mintegy

70 kaptár áll rendelkezésre, a megtermelt mézet a csomagolást követően kiosztják a fogvatartottak részére. Az állattenyésztés területén 200 birka, 200 borjú található, továbbá évente közel 60 tonna sertéshúst dolgoznak fel, ezzel teljes mértékben fedezve a helyi és a varasdi bv. intézet igényeit. Az intézet egy 420 hektáros erdőt művel, melyből tűzifát termelnek ki, illetve biztosítják az asztalosműhely szükségleteit. A szőlészet 5,5 hektár területen fekszik, külső forgalmazásra 30000 liter bort állítottak elő. Ezen felül további közel 80 hektárt használnak zöldségtermesztésre, külső piacra és belső ellátásra idén 70 tonnát termeltek. Folyamatosan friss zöldséget tudnak biztosítani, ennek érdekében például három üvegház is kialakításra került. A tervek között további fejlesztéseket szeretnének megvalósítani, bővíteni kívánják a gépparkot is, az utóbbi időben csökkent fogvatartotti létszám pótlására.

- A fogvatartottak kockázatfelmérése és értékelése, illetve a különféle reintegrációs programok összeállítása és felkínálása a büntetés-végrehajtási szakterület feladata, hasonlóan a rezsiváltás előkészítéséhez. A különféle biztonsági intézkedéseket hathavonta felülvizsgálják. Tekintettel az alkohol- és drogfüggő elítéltek rendkívül magas arányára, korábban szinte valamennyi program erre a területre irányult. Az érintettek 2/3-a esetében bírósági döntés, 1/3-uk esetében intézeti kezdeményezés eredményeképpen került elrendelésre a prevenció programokban való részvétel.

A magaviseletük alapján félig nyitott rezsimben elhelyezett fogvatartottak a prevenció programba a Büntetés-végrehajtási Osztály javaslata alapján kerülnek, ezt követően kapcsolatot kell felvenniük vagy civil szervezettel, vagy e célból létrehozott állami szervvel. Amennyiben együttműködnek, akkor kapcsolattartási szempontból 12 órás kedvezmény illeti meg őket. A program során az elítélteknek egyéni és csoportos foglalkozásokon kell részt venniük.

Összegzés

A horvátországi gyakorlat megismerésének relevanciáját a Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet (KKMI), illetve ezzel összefüggésben a Kockázatelemzési és Kezelési Rendszer hazai bevezetése adja. Az 1987 óta működő rendszer tapasztalatai segítséget nyújthatnak a fejlesztési irányok kijelölésében, illetve pozitív visszaigazolást jelentenek az eddigi elvégzett munka kapcsán.

A hazai gyakorlathoz hasonlóan a kockázatelemzés jogi-nyilvántartási, egészségügyi, pszichológiai és reintegrációs pilléreken nyugszik, működési elve a standard kérdéskörökön alapuló információgyűjtés. A diagnosztika mellett szintén standard tematikájú, a fogvatartotti populáció sajátosságait figyelembe vevő kezelési programokat nyújtanak. Kiemelendő ezek közül is a szexuális bűnelkövetők kezelésének gyakorlata, mely a hazai program bevezetése kapcsán bír relevanciával.

A hazai elképzelések a horvátországi gyakorlattal szemben azonban a kockázatelemzés és kezelés kidolgozásának és működtetésének intézményét egy szervezeti elembe integrálnák. Fontos különbség továbbá a hazai gyakorlatban, a kockázatelemzés módszertanában és az adatok kezelésében az informatikai és statisztikai

erőforrások erősebb használata. Ez elsősorban abból fakad, hogy a hazai rendszer fejlesztése (mint új jogintézmény) naprakész technológiát tud használni, szemben a közel 30 éves horvát gyakorlattal. Jól látható viszont, hogy a zágrábi intézmény fejlesztési irányai is elsősorban efelé mutatnak.

Felhasznált irodalom

- Vukadin, Kovčo, Irma – Žakman-Ban, Vladimira – **Nišević**, Jandrić Anita (2010):
Prisoner Rehabilitation in Croatia, In: Varstvoslovje – Journal of Criminal
Justice and Security Vol. 12. No. 2. (143-162)
- Špero, Jana (2015): The Sector for Probation in the Republic of Croatia, In: Irish
Probation Journal Vol. 12, October. (131-140)
- Council of Europe - Annual Penal Statistics (2004-2012)

Miklósi Márta

A CIVIL SZERVEZETEK SZEREPE ÉS HELYE A BÜNTETÉS-VÉGRE- HAJTÁSBAN KONFERENCIA

A Magyar Börtönügyi Társaság szervezésében megtartott „A civil szervezetek szerepe és helye a büntetés-végrehajtásban” című konferencia legfőbb célja a gyakorlati munka segítése, támogatása volt. Ezt a célt szolgálja az a mintegy 250 együttműködési megállapodás is, amely jelenleg érvényben van civil szervezetek és a büntetés-végrehajtási intézetek között. A fogvatartottak társadalomba való visszailleszkedésének sikeressége ugyanis nagyrészt attól függ, hogy a büntetés-végrehajtás rendszere mennyiben támogatott a folyamatos megújulást elősegítő külső szervezetek által.

RÖVIDEN

Prof. Dr. Mezey Barna, az ELTE rektora, a Magyar Börtönügyi Társaság elnöke a konferenciát megnyitó szavaiban hangsúlyozta, hogy az MBT civil szervezetként jött létre, alapvető célja az volt, hogy civil kapcsolatteremtési lehetőséget biztosítson a büntetés-végrehajtás rendszere iránt érdeklődők számára. Fontos a nonprofit szervezetekkel való viszony ápolása többek között a fogvatartottak külvilággal való kapcsolattartása, a családdal való viszonyának támogatása, a munkához való hozzáállásának alakítása miatt is. A büntetés-végrehajtás rendszerének igenis szüksége van ezekre a szervezetekre, mert ezen impulzusok biztosítása által hatékonyabbá válik a rendszer működése, a fogvatartottak társadalomba való reintegrálásának elősegítése.

Somogyvári Mihály bv. őrnagy, a BvOP Stratégiai, Elemzési és Tervezési főosztály vezetője „Civil szervezetek és a büntetés-végrehajtás – történeti hagyományok és a jelen nemzetközi trendjei” című előadásának első részében átfogó történeti ívet mutatott be a XVIII. századtól a napjainkig terjedő időszakra vonatkozóan, kiindulva abból a tényből, hogy a börtönök, társadalmi szervezetek kapcsolata egyáltalán nem új jelenség, hiszen a XVIII. század végi – XIX. század eleji megjelenésük a mai civil szervezetek előzményének tekinthető. Részletesen tárgyalta a hazai patronage egyesületek működésének sajátosságait, funkcióit, majd a XX. században a kelet- és nyugat-európai trendek, szervezetek jellemzőit, ezt követően áttért a nem állami szereplők beáramlására, a közmenedzsment megjelenésére, a rendszerváltás utáni új társadalmi szervezetek feltűnésére. Előadásának második részében a civil szervezetek büntetés-végrehajtás rendszerében betöltött szerepének sajátosságait mutatta be, három fő jellegzetességre hívva fel a figyelmet. Elkülönítette a segítő mechanizmusokra vonatkozó felelősséget, vagyis az államtól átvállalt szerepek felvállalásának feladatát; a társadalmi nyilvánosság biztosítását, valamint a nonprofit szervezetek strukturális jellegéből fakadó sajátos lehetőségek körét, hiszen dinamikusa, kevésbé kötött formája miatt egy-egy civil szervezet az állami intézmény valós alternatívájaként tud megjelenni. Előadásának harmadik részében bemutatta a brit és a kontinentális modell közötti fő különbségeket, majd a hazai, kissé megkésett gyakorlat elemzésével zárta előadását, kiemelve a projektfinanszírozás sajátosságait, az ad hoc források biztosításának jellemzőit és a szektor egészére jellemző állami függőség hatását.

Kóka Ágnes, az Add a kezed Közhasznú Egyesület „Családi kapcsolatok erősítése – bv. intézetek és a civilek együttműködése” című előadásában egy, a Norvég Civil Alap által támogatott projektet mutatott be. „Ha valakit börtönbe zárnak, az nem csak az egyén problémája, ugyanúgy érinti a családját, feleségét, férjét, és kiemelten a gyerekeit” – indította előadását Kóka Ágnes, az egyesület vezetője, hangsúlyozva, hogy a bebörtönzés hátrányos hatásrendszere hazánkban jelenleg közel 40 000 gyermeket érint. Az egyesület a családi kapcsolatok újjáépítését és segítését célul tűző programban 15 olyan családnak szervezett foglalkozásokat, ahol az édesanya a börtönbüntetését töltötte a Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben. A szakmai tevékenység részben a végrehajtási intézetekben élő nőkre, részben ezen anyák családtagjaira, közvetlen környezetére irányul. Az előadásból a résztvevők megismerhették a projekt legfontosabb programelemeit, így részletes betekintést nyertünk a meseterápia, a családfejlesztő tréning, az életvezetési tanácsok és a családi mentorálás pozitív hatásaira vonatkozóan. A program részeként az egyesület egy családi napot szervezett, amelynek keretében 15 fogvatartott édesanya találkozhatott gyermekeivel Felsőtár-

kányban – mégpedig rendhagyó módon civil ruhában –, és tölthetett el egy közösségi élményekben gazdag napot családja körében. A program egyértelműen csökkentette a családtagok, gyermekek szorongását, segített objektív képet kialakítani a hozzátartozókban a fogvatartás körülményeiről, emellett eredményeként körvonalazódni látszik a szabadulás utáni családi kapcsolatok helyreállításának lehetősége is.

Márton Andrea, a Budapesti RÉV Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat intézményvezetője „A Szolgálat tevékenysége a büntetés-végrehajtásban” című előadásában bemutatta a börtönökben folytatott karitatív munka teológiai hátterét. Szervezetük, a Katolikus Karitás Szzenvedélybeteg-segítő Szolgálat 1992-ben jött létre szenvedélybetegek, hozzátartozói és környezetük megsegítésére. Hazánkban nyolc városban – Budapesten, Szombathelyen, Székesfehérváron, Egerben, Debrecenben, Győrben, Kecskeméten és Szekszárdon – működik RÉV Szolgálat. Az előadásból megtudhattuk, hogy milyen szoros és élő kapcsolatot ápol a szervezet a börtönökkel, amely munka keretében munkatársaik megelőző, felvilágosító előadásokat tartanak fogvatartottak számára, és segítik a szenvedélybeteg elítéltek mindennapi életét a börtönök falain belül. Ezen célok elérése érdekében a RÉV együttműködik a Váltó-Sáv Alapítvánnyal, közös kutatásokat folytatnak, az elítéltek és az állomány számára egyaránt előadás-sorozatokat tartanak a Budapesti Fegyház és Börtönben, a Kalocsai Fegyház és Börtönben, valamint a Tököli Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben.

Suha Tamás, a RÉV Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat egri központjának vezetője elmondta, hogy 2007 óta komplex programot működtetnek a Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézettel. Feladatuk a szenvedélybetegségben élők kezelése, mégpedig a meglévő kockázatok redukálása és az ártalomcsökkentés segítségével. A Szolgálat egyéni terápiás folyamatot, valamint csoportos foglalkozásokat is biztosít a fogvatartottak számára, így a szakemberek a női és férfi dropprevenció csoport mellett 10 alkalmas zeneterápiás programot is tartanak a börtön falain belül. A fő cél ezekkel a foglalkozásokkal és csoportokkal annak elérése, hogy a fogvatartottak szabadulás után szermentes életet tudjanak élni. 2014-ben egy nagyon érdekes és hasznos kutatást folytattak, amelynek célja egyrészt az elítéltek szerhasználati szokásainak feltérképezése, másrészt a személyi állomány a büntetés-végrehajtási intézetben történő kábítószer-használatra vonatkozó véleményének feltárása, harmadrészt a RÉV munkájára vonatkozó visszajelzések megismerése volt. A vizsgálatban 120 főt kérdeztek meg, 60 főt a személyi állományból, 60 főt a fogvatartottak közül, mégpedig kérdőíves vizsgálat keretében. A kutatás feltárta a legális és illegális droghasználati szokásokat, a kábítószerhez zárt intézetben történő hozzájutás sajátosságait, illetve a segítségkérés lehetőségeit a börtön falain belül és azon kívül. A vizsgálat rávilágított, hogy mind a fogvatartottak, mind a személyi állomány meglátása szerint szükség van a Szolgálatra, azt mindkét csoport nagyon hasznosnak, munkájukat hatékonynak és eredményesnek ítélte.

Dr. Nagy Sándor, a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének vezetője „A fogvatartottak kapcsolattartása a társadalommal – a fogyatékkal élők segítségével” című előadásában részletesen bemutatta, milyen módon tud segítséget nyújtani Szövetségük a fogvatartottak társadalomba való visszailleszkedésében. A Szövetség szoros kapcsolatban áll a Tiszaöldi Országos Büntetés-végrehajtási Intézettel, a Tököli

Országos Büntetés-végrehajtási Intézettel, a Debreceni Javítóintézettel és a Szirmabesenyői Fiatalkorúak Regionális Büntetés-végrehajtási Intézetével. Ezekben az intézetekben elsősorban szemléletformálás és jótételi programok segítségével járulnak hozzá a fogvatartottak sikeresebb reintegrációjához. Esélyteremtő foglalkozások során megismertetik az elítéltekkel, miként jutnak információhoz a mindennapokban a vakok és gyengén látók, ehhez milyen életvitelt segítő eszközöket használnak, hogyan tudnak ilyen módon a hétköznapiakban boldogulni. A helyzet érzékeltetésére szervezett gyakorlatok során az elítéltek megpróbálták bekötött szemmel tájékozódni, vagy egyszerű rutinfeladatokat ellátni, így átérezhették a látássérült emberek életének nehézségeit. Szintén érdekes eszközként jelent meg az egyik ilyen intézetben (Szirmabesenyőn) a fiatalkorú fogvatartottakra bízott vakvezető kutya tanoncok nevelése, gondozása, engedelmességre tanítása, amely tevékenység hasznosnak bizonyult a szociális képességek fejlesztéséhez, az elítéltek kommunikatívabbá válásának elősegítéséhez. Előadása végén Dr. Nagy Sándor bizonyos szempontok mentén párhuzamba állította a fogvatartottakat és a fogvatékkal élőket. Véleménye szerint mindkét csoport hátrányos helyzetű, esetükben kiemelt szerephez jut az integráció sikeres megvalósítása, a cél a társadalomba való visszavezetés. Reintegrációjukhoz elengedhetetlenül fontos a befogadó társadalom, aminek kialakulásához nagyban hozzájárulnak az ilyen jellegű közös programok, sajátos kezdeményezések.

Juhászné Kincses Helén, a Magyar Vöröskereszt Nógrád Megyei Szervezetének igazgatója „A civil szervezetek szerepe és helye a büntetés-végrehajtásban – Mit tehet a Magyar Vöröskereszt?” című előadásában kiemelte, szervezetük harminc éve működik együtt a büntetés-végrehajtás rendszerével, követve mottójukat: „Ments életet, válts szemléletet!” A Vöröskereszt mindig is a segítségre szoruló emberek érdekében cselekedett, részt vett a humanitárius segítségnyújtásban, és döntéshozó fórumokon törekedett arra, hogy kifejezésre juttassa a sebezhető emberek érdekeit. Igyekezett közvetíteni a fogvatartottak és a társadalom között, elősegítve a szabadulók elítéltek társadalomba való visszailleszkedését, mégpedig sokszínű programok által. Így beszélgetés-sorozatot kezdeményeztek a fogvatartottakkal a civil életről, elsősegélynyújtási ismeretekben részesítették őket, véradást szerveztek a személyi állomány körében, pszichoszociális segítségnyújtást biztosítottak, kézműves foglalkozásokat tartottak, adományokat gyűjtöttek, közös foglalkozásokat szerveztek. Sajátos célcsoport a szabadulók köre, a Vöröskereszt őket is kiemelten segíti ruházattal, élelmiszerral, utazási költség támogatásával, hajléktalanszállón szállás biztosításával, illetve bizonyos esetekben munkalehetőség felajánlásával. A társadalom befogadóbbá válása érdekében is lépéseket tesznek, így részt vesznek – elsősorban a szabaduló fogvatartottakra vonatkozó – szemléletformálásban, az előítéletesség leküzdésében, a bizalomépítésben és a motiválásban egyaránt.

Csóti András bv. altábornagy, országos parancsnok záró szavaiban a büntetés-végrehajtás reintegrációs feladatköre kapcsán egy kulcsszót emelt ki a büntetés-végrehajtás rendszerére vonatkozóan: az együttműködést, mégpedig az állami szervekkel, a nem kormányzati civil szervezetekkel, valamint a fogvatartottakkal egyaránt. Konferenciát záró mondatában hangsúlyozta, hogy az együttműködés feltételei megvannak, önzetlen, elhivatott, küldetéstudattal rendelkező szervezetek, valamint kiváló kollégák munkája biztosítja a sikeres közös munkát.

ESEMÉNYNAPTÁR

(2016. január 1-jétől március 31-éig)

Január 14.

Ügyvezető igazgatói értekezletet rendeztek a Bv. Holding Kft. új, Rózsa utcai székházában, amelyen Csóti András bv. altábornagy, országos parancsnok, valamint Lajtár József bv. vezérőrnagy, az országos parancsnok gazdasági és informatikai helyettese is értékelte a tavalyi évet. Nagy László, a Bv. Holding Kft. igazgatójának megnyitóját követően Csóti András és Lajtár József meghatározták az ügyvezetők idei várható feladatait, valamint értékelték a tavalyi év tevékenységeit is. Az értekezleten Csóti András elmondta, hogy a bv. gazdasági társaságok előző évben elért eredményeivel mind szakmai, mind eredményességi szempontból elégedett, valamint méltatta helytállásukat az egyenruházati ellátás biztosításában és az ideiglenes biztonsági határzár kivitelezésében. Kifejtette, hogy a jövő évi feladatok és főbb célkitűzések közül a legfontosabb a fogvatartotti foglalkoztatás mértékének további növelése lesz. A feladatmeghatározást követően Ótott Annamária bv. ezredes, a BvOP Központi Ellátási Főosztályának vezetője a társaságok versenyképességének javuló tendenciájáról beszélt, valamint az új uniós mezőgazdasági támogatásról is szó esett. A témában Laczkó Lóránt bv. ezredes, Borsi János bv. ezredes, illetve Szántó József és Schneider Gyula ügyvezető igazgatók mondták el véleményüket, tapasztalataikat. Az eseményt Varga Zsolt bv. alezredes, a Bv. Holding Kft. ügyvezető-helyettesének előadása zárta, aki beszámolt az Ideiglenes Biztonsági Határzár (IBH) javításával, átadás-átvételével kapcsolatos tapasztalatokról.

Január 20.

Áldozatkészen, szakszerűen, törvényesen, fegyelmezetten, azaz kiválóan végezte a munkáját a büntetés-végrehajtás 2015-ben – így összegezte a tavalyi évet Tasnádi László, a Belügyminisztérium rendészeti államtitkára a szervezet tevékenységét értékelő és az idei év fő feladatait meghatározó értekezleten a Fővárosi Bv. Intézet Venyige utcai objektumának színháztermében. Az állományértekezletet Schmehl János bv. dandártábornok¹, az országos parancsnok biztonsági és fogvatartási helyettese nyitotta meg jelentésével, majd dr. Tóth Tamás bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának általános helyettese köszöntötte a megjelenteket. Ezt követően Csóti András bv. altábornagy, országos parancsnok értékelte a Szervezet tavalyi tevékenységét, beszámolt az eredményekről, fejlesztésekről, problémákról, emellett ismertette az idei év feladatait és céljait. Csóti András elmondta, hogy a magas színvonalú szakmai munkát 2016-ban is folytatja a Büntetés-végrehajtási Szerve-

1 Schmehl János bv. dandártábornokot 2016. március 11-én Áder János köztársasági elnök vezérőrnaggyá léptette elő.

zet, a legfontosabb célkitűzések között szerepel a börtönépítési program folytatása, a fogvatartotti foglalkoztatás és munkáltatás további bővítése, a szervezet állomány-megtartó képességének és toborzási tevékenységének növelése, a távmeghallgatás és távtárgyalás technikai feltételrendszerének kialakítása, továbbá az elítéltek társadalmi reintegrációjának további elősegítése. Tasnádi László, a Belügyminisztérium rendészeti államtitkára elfogadta a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának értékelését, és megköszönte a szervezet 2015-ös évben végzett munkáját, illetve gratulált az elért eredményekhez. Az államtitkár elmondta, hogy a 2016-os év sem lesz könnyű a Büntetés-végrehajtási Szervezet számára, így arra biztatta az állományt, hogy folytassa a már megkezdett kiváló szakmai munkát.

Január 21.

„A Bv. törvény első tapasztalatai. Mit várunk a kockázatelemzési és kezelési rendszer bevezetésétől?” címmel tartott konferenciát a Magyar Börtönügyi Társaság és a Magyar Büntetőjogi Társaság január 21-én, a Budapesti Ügyvédi Kamara dísztermében. Prof. Dr. Tóth Mihály, a Magyar Büntetőjogi Társaság elnöke, egyetemi tanár megnyitójában kiemelte, hogy a rendezvény segíti a két társaság együttműködését és a büntetés-végrehajtás szerepének, pozitív törekvésinek szélesebb körben történő megismertetését. Ezt követően Dr. Pallo József bv. ezredes, főosztályvezető a törvény kidolgozásának az előzményeit, a hatályos joganyag változásainak főbb irányait és a szakmai munkát előmozdító új jogintézmények eredményeit ismertette előadásában. A továbbiakban Schmehl János bv. dandártábornok, az országos parancsnok biztonsági és fogvatartási helyettese bemutatta az új szabályrendszer szakmai hozadékait és ismertette azt a környezetet, ahol az első tapasztalatok megszülettek a törvény kapcsán, majd a Kockázatelemzési és Kezelési Rendszer alkalmazásának előkészítését, kialakítását és működésének gyakorlati oldalát részletezte. A beszámolókat követően lehetőség volt szakmai hozzászólásokra, végül pedig Prof. Dr. Tóth Mihály felhívta a figyelmet a szereplők közötti jó együttműködésre, majd lezárta a konferenciát.

Január 26-28. és február 17-18.

A Belügyminisztérium Nemzeti Bűnmegelőzési Tanácsa által kiírt, és bűnmegelőzési projektek megvalósítására benyújtott nyertes, BM-15-MI-0054 azonosítószámú, „A büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői tevékenységek fejlesztése” című pályázat kapcsán 2016. január 26-28-a és február 17-18-a között a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága Pártfogó Felügyelői Osztálya képzést szervezett a Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási, Továbbképzési és Rehabilitációs Központjában, Pilisszentkereszten.

A pályázati program célja a bv. pártfogó felügyelők és reintegrációs tisztek részére olyan szakmai-módszertani ismeretek átadása, amelyek alkalmazása hozzájárul a pártfogás és a reintegrációs gondozás fejlesztéséhez, ezáltal pedig hosszú távon segíti a bűnismétlési kockázatok csökkentését. A program másik fontos célja az ország-

ban egységes módszertani és színvonalú munkavégzés kialakítása annak érdekében, hogy elsősorban a szakmaiság, és ne a bv. pártfogó felügyelő személye határozza meg a tevékenység minőségét, ezáltal pedig kiszámíthatóbb legyen a munkavégzés. Emellett fontos, hogy a gondozásban, utógondozásban részt vevő, illetve pártfogó felügyelet alatt álló elítéltek saját felelőssége és szerepvállalása is megjelenjen a reintegráció folyamatában. Az érintett személyi állomány az egyéni esetkezelési technikák fejlesztéséhez, továbbá a csoportfoglalkozások és tréningek vezetésének elsajátításához kapott szakmai ismereteket, amelyek beépültek a reintegrációs célból végzett mindennapi tevékenységi struktúrába.

Február 9.

A Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Bizottságának szakmai kezdeményezése nyomán megalakult a Büntetés-végrehajtási Albizottság. Az albizottság elnöke Prof. Dr. Habil. Vókó György DSc., az Országos Kriminológiai Intézet igazgatója, egyetemi tanár, az MTA doktora, titkára Dr. Pallo József PhD. bv. ezredes, a BvOP Jogi és Adatkezelési Főosztályának vezetője.

Február 25.

Csóti András bv. altábornagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka meghívására szakmai egyeztetésen vett részt dr. Székely László, az alapvető jogok biztosa és dr. Pajcsicsné dr. Csóré Erika, az AJBH Hatósági és Környezetvédelmi Főosztályának vezetője a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságán. Az alapvető jogok biztosa a nemzeti megelőző mechanizmus által speciális eljárási, intézkedési jogkörben lép fel munkatársai közreműködésével annak érdekében, hogy a szabadságvesztés során ne érhesse a fogvatartottakat kínzás vagy egyéb megalázó bánásmód. Ennek érdekében a büntetés-végrehajtási szerveket is monitorozza, ezzel elősegítve a jogszerű, európai normáknak is maradéktalanul megfelelő fogva tartást. Az egyeztetés során a résztvevők elemezték a korábbi vizsgálatokból kimutatható tendenciákat, a fejlesztési irányokat, áttekintették a rendszerben felismert és jelzett problémákat és azok lehetséges megoldásait, ezen túl megvitatták a hatékony együttműködés további lehetőségeit.

Február 26.

A Büntetés-végrehajtási Szervezet vezetői állományértekezleten értékelték az elmúlt év során végzett szakmai munkát a Fővárosi Bv. Intézet Venyige utcai objektumában. Az értekezlet során Csóti András bv. altábornagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka részletesen beszámolt a Szervezet tavalyi évben elért eredményeiről, a BvOP állományának tevékenységét pedig kiválóra értékelte. Az országos parancsnok jelentős sikerként könyvelte el, hogy 2015. január 1-jén hatályba lépett

a 2013. évi CCXL. törvény, de legalább ennyire kulcsfontosságú volt az új Hszt., a rendvédelmi életpályamodell bevezetése is, illetve az, hogy a szervezet a migrációs krízis kezelésében is példásan helyt tudott állni. Ezt követően a közvetlen irányítása alá tartozó, illetve – mivel Lajtár József bv. vezérőrnagyot, az országos parancsnok gazdasági és informatikai helyettesét halaszthatatlan szolgálati feladatai elszóltították – a gazdasági szakterületekre vonatkozó értékelést is ismertetette. Ezután dr. Tóth Tamás bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának általános helyettese és Schmechl János bv. dandártábornok, az országos parancsnok biztonsági és fogvatartási helyettese is értékelt az általa vezetett szakterületek munkáját. Végül pedig Csóti András bv. altábornagy a 2016-os év fő feladataként a börtönépítési program folytatását nevezte meg, amely mellett fontos a fogvatartotti foglalkoztatás és munkáltatás további bővítése, az elítéltek társadalmi reintegrációjának elősegítése, támogatása, a szervezet állománymegtartó képességének és toborzási tevékenységének növelése, az állomány célirányos felkészítése és oktatása, illetve az ellenőrzési feladatok hatékony végrehajtása is.

Március 1-4.

Sokol Zogaj megbízott országos parancsnok vezetésével Magyarországra látogatott a koszovói büntetés-végrehajtási szervezet háromfős delegációja március 1-4. között. A szakmai tapasztalatcsere során Sokol Zogaj megbízott országos parancsnok, Ismail Dibrani, a dubravai büntetés-végrehajtási intézet igazgatója, valamint Rasim Selmani, a koszovói magas biztonságú büntetés-végrehajtási intézet igazgatója az országos parancsnokságon betekintést nyert a magyar büntetés-végrehajtás felépítésébe és működésébe, illetve a fogvatartotti munkáltatásba. Ez után a delegáció tagjai ellátogattak a Budapesti Fegyház és Börtönbe, ahol megismerkedtek az intézet szakmai tevékenységével, különös tekintettel a HSR-körletre. A program második napján a Tököli Országos Büntetés-végrehajtási Intézetben, a Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet baracscai objektumában, továbbá az intézetek mellett működő gazdasági társaságoknál kaptak további tájékoztatást a vendégek a Büntetés-végrehajtási Szervezet működéséről és a fogvatartotti munkáltatás sajátosságairól. A szakmai tapasztalatcsere a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet III. objektumában tett látogatással zárult.

Március 17.

A büntetés-végrehajtás kft.-inek ügyvezető igazgatói a Budapesti Fegyház és Börtönben tartottak találkozót március 17-én. Csóti András bv. altábornagy, országos parancsnok, valamint Lajtár József bv. vezérőrnagy, az országos parancsnok gazdasági és informatikai helyettese is értékelt a büntetés-végrehajtás gazdasági társaságainak tevékenységét. A program a kft. üzemének megtekintésével kezdődött, melynek során Várad Balázs bv. ezredes, a BUFA ügyvezetője és Széles Gábor bv. dandártábornok, a Budapesti Fegyház és Börtön parancsnoka vezette körbe a megjelenteket,

akik megismerkedhettek a lapszabászat, a drótfonás, a bútorgyártás, az ágykészítés, a székösszeszerelés, valamint a hulladékválogatás során zajló munkával. Ezt követően Nagy László, a Bv. Holding Kft. ügyvezetője a vállalatcsoport tagjai között kialakult együttműködés jelentőségét hangsúlyozta köszöntőjében. Majd Lajtár József összefoglalta az év eddigi eredményeit, és hangsúlyozta, hogy a fogvatartotti foglalkoztatás növelése rövid és hosszú távon is az egyik kiemelt feladata a szervezetnek, ahol további bővülés szükséges. Csóti András a fogvatartottak teljes foglalkoztatásának elérését, a mosodai szolgáltatások bővítését, és a migrációs helyzet fokozódására történő felkészülést emelte ki a szervezet előtt álló feladatok közül. Ez után Ótott Annamária bv. ezredes, a BvOP Központi Ellátási Főosztályának vezetője előadásában ismertette a munkaügyi hatósági ellenőrzések tapasztalatait, az előforduló problémákat és azok megoldását, illetve bemutatta a Vezetői Információs Rendszerben (VIR) található munkáltatási modul használatát, és beszélt a modul továbbfejlesztésére vonatkozó elképzelésekről is. Végül az értekezlet dr. Fórizs Gergő, a Bv. Holding Kft. Jogi Iroda vezetőjének előadásával zárult, aki a vállalatcsoport szintű szabályzatok sajátosságairól beszélt.

Március 24.

Az NKE Kriminológiai Tanszékének munkatársai „*A magyarországi gyermekbűnözés súlya, veszélyessége*” címmel rendeztek kerekasztal-beszélgetést március 24-én, a Rendészettudományi Karon. A rendezvény a büntető-igazságszolgáltatás és a gyermekvédelem elismert szakembereinek, valamint a Kar hallgatóinak és oktatóinak részvételével zajlott, melynek során a büntetés-végrehajtás szakemberei is kifejtették álláspontjukat a téma kapcsán. A büntetés-végrehajtás képviselőjében dr. Pallo József bv. ezredes, a BvOP Jogi és Adatkezelési Főosztályának vezetője, Pesti Ferenc bv. ezredes, a Tököli Országos Bv. Intézet parancsnoka, valamint Koncz Katalin bv. alezredes, a Baranya Megyei Bv. Intézet vezető reintegrációs tisztje vett részt a beszélgetésen. A rendezvény résztvevői a következő kérdésköröket járták körül az intézmények, illetve a különböző szervezetek szemszögéből: a gyermekbűnözés súlya hazánkban, annak fő tényezői, ezen túl választ kerestek arra, hogy a büntetőjogi felelősség érvényesítése és a gyermekvédelem követelményei harmóniában vannak-e, az intézményi reakciók megfelelő-e, valamint hogy eredményes-e a probléma kezelése.

Március 31.

„*Ez már szabadság?*” címmel nyílt kiállítás egykori fogvatartottak fényképeiből az Adj Hangot Egyesület rendezésében március 31-én, Budapesten. A projekt keretében 8 frissen szabadult fogvatartott kapott lehetőséget arra, hogy megmutassa, mit jelent számára szabadnak lenni. A kiállítás képein leggyakrabban a szabadság és bezártság, a társas kapcsolatok és a magány, illetve a múlt és jövő ellentétbe állítása jelenik meg.

Március 31.

„*A civil szervezetek szerepe és helye a büntetés-végrehajtásban*” címmel rendezett szakmai konferenciát az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának dísztermében a Magyar Börtönügyi Társaság 2016. március 31-én. A rendezvényt levezető elnöke Schmechl János bv. vezérőrnagy volt, a megnyitóbeszédet pedig Prof. Dr. Mezey Barna, a Társaság elnöke mondta. Ezt követően előadást tartott Somogyvári Mihály bv. őrnagy, a BvOP Stratégiai, Elemzési és Tervezési Főosztályának megbízott vezetője, Kóka Ágnes, az „Add a kezed” Közhasznú Egyesület elnöke, Márton Andrea, a Budapesti RÉV Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat intézményvezetője, Suha Tamás, a RÉV Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat Heves megyei képviselője, Dr. Nagy Sándor, a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének elnöke, illetve Juhászné Kincses Helén, a Magyar Vöröskereszt Nógrád megyei szervezetének igazgatója is. A rendezvény zárásaként Csóti András bv. altábornagy, országos parancsnok felhívta a figyelmet az együttműködés fontosságára, mely a büntetés-végrehajtás jövőbeni kiemelt stratégiai célja, a konferenciát követően pedig sor került a Magyar Börtönügyi Társaság éves közgyűlésére is.

Március 31.

A büntetés-végrehajtási agrárgazdaságokat érintő aktuális kérdésekről szóló szakmai napot tartottak a Bv. Holding Kft. szervezésében a gödöllői Szent István Egyetemen, március 31-én. A rendezvényen előadást tartott Dr. Andréka Tamás, a Földművelésügyi Minisztérium Jogalkotási Főosztályának vezetője, Papp Gergely, a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara szakmai főigazgató-helyettese, Balázsik Zsófia, a Bakoduett Kft. ügyvezető igazgatója, Borsi János bv. ezredes, a Nagyfa Alföld Kft. ügyvezető igazgatója, Schneider Gyula, az Állampusztai Kft. ügyvezető igazgatója, Szántó József, a Pálhalmi Agrospeciál Kft. ügyvezető igazgatója, Dr. Ragó Ferenc bv. alezredes, a Bv. Holding Kft. ügyvezető-helyettese, Laczkó Lóránt bv. ezredes, az Annamajori Kft. ügyvezető igazgatója, illetve Dr. Husti István egyetemi tanár, tanszékvezető, az MTA doktora. A hallottakat Nagy László, a Bv. Holding Kft. ügyvezető igazgatója és Lajtár József bv. vezérőrnagy, az országos parancsnok gazdasági és informatikai helyettese foglalta össze, majd záróbeszédükben mind a ketten hasznosnak ítélték a jelenlévők közötti hosszú távú gyakorlati együttműködés lehetőségét megteremtő rendezvényt, melynek végén a megjelentek megtekinthették a Mezőgazdasági Eszköz- és Gépfejlődéstörténeti Szakmúzeumot.

Összeállította: **Rutkai Kata**

Ára: 600,- Ft

